

Hrvatski

glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Godina XVI Broj 159-160

2018. ISSN 1800-5179

*Izuzetna
univerzalna
vrijednost*

Sadržaj:

- 3** KotorArt – Vrijednost koja traje
- 8** Bogatstvo hrvatskoga narodnog ruha
- 12** Do budućnosti tragovima vlastite prošlosti
- 15** Čija je Bokeljska mornarica
- 17** Boka i životni put Ide Verone
- 24** Pomorski leksikon novljanske općine
- 27** Dani kraljice Teute u Rizinjumu
- 31** Aktualnosti
- 48** Kronika Društva
- 51** Vremeplov Hrvatskoga kulturnog društva „Napredak“
- 57** Blagoslov mora
- 60** Ostavština obitelji Visković u Perastu – Nepokretna baština Viskovića
- 64** Duh Hrvatske u antarktičkome krugu Čilea
- 67** Antiki fagot
- 71** Po bokeški...
- 72** Povijest brodskih kružnih putovanja u Boki kotorskoj: Golden Odyssey
- 75** Tragovima Bokelja po bespućima svijeta
- 82** Grbovi kotorske vlastele XIV vijeka
- 84** Boka izbliza i svisoka
- 85** In memoriam: Rade Perković
- 86** In memoriam: Oliver Dragojević

Poštovani čitatelji!

Poštovani čitatelji!

Nakon nekoliko mjeseci uspjeli smo pripremiti i tiskati još jedan broj Hrvatskoga glasnika. Bilo je teško i iscrpljujuće za sve nas. Tema, inspiracije, želje i volje ne nedostaje, ali nedostaju financijska sredstva. To nas sputava, demoralizira i obeshrabruje. Sve aktivnosti Društva svedene su na minimum, a to posebno boli jer smo svih ovih godina neumorno radili na očuvanju naše kulture, baštine, jezika... i to pokretanjem raznih projekata, promocija, koncerata, gostovanja... Donedavno smo imali puno planova i ideja koje smo morali otkazati ili odgoditi do nekih boljih dana.

U ovoj godini izostala je uobičajena pomoć institucija Crne Gore i do ovog trenutka sredstva Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava nisu stavljena u funkciju u sklopu natječaja. Međutim, mi nismo gubili nadu jer nada posljednja umire. Zahvaljujući pomoći gradova i županija iz Hrvatske, a posebno dobrim ljudima, našim Bokeljima iz Sydneya – **Marku, Božu i Ivu, vlasnicima firme Boka Aluminium Windows**, tiskamo ovaj dvobroj časopisa.

Očekujemo da će Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava tijekom studenoga ipak raspisati natječaj i dodijeliti sredstva za 2018. namijenjena upravo **zaštiti i ostvarivanju manjinskih prava** te da ćemo do kraja godine uspjeti prirediti još jedan broj i realizirati bar neke od planiranih aktivnosti.

Kako su prošli i mjeseci od izlaska prethodnoga Glasnika, ovaj broj donosi kolaž odabranih događaja koji su obilježili proteklo razdoblje za nama, kao i stare, a uvijek nove serijale.

Nadamo se da će se financijska situacija konačno stabilizirati i da ćemo uspjeti već idućeg mjeseca prirediti novi broj. I na kraju, želimo izraziti veliku zahvalnost svima koji su nam pomogli u ovome teškom razdoblju.

Srdačan pozdrav!

Vaša urednica
Tijana Petrović

“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u gornjem desnom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Adresa: **Pjaca od muzeja 361, Stari grad, 85330 Kotor**
Telefon: +382 (0)32 304 232 · Faks: +382 (0)32 304 233
E-mail: hgd-kotor@t-com.me · WEB: www.hrvaticg.com
Žiro-računi: **520-361700-17** • **510-4741-76**
Osnivač i nakladnik: **Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor**

Naslovnica: **Klaudio Katelan**

Urednica: **Tijana Petrović**
Uređivački odbor: **Marija Mihaliček, Tripo Schubert, Vivijan Vuksanović, Danijela Vulović, Joško Katelan** · Lektorica: **Sandra Čudina** · Fotografije: **Foto Parteli, Radoje Milić, Danijela Vulović, Radio Dux, Boka News, Stevan Kordić, KotorArt, Profimedia, arhiva HGD CG**
Grafička priprema i tisak: **Biro Konto, Igalo**
Naklada: 500 primjeraka

OD 28. LIPNJA DO 13. KOLOVOZA ODRŽAN KOTORART

KotorArt – Vrijednost koja traje

Priredila:
Tijana Petrović

Ovogodišnje izdanje festivala KotorArt trajalo je 48 dana i okupilo više od 1.000 umjetnika iz 33 zemlje svijeta. U razdoblju od 28. lipnja do 13. kolovoza na mnogobrojnim ambijentalnim lokacijama u Kotoru i širom Boke realizirano je ukupno 267 programa, od čega 51 u glavnom programu i 216 u pratećem programu, koje je ispratilo više od 45.000 ljudi. Bogat program festivala ove godine održavao se u četiri segmenta: XVII. KotorArt - Međunarodni festival klapa Perast, XXVI. KotorArt - Kotorški festival pozorišta za djecu, XVI. KotorArt - Don Brankovi dani muzike i VIII. KotorArt - Pjaca od filozofa.

XVII. KotorArt - Međunarodni festival klapa Perast ugostio je ženske, muške i mješovite klape iz Crne Gore, Hrvatske i Bosne i Hercegovine koje su se natjecale u različitim

kategorijskim kategorijama. U kategoriji *Najbolja ženska klapa* po ocjeni stručnog žirija najbolja je bila klapa Skontradura iz Dubrovnika, dok je u kategoriji *Najbolja muška klapa* najboljom

Festival pozorišta za djecu

proglašena klapa Valdibora iz Rovinja. U kategoriji *Nova klapska pjesma* po ocjeni publike prvo mjesto i *Nagrada Nikola Gregović* pripala je klapi Camerton iz Podgorice.

XXVI. KotorArt - Kotorski festival pozorišta za djecu ove godine je imao motiv 'Put oko svijeta', a ugostio je umjetnike iz 29 zemalja. U sklopu kazališnog programa gledatelji su imali priliku pogledati 18 predstava, a o nagradama je

odlučivao stručni žiri, žiri grada Kotora i dječji žiri. Djeca i njihovi roditelji uživali su i u književnim, muzičkim, likovnim, edukativno-teorijskim programima te programima dječjega scenskog stvaralaštva, kao i posebnim programima za mlade. Čitav grad bio je pozornica i dječje igralište, mjesto spajanja različitih kultura i običaja, mjesto putovanja u najljepše bajke i predjele. Predstava 'Modro blago' u režiji Staše Koprivice odnijela

je nagradu dječjeg žirija dok je žiri grada Kotora izabrao predstavu 'Igra ruku' teatra El Patio iz Španjolske. Nagradu za najbolju predstavu stručni žiri dodijelio je predstavi 'Igra vremena' (El Juego Del Tempo/The Game of Time) čileansko-španjolskog autora Davida Zauzole u produkciji David Zauzola Puppets.

XVI. KotorArt - Don Brankovi dani muzike - iako čvrsto stojeći na zemlji, spustili su s muzičkog neba najsajnije zvijezde! Ugostili su Yuju Wang, Martina Grubingera, Leonidasa Kavakosa, Romana Simovića, Nemanju Radulovića i mnoge umjetnike koji su odgovorili najvišim umjetničkim standardima. Osim visokog nivoa umjetničkog programa Don Brankovi dani muzike dali su publici i koncerte nešto popularnije muzike pa su ove godine ugostili Bitoljski komorni orkestar i Vlatka Stefanovskog, Terezu Kesoviju, Radojku Šverko, Gabi Novak, Emira Kusturicu & No Smoking Orchestra.

Posvećenost aktualnoj temi ekologije i zaštite životne sredine iskazana je u koncertima Festivalnog orkestra, Ramba

Amadeusa i premijeri njegove kompozicije 'Pasija po Steli' koja je na karakterističan način dotaknula temu problema kruzera i podmorja Boke kotorske. Također je tema ekologije iskazana i u premijeri filma Dušana Vulekovića o stanju akvatorija Boke. Ovim radovima 13. srpnja na Trgu sv. Tripuna službeno su otpočeli *Don Brankovi dani muzike*. Nastavljeni su programima Climate Kays u suradnji s

Leonidas Kavakos i Yuja Wang

Nemanja Radulović

*Sopran Natalija Radić,
„Pasija po Steli“*

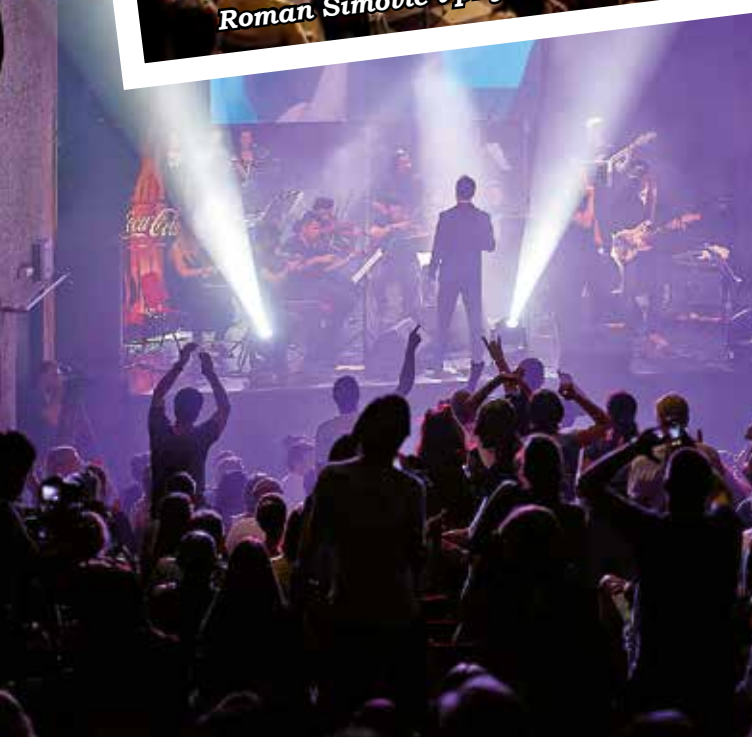

Tri dive – Tereza Kesovija, Gabi Novak, Radojka Šverko

Roman Simović i prijatelji

Institutom za biologiju mora, kao i ronilačkim klubom „Svet ronjenja“, s kojima su organizirali i podvodnu izložbu „Živo more Crne Gore“. Prateći program, osim na mnogobrojnim kotorskim pjacama, održavao se nekoliko puta i u Lušici

Bayu, kao i Portu Montenegro. Osim muzičkog dijela, festival je ove godine imao i izložbu slika Milutina Obradovića, zatim promociju zbirke pjesama don Branka Sbutege „Križni put i druge pjesme“.

U sklopu festivala organizirana je platforma KotorArt talenti gdje su imali priliku

nistarstvo kulture Crne Gore. Glavni sponzori, tradicionalno, bili su: Lušica Bay, Coca Cola, Turistička organizacija Kotor te Porto Montenegro, Capital Plaza, Hard Rock Cafe i Institut Konfucije. Festival je realiziran uz pomoć partnera: JU Kulturni centar „Nikola Đurković“, Muzička škola

predstaviti se mladi umjetnici na početku karijere: talentirana i vrlo uspješna gitaristkinja Nađa Janković, pijanist Andrija Jovović, kao i mnogi instrumentalisti srednje muzičke škole „Vida Matjan“. Od ove godine, uz potporu TO Kotor, organizirana je i serija od pet koncerata pod nazivom „Pjaca od džeza“, na kojima su se predstavili domaći i regionalni džez muzičari, kao i više od 100 pratećih programa „Luke umjetnosti“, na katorskim pjacama, u Luštici Bayu i Porto Montenegro.

VIII. KotorArt - Pjaca od filozofa u četverodnevnom simpoziju na temu „Apokalipsa danas?“ osigurala je rasprave vodećih imena filozofije današnjice na ovim prostorima, predvođene urednikom programa Srećkom Horvatom. Tako su ‘nastupili’: poznata slovenska filozofkinja i teore-

Pjaca od filozofa

tičarka psihoanalize Alenka Zupančič, poznati hrvatski filozof i prevodilac Boris Buden te književnici Aleksandra Savanović i Andrej Nikolaidis. Nakon svakog predavanja projektirani su filmovi u Kinu Boka prema odabiru gostujućih filozofa.

Ovogodišnji pokrovitelji festivala bili su Općina Kotor i Mi-

„Vida Matjan“, Crnogorsko narodno pozorište, Gradsko pozorište Podgorica, Zetski dom Cetinje, Crnogorska kinoteka, Društvo prijatelja Perasta, Konoba Čatovića Mlini, Institut za biologiju mora, NVO Naša akcija itd.

*U ORGANIZACIJI UDRUGE „STEČAK“ I HRVATSKE MATICE
IŠELJENIKA 6. SRPNJA 2018. GODINE U TOMISLAVGRADU
ODRŽANA JE 5. REVIJA TRADIČIJSKE ODJEĆE I IZBOR NAJLJEPŠE
HRVATICE U NARODNOJ NOŠNJI IZVAN REPUBLIKE HRVATSKE*

Bogatstvo hrvatskoga narodnog ruha

Priredio:
Tripo Schubert

Na poziv Hrvatske matice iseljenika za sudjelovanje na Reviji tradicijske odjeće i izboru najljepše Hrvatice u narodnoj nošnji Hrvatsko građansko društvo Crne Gore je, kao i svake godine, odabralo predstavnicu hrvatske zajednice iz Crne Gore i omogućilo sudjelovanje na Reviji.

Na ovogodišnjoj Reviji tradicijske odjeće sudjelovala je Rozalija Francesković s pratiljom Sarom Grbac, obje iz Tivta.

Ove godine na Reviji je sudjelovalo 19 djevojaka iz 17 zemalja: Kanade, SAD-a, Njemačke, Rumunjske, Bolivije, Meksika, Švedske, Mađarske, Austrije, Crne Gore, Srbije, Čilea, Italije, Makedonije, Australije, Kosova i zemlje domaćina Bosne i Hercegovine.

Svečanoj 5. reviji tradicijske odjeće i izboru najljepše Hrvatice u narodnoj nošnji uz predsjednika Vlade Hercegbosanske županije, Ivana Jozića, nazočili su mnogobrojni gosti, a među njima i ministri u Vladi Hercegbosanske župa-

Cilj ove manifestacije je susret i povezivanje Hrvata iz cijeloga svijeta u svrhu promicanja zajedničke tradicijske kulture, upoznavanje i pružanje potpore Hrvatima u Bosni i Hercegovini, posebice u jačanju i očuvanju nacionalnog i kulturnog identiteta.

nije: Stipan Šarac, ministar financija i Petar Galić, ministar znanosti, prosvjete, kulture i športa u Vladi Hercegbosanske županije.

Prema ocjenjivačkom sudu titula najljepše Hrvatice u narodnoj nošnji izvan Republike Hrvatske pripala je Martini Romić iz Vojvodine kojoj je izaslanik dr. Dragana Čovića, hrvatskog člana predsjedništva Bosne i Hercegovine, Dejan Vanjek uručio repliku ogrlice i narukvice iz 10. – 12. stoljeća iz Višića pokraj Čapljine i naušnice koje je darovala zlatarna „Dodić“ iz Dubrovnika.

Prvom pratiljom proglašena je Klara Jamić iz Njemačke. Izaslanica državnog tajnika Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Ivana Perkušić, uručila joj je repliku srebrne ogrlice i naušnica iz Sanskoga Mosta.

Drugom pratiljom proglašena je Noemi Molnar iz Mađarske. Drugoplasiranoj pratilji predsjednik Vlade Hercegbosanske županije, Ivan Jozić, uz lentu je uručio repliku srebrnih naušnica s pozlatom iz Mandinog Sela pokraj Tomislavgrada.

Prema izboru posjetitelja Facebook stranice „Stećak“ za Miss fotogeničnosti izabrana je Danica Vinčec iz Kanade kojoj je potpredsjednik Hrvatskoga sabora Milijan Brkić uručio repliku naušnica iz Grboreza pokraj Livna.

Uz organizatore Udruge „Stećak“ i Hrvatske matice iseljenika pokrovitelji su bili: dr. Dragan Čović, hrvatski član Predsjedništva BiH, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Vlada Hercegbosanske županije i općina Tomislavgrad.

U prigodnome svečanom programu nastupio je Miroslav Škoro i vokalna skupina „Korijeni“ iz SAD-a.

Rozalija i Sara

Na povratku kući Rozalija je za Glasnik ispričala svoj doživljaj sa sudjelovanja na Reviji:

„Sara i ja smo imale tu čast da prikazemo neka- dašnji kulturni duh preko narodnih nošnji i mogu reći da smo zahvalne na tome. Naime, moja nošnja je bila iz Boke kotorske, koja nam je svima dobro poznata: bijela marama oko glave, lijepo dekorirana traversa i crveni karmen. Sara je predstavljala nošnju Splita i bila je ponosna što je imala priliku otkriti ono što nije znala o njoj. Sam program našeg boravka u Bosni i Hercegovini bio je u potpunosti isplaniran. Svakog dana smo imali aktivnosti. Smještene smo bile u Karmelu sv. Ilije na Buškom jezeru.

Prvog dana smo imali posjet Solinu i fotografiranje djevojaka. Djevojke su dolazile iz različitih dijelova svijeta: Bolivije, Kanade, Italije, Njemačke... Nakon slikanja u Solinu obišli smo Sinj i Muzej sinjske alke, koja je i te kako poznata. Drugog dana posjetili smo Livno i imali ručak do-

brodošlice s gradonačelnicima Livna i Tomislavgrada. Popodne slijedi obilazak Imotskog i

Modrog jezera, koje je zaista atrakcija.

Trećeg dana imali smo čast da budemo prisutni na prijemu kod kardinala Vinka Puljića u Sarajevu, a zatim slijede slobodni sati kojih se najradije prisjećam.

Već četvrtog dana trema radi svoje... još u jutarnjim satima počinju pripreme za Reviju koja se održala u Sportskom centru Tomislavgrada. Svaka djevojka dobila je svoj trenutak pažnje te prikazala svoju nošnju. Gost Revije bio je Tomislav Škoro koji je svojim pjesmama podigao atmosferu do vrhunca. Svaka djevojka bila je lijepa na svoj način, ali opet jedna je najljepša. Ove godine to je bila Martina Romić iz Vojvodine. Jako smo ponosne na nju jer smo ostvarile jednu prijateljsku vezu tijekom našeg putovanja. Nakon Revije, naravno, slijedi svečana večera s mnogobrojnim uzvanicima i fešta do kasno u noć. Sara i ja smo za našu Boku krenule u ranim jutarnjim satima.

Bila nam je čast što smo upoznale djevojke iz različitih dijelova svijeta, a također i jako zahvalne don Zvonku Martiću koji nas je ugostio i potrudio se da nam bude ugodno. Nadam se da će ova manifestacija postati tradicionalna, jer to zaslužuje“, završila je Rozalija svoju priču.

Do budućnosti tragovima vlastite prošlosti

**Udareni su temelji za organiziranje tradicionalnih susreta
Hrvata iz svih europskih zemalja**

Sveti Filip i Jakov

Priradio: **Tripo Schubert**
Izvor: **KUD „Sv. Roko“**

U povodu Dana općine Sv. Filipa i Jakova i blagdana sv. Roka, a u organizaciji KUD-a „Sv. Roko“, uz pokroviteljstvo predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar-Kitarović te uz potporu Općine i Općinskoga vijeća Svetoga Filipa i Jakova, kao i mjesne crkve, Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Ministar-

stva kulture Republike Hrvatske, Ministarstva vanjskih poslova RH, Zadarske županije i mnogobrojnih dobronamjernih volontera i entuzijasta, održana je impresivna, veličanstvena petodnevna manifestacija pod nazivom „Prvi susret Hrvata iz europskih zemalja - Do budućnosti tragovima vlastite prošlosti“.

Inicijativa predsjednika KUD-a „Sveti Roko“, gospodina Ivana Eškinje Lantane, nošena idejom okupljanja gotovo svih

12 hrvatskih manjina iz europskih zemalja, u svrhu predstavljanja vlastitih hrvatskih, tradicionalnih kultura, nošnji, mjesnih hrvatskih govora svojih krajeva, kao i u svrhu poticanja uspostave međusobne suradnje predstavnika kulturnih udruga i društava te suradnje s Lijepom Našom, krenula je sa svojom provedbom u ponedjeljak, 13. kolovoza, kada su gotovo svi predstavnici 10 hrvatskih manjina stigli

u Sveti Filip i Jakov i smjestili se u Vilu Donat.

Na manifestaciji sudjelovali su predstavnici Hrvata iz Austrije, Mađarske, Rumunjske, Slovačke, Crne Gore, Bosne i Hercegovine (oba entiteta), Vojvodine i Srbije, kao i domaćina Hrvatske.

Hrvatsko građansko društvo u ime hrvatske zajednice u Crnoj Gori uputilo je četiri predstavnika, koji su se predstavili u bokeljskoj nošnji. To su: Ljerka Sindik, Neda Ra-

dojčić Petrić, Ljubomir Gržetić i Darko Čavor. Njihov nastup financijski su potpomogli Hrvatsko nacionalno vijeće i Turistička organizacija grada Kotora.

Povod za organiziranje ovakvog susreta su nastupi KUD-a „Sv. Roko“ koji je bio u gostima u mnogim hrvatskim društvima izvan Republike Hrvatske. Njihovo gostovanje i nastupi u Kotoru i Tivtu u organizaciji Hrvatskoga građanskog društva pridonijeli su boljem upoznavanju povijesti, običaja, prilika i ljudi.

Otvarajući manifestaciju Ivan Eškinja Lantana, predsjednik KUD-a „Sv. Roko“, istaknuo je: „Svojim posjetima i nastupima u inozemstvu KUD ‘Sv. Roko’ ustrajno pridonosi i promociji Republike Hrvatske, ali i izgradnji čvršćih

veza Hrvata izvan RH s matičnom domovinom. U svakome mjestu gdje smo imali nastup na- građeni smo velikim pljeskom i srdačnošću

svoje braće i sestara Hrvata izvan domovine. Udarili smo temelje za početak tradicionalnih susreta na kojima će se nam se pridružiti i Hrvati iz Italije, Slovenije i drugih europskih zemalja. Svim nazočnim predstavnicima ponajprije čestitam što su ustrajni čuvari hrvatskoga jezika, različitih dijalekata i korijena, tradicije i lijepih nošnji svoga kraja.“

Na ovoj iznimnoj manifestaciji s ciljem očuvanja hrvatske tradicije i svega onoga što su Hrvati u domovini i dijaspori primili u zalag od svojih predaka sudionicima programa i posjetiteljima obratio se Zoran Pelicarić Peco, načelnik.

„Naša je dužnost i obveza da na ovaj način uputimo naše mlade kako se cijeni i voli domovina. Na ovoj manifestaciji se i te kako vidi važnost oču-

vanja tradicijske kulture Hrvata u pojedinim zemljama Europe. Ta baština je iznimno vrijedna.“

U utorak, 14. kolovoza, svi predstavnici sudjelovali su na svečanoj sjednici Općinskog vijeća Općine Sv. Filip i Jakov i to u svojim prekrasnim narodnim nošnjama, što je ujedno predstavljalo svojevrsni uvod u ovu iznimnu manifestaciju suradnje, kao i promicanje hrvatskih nacionalnih vrijednosti uzornim primjerom održavanja sustavnoga pristupa osnaživanja partnerskih odnosa Općine Sveti Filip i Jakov - Republike Hrvatske - s Hrvatima koji žive izvan domovine.

U srijedu, 15. kolovoza, na blagdan Velike Gospe, svi sudionici sudjelovali su na svetome misnom slavlju u mjesnoj crkvi svetoga Filipa i Jakova, gdje su bogatstvo i ljepotu narodnih nošnji na neki način uglazbili tako što su instrumentalno i interpretacijski izveli liturgijske pjesme

Čuj nas, Majko, Krist na žalu i Zdravo Djevo.

U srijedu popodne organizirana je vožnja brodom po Pašmanskome kanalu.

Prvi dio manifestacije održan je u četvrtak na blagdan sv. Roka na Rogovu pokraj istoimene crkve iznad Sv. Filipa i Jakova na kojem su, uz ostale, nazočili Renata Margaretić Urlič, izaslanica predsjednice RH, hrvatski veleposlanici u Crnoj Gori i Slovačkoj Republici, Veselko Grubišić i Aleksandar Heina, gradonačelnik mađarskoga Mohača Jozef

Szeko, mnogobrojni uglednici iz društvenog i gospodarskog života. Poseban poticaj ustrajnosti življenja istinskih vrijednosti i vrednota, čuvanja tradicije i kulturnog bogatstva dao je preuzvišeni otac, nadbiskup Želimir Puljić, u svojoj propovijedi uz mnogobrojnu braću svećenike.

A u petak ujutro svi sudionici manifestacije vozili su se brodom do Kornata.

Drugi dio manifestacije, u petak navečer, započeo je mimohodom sudionika u narodnim nošnjama kroz Sv. Filip i Jakov dok se spektakularni program održao u dvorištu stare škole.

Prigodnim programom i obraćanjem predstavili su se svi predstavnici nacionalnih manjina. U ime naših sudionika obratila se Ljerka Sindik i izvijestila prisutne i domaćina o aktivnostima HGD CG te uručila prigodne poklone.

Domaćin je svim sudionicima uručio zahvalnice.

U zabavnom dijelu programa sudjelovao je domaći KUD „Sv. Roko“. Fascinantni program izveo je i KUD „Sv. Juraj“ iz Draganića u Karlovačkoj županiji, nositelj kulturnog rada i vjerni čuvar od zaborava izvornih običaja, plesa i pjesme njihovog kraja.

Ovaj izniman susret protekao je u znaku povezivanja hrvatskih manjinskih zajednica, usmjeravanja suradnje, razvijanja programa i ideja u području kulture i tradicije, ali i gospodarstva, turizma te u drugim granama, što predstavlja izniman doprinos zajedničkoj suradnji hrvatskih državnih i javnih institucija s hrvatskim zajednicama u svijetu.

TEKST INICIJATIVE DA SE BOKELJSKA MORNARICA UVRSTI NA UNESCO-OV REPREZENTATIVNI POPIS NEMATERIJALNE KULTURNE BAŠTINE ČOVJEČANSTVA IZAZVAO JE VELIKU POLEMIKU I RAZLIČITA REAGIRANJA

Čija je Bokeljska mornarica? (VI. dio)

Priredili:
Miroslav Marušić
i **Tripo Schubert**

Vlada Crne Gore usvojila 29. ožujka 2018. godine Nominacijski dosje za upis Bokeljske mornarice na UNESCO-vu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

U završnom dijelu serijala na temu „Čija je Bokeljska mornarica” donosimo priopćenje Vlade Crne Gore nakon usvajanja Nominacijskog dosjea, kako mediji u hrvatskoj komentiraju nominaciju te izjavu predsjednika Upravnog odbora Bokeljske mornarice Aleksandra Dendera.

Priprema Nominacijskog dosjea za upis Bokeljske mornarice na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine počela je u ožujku prošle godine, kada je osnovana Radna grupa.

„Cijeneći da je udio lokale zajednice od posebnog značaja za definiranje mjera, ali i samo

„Ona zasigurno danas jest nematerijalno kulturno i duhovno naslijeđe Crne Gore, ali ne i crnogorsko nematerijalno kulturno i duhovno naslijeđe“

formuliranje Nominacijskog dosjea, u njegovu pripremu bila je uključena i lokalna zajednica. Također, predstavnici Radne grupe sudjelovali su u radu Skupštine Bokeljske mornarice na kojoj je članstvu organizacije prezentiran Nominacijski dosje. Potpora lokalne zajednice nominaciji ostvarena je i prikupljanjem suglasnosti predstavnika Bokeljske mornarice, ali i šire lokalne zajednice Kotora i Boke kotorske, koje predstavljaju sastavni dio Nominacijskog dosjea. U ovom procesu prikupljene su 273 suglasnosti, koje svjedoče o vrijednosti i značaju ovoga nematerijalnoga kulturnog dobra Crne Gore”, kaže se

u priopćenju sa sjednice Vlade Crne Gore.

Nominacijski dosje za upis Bokeljske mornarice na UNESCO-ovu listu predan je krajem ožujka 2018. godine, nakon čega slijedi faza evaluacije od nadležnih tijela UNESCO-a, koja traje do dvije godine od datuma predaje dosjea.

Poštujući sve njezine kulturne vrijednosti, Crna Gora je odlučila da Bokeljska mornarica bude prvo nematerijalno kulturno dobro koje je kandidirala na UNESCO-ovu listu, uvjereni da će Bokeljska mornarica tim činom dobiti još jednu potvrdu svoga već osvjedočenoga međunarodnog značaja.

Bokeljska mornarica korak bliže ka UNESCO-ovoj listi

„Svi moramo biti sretni ovim ishodom jer je ovo kruna četverogodišnjih napora Bokeljske mornarice, Općine Kotor i države Crne Gore da se kandidira jedno takvo dobro. Ovo je veliki dan i za Mornaricu, i Boku kotorsku, i Crnu Goru“, istaknuo je Aleksandar Dender, predsjednik Upravnog odbora Bokeljske mornarice.

„Na prostoru Boke smjenjivali su se kulturni i politički sistemi, ali se Bokeljska mornarica uspjela očuvati unatoč tim promjenama, zahvaljujući lokalnoj zajednici Kotora, Tivta i Herceg Novog i porodičnim tradicijama koje su se ugradile u ovo kulturno dobro“, priopćeno je iz crnogorske Vlade nakon što su proteklih mjeseci Ministarstvo kulture i predstavnici hrvatskoga naroda radili na konačnoj verziji dokumenta.

„U najvećoj mjeri, od godine 1860. Bokeljsku mornaricu su sačuvali i baštinili kao nematerijalno kulturno i duhovno naslijeđe pripadnici Katoličke crkve i hrvatskoga naroda, ne umanjujući značaj i doprinos svih ostalih koji su se u nju ugradili i s njom identificirali. Ona zasigurno danas jest nematerijalno kulturno i duhovno naslijeđe Crne Gore, ali ne i crnogorsko nematerijalno kulturno i duhovno naslijeđe“, priopćila je tada Kotorska biskupija.

(kraj)

Mediji u Hrvatskoj o nominaciji

U pariško sjedište UNESCO-a ipak su poslane dvije nominacije koje, u osnovi, traže upis na Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva za isti fenomen koji Crna Gora naziva Bokeljskom mornaricom, a Hrvatska Tripundanskim svečanostima.

Pogreška ili namjera? Politička stranka *Most* upozorava: „Zbog Bokeljske mornarice prijeti najveći kulturocid 21. stoljeća! Crnogorska vlada 29. ožujka usvojila je tekst Nominacijskog dosjea o Bokeljskoj mornarici poručivši da su se ‘na prostoru Boke smjenjivale brojne kulture i društveno-politički sustavi, ali se Bokeljska mornarica uspjela očuvati zahvaljujući lokalnoj zajednici Kotora, Tivta i Herceg Novog i obiteljskim tradicijama koje su se ugradile u ovo kulturno dobro’.“

Nominaciju čiji cjelokupni tekst nije poznat pozdravila je Hrvatska građanska inicijativa Crne Gore istaknuvši da se u „tekstu navodi da je Bokeljska mornarica kulturno dobro države Crne Gore koju baštine dominantno katolici, Hrvati, a zatim i Crnogorci i pripadnici ostalih nacionalnosti na prostoru Boke kotorske, koji su sudjelovali u njenom očuvanju“.

HGI, čija je predsjednica Marija Vučinović, ministrica bez portfelja u crnogorskoj vladi, ističe da je „na ovaj način prvi put i u službenom dokumentu Crne Gore priznat dominantan doprinos hrvatskog naroda u stoljetnom stvaranju i njegovanju nematerijalnog blaga“.

No, Hrvatska koja se nadala zajedničkoj crnogorsko-hrvatskoj nominaciji UNESCO-u je uputila svoju kandidaturu za zaštitu proslave svetog Tripuna i kola svetog Tripuna kao višedesetljetne tradicije bokeljskih Hrvata u Republici Hrvatskoj. Pri tome Hrvatska ističe da su Tripundanske svečanosti već upisane u registar kulturne baštine Republike Hrvatske i dio su nematerijalne baštine Republike Hrvatske.

Tako su Hrvatska i Crna Gora neugodni spor oko bokeljske baštine prepustile na „arbitražu“ UNESCO-u.

Bogorodičin hram, Prčanj

PROMOCIJA KNJIGA ŽELJKA BRGULJANA „ŽIVOT I DJELO IDE VERONA“ U CRKVI ROĐENJA MARIJINA NA PRČANJU (BOGORODIČIN HRAM) DANA 13. KOLOVOZA

Boka i životni put Ide Verone

Priredio:
Tripo Schubert

Promocija prvih dviju knjiga sabranih djela Ide Verona – „Život i djelo Ide Verona“ i „Poezija“, autora prof. Željka Brguljana i prof. dr. Cvijete Pavlović, a u sunakladništvu „Antibarbarus“ iz Zagreba i Hrvatskoga nacio-

„Ida, ti si ljubila skromnost, volila si da budeš sakrivena svijetu, tvoje misli, tvoj način života, tvoj nastup, da - čitav tvoj život bijaše skromnost, pa skromne bijahu i tvoje posljednje želje. Ti stupaš u vječnost bogata vrlinama...” (don Niko Luković)

ŽELJKO BRGULJAN

ŽIVOT I DJELO

IDE VERONA

Sabrana djela Ide Verona – Knjiga I.

THE LIFE AND WORK OF IDA VERONA

The Collected Works of Ida Verona – Book I.

AB

IZDAVAČKI CENTAR BARBARUS

HRVATSKO NACIONALNO VIJEĆE
CRNE GORE

Naslovnica knjige

nalnog vijeća Crne Gore, organiziralo je Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore.

Uz mnogobrojne posjetitelje, na promociji su bili prisutni i konzul RH iz Generalnoga konzulata u Kotoru - gospodin Marjan Klasić sa suradnicima, Adrijan Vuksanović - poslanik u Parlamentu Crne Gore, Marija Mihaliček - predsjednica Matice hrvatske za Boku kotorsku, župnik Bogorodičnog hrama don Ivo Čorić i predstavnici hrvatskih društava. U muzičkom dijelu promocije sudjelovao je duo flauta - prof. Andrea Petrović i prof. Anastazija Mijušković.

Otvarajući promociju predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore Zvonimir Deković izrazio je zahvalnost svima koji su pridonijeli i nese-

bično pomogli da se jedna ovakva večer održi, a posebno Ministarstvu kulture Republike Hrvatske, kao i Fondu za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore, koji su financijski pomogli tiskanje ovog izdanja.

„Znajući dosadašnji rad gospodina Brguljana, njegovu neizmjernu ljubav prema povijesti Prčanja, ali i cijele Boke, cijeneći njegov u prvom redu entuzijazam, ali i profesionalan i nadasve istraživački gen koji posjeduje, nije se bilo teško odlučiti da HNV bude sunakladnik ovih knjiga. Kako je dio obiteljske arhive Verona bio dostupan gospodinu Brguljanu, ali i njegova istraživanja u arhivu Kotorske biskupije, Župnom arhivu Prčanja te istraživanja koja su

vezana uz Rumunjsku, iznjedrila su knjigu 'Život i djelo Ide Verona' koja je večeras pred nama“, istaknuo je, uz ostalo, Deković i citirao jedan zanimljiv fragment iz knjige koji puno objašnjava: „Unatoč svome svestranom i plodnom stvaralaštvu, Ida Verona je zbog svoje povučeniosti, a napose nebrige društvene okoline, danas potpuno zaboravljena pjesnikinja. Tome je pogodovala i činjenica da je gotovo sva djela napisala na francuskom jeziku. Nepoznat široj javnosti je ne samo opus poezije, već i likovni, ali i dramski i, koliko znam gospodina Brguljana, vjerujem da će sljedeći njegov uradak biti o dramama Ide Verone, čime će biti zaokruženo djelo ove po svemu posebne Prčanjanke. Kada se objave drame koje su kao i poezija pisane na francuskom, s ovim knjigama i sonetima Ane Marije Marović koji su pisani na talijanskom jeziku, ove dvije izvanredne žene bit će napokon uvrštene uz one pjesnikinje koje nalazimo u knjigama Slobodana Prosperova Novaka - Stara bokejska književnost, zatim Antologija hrvatske književnosti Boke od najranijih vremena do danas - prof. dr. Vande Babić i napokon bit će uvrštene u Digitalnu antologiju hrvatskog pjesništva Boke kotorske profesorice Dijane Milošević. Druga knjiga nosi naziv 'Poezija - sabrana djela Ide Verona', koju je prevela s francuskog i priredila u ovom obliku prof. dr. Cvijeta Pavlović iz Zagreba kojoj također iskazujemo zahvalnost za sav trud na ovoj knjizi.“

Autor knjige Željko Brguljan zahvalio je svima onima koji su pridonijeli da ova izdanja izađu iz tiska. U svom obraćanju prezentirao je povijest bogate književnosti Boke kotorske, a posebno životni put i stvaralaštvo Ide Verone.

„Iako je ova večer posvećena pjesnikinji i dramaturginji Idi Veroni, dopustite da započnem riječima Frane Alfirevića koji, kao i Ida, nije rođen u Boki, ali je također u njoj prebivao i posvetio joj velik dio svoga književnog opusa te je uz Kotoranina Viktora Vidu najbolje prenio duh stare Boke, duh ovoga čarobnog zaljeva, kakvog pamtimo prije bezobzirnih urbanističkih intervencija.

Citiram Alfirevića: *Boka – to je osamljen kut zemlje i kraj ljepote tajanstvene, čija se prava, mitska slika ne može odraziti ni u kakvom putopisu. Taj krševiti zaliv Jadranskog mora, gdje se usko nebo spušta na sablasne spletove gorja, koje raste iz vode, čuva samoću, punu neslućenih likova... Boka – to je onome tko je vidio u suncu i kiši uvijek jedna nepromjenljiva i veličanstvena tišina koja nas umanjuje u svojim granicama, koja nas određuje, udahnjujući u nas zakon svoga kamena, da se smirimo u čežnjama i stopimo s prirodom.* (završen citat)

Dramatičnost planina, koje su im dokidale horizont, i želja za spoznajom izvan zaljevskog svijeta, Bokelje je natjerala na plovidbu. Usmjerila ih je prema moru i nebu. Moru, kao jedinome mogućem izvoru blagostanja, unatoč olujama, brodolomima, gusarima, bolestima. Nebu koje ih je krijepilo u životnim olujama i hrabrilo u *partencama* za daleke luke. Sretne su povratke krunili zavjetnim darovima bokeljskim svetištima, a nalazimo ih i danas i u ovoj crkvi kao prinose prćanjskoj Bogorodici za primljenu milost u teškim životnim trenucima. Svjedoči o tome i antependij načinjen od srebrnih *ex vota*, kao i vrlo vrijedna zbirka zavjetnih slika koja je na žalost izložena propadanju te koristim i ovu priliku istaknuti kako se ona

Prof. Andrea Petrović i prof. Anastazija Mijušković.

mora spasiti jer mi nismo jedini nasljednici kulturne baštine Boke, nego su to i buduće generacije koje imaju pravo i obvezu upoznati doprinose i žrtve onih koji su nekada živjeli u ovome znamenitome pomorskom mjestu.

Stoljećima je Boka opstajala na granici sukobljenih država, suprotstavljenih kultura, na granici različitosti, ali je unatoč tome, uz dane joj prirodne ljepote, uspijevala izgraditi i očuvati znatno kulturno naslijeđe. Iznjedrila je ona mnoge pomorske velikane, učenjake i učitelje, svećenike i svece, slikare i graditelje, majstore umjetničkog obrta. Poseban je dar Boke na području književnosti. Začeci humanističkih misli u Kotoru sežu u početak 14. st. s tološkim piscem Melicijatom Darsom, kojeg se smatra najstarijim kotorskim književnikom. U 15. st. ističe se niz *latinista* - Jeronim Baska, Hijacint Bolica, Ivan Paltašić, a sljedeće 16. st. kulminira u takozvano *cvijetno doba kotorske poezije* i obilježili su ga Juraj Bizanti, Ludovik Paskvali i Ivan Bona - Boliris. Bisantijeve *Rime amorose*, tiskane u Veneciji 1532., smatraju

se prvom objavljenom pjesničkom zbirkom na talijanskom jeziku nekog autora s naših obala. Paskvali, pak, objavljuje 1549. u Veneciji zbirku pučkih pjesama *Rime volgari*, a Bona - Boliris (ili Bolica) svojim djelom *Descriptio Ascrivienensis urbis*, nastalim između 1538. i 1551., ostavio nam je izniman opis rodnoga mu grada Kotora.

U 17. stoljeću su se, pišući što na talijanskom što na hrvatskom jeziku, svojim perom posebno istaknuli Jeronim Pima, Vicko i Ivan Bolica-Kokoljić, Andrija Zmajević i Krsto Ivanović, a u 18. st. snagom svog izraza prednjače Julije i Andrija Balović, Tripun Vračen i posebno Ivan Antun Nenadić te nakon Antuna Kojovića, čije djelo seže u 19 st., književni tokovi u Boki zamiču. Obnavljaju se u 20. st., darujući nam nekoliko sjajnih pjesničkih pojava – Viktora Vidu, Jeronima Kornera i Franu Alfirevića.

Da su živjele u Boki, nizu bi bile pridružene, dajući mu kontinuitet, dvije osamljene, ali zanimljive pojave unutar bokeljske književnosti, Ana Marija Marović (1815. -1887.)

S promocije

i Ida Verona (1864. - 1925). Iako je slučaj htio da su živjele i djelovale izvan zavičaja i na dijametralno suprotnim stranama (prva u Veneciji, a druga u Rumunjskoj), obje su nosile u sebi one tipične bokeljske vrline koje su rezultirale predanim stvaralaštvom. Nije im bio zajednički samo književni rad, nego su se obje bavile i slikarstvom i glazbom, što govori i o njihovu svestranu talentu. I obje su bile posvećene humanitarnom radu, Marovičeva osniva i vodi Institut za posrnule djevojke – *Canal ai Servi*, a Verona neguje ranjenike tijekom Prvoga svjetskog rata.

Obje ove istaknute Bokeljke dugo su bile nepoznate u domovini pa su i do danas nepravedno zanemarene, a osnovni uzrok tome je što su skoro sva svoja pjesnička, u Idinom slučaju i dramska djela, napisale na nematerinskom jeziku, prva na talijanskom, a druga na francuskom. Tako nisu uspjele zauzeti ona mjesta u domaćoj književnosti koja bi im po kvaliteti izraza pripadala.

No Ida Verona je, nasuprot Ani Marović, imala bar taj privilegij da se kasnije vrati u

svoj zavičaj i u njemu proživi posljednje dane. I to u kući, zvanoj vila *Thebaide*, koju je s *čardinom* i *pontom*, na lokaciji *Kučevo*, podigao Idin djed kap. Špiro Verona. Idin otac kap. Frano Verona razvojem plovidbe Crnim morem i Dunavom 1850. dobiva poziv kneza Bibescua da preuzme organizaciju vodenoga trgovačkog prometa pokrajine Vlaške te se nastanjuje u Braili, tada važnoj luci i otvorenome trgovačkom gradu u kojemu uz mnogobrojne narodnosti nalazimo i koloniju pomorskih trgovaca iz tada austrijske Dalmacije kojoj je pripadala i Boka. Idin otac se ženi Amalijom de Luković iz ugledne prčanjske kapetanske obitelji nastanjene u Kotoru, potomkom istaknutih bokeljskih plemićki rodova, preko oca konta Tripuna de Lukovića i majke kontese Katarine Nikićjević, Novljanke.

U braku Amalije i Frana rođena je Ida Marie Verona, 9. ožujka 1864. u Braili. Njezin je život do danas ostao pun nepoznanica, uključujući i dilemu oko same godine rođenja. Idino je djetinjstvo, u materijalnom pogledu, bilo bezbrižno. Ranu je mladost provela u Rumunjskoj, gdje je odgojena

u asketskom duhu, u francuskom internatu časnih sestara *Notre Dame de Sion*. Takav odgoj, ali i njezin karakter, omogućili su da s velikom požrtvovnošću i dostojanstvom podnosi obiteljske nesreće, ratna stradanja i bolest koje će je kasnije pratiti. Mladost joj je bila ispunjena učenjem, radom i putovanjima, a posebno treba istaknuti boravke na obiteljskim imanjima u Tivtu i na Prčanju. Svakako su suprotstavljene pitomosti i surovosti bokeljskog pejzaža pridonijele formiranju mašte tankočutne djevojke. Što li se zbivalo u duši djevojčice kad bi iz starinskog salona pradjedovskog *palaca* ispunjenog slojevima proteklih kultura kročila na balkon gdje je zapuhнула surova dramatičnost planina koje se strmoglavljuju u tihu površinu zaljevskog mora? Jesu li u tome mitskom pejzažu zaigrale prve stvaralačke iskre? Možemo vjerovati da su se upravo u Boki zametnule prve ideje buduće dramaturginje.

Ne možemo reći da Verone nisu bili integrirani u rumunjskoj sredini, zemlji svog rođenja i odrastanja, na što upućuju, uz segmente iz Idina književna djela, motivi njihova slikarstva, osobito brata Artura – rumunjske povijesne teme, pejzaži Moldavije, prikazi seoskih običaja s etnografskim elementima (žeteoci, svirači, svadbe, pokopi). No, oni, unatoč tome, trajno održavaju i čvrstu nit s roditeljskim zavičajem, a sama Ida katkada kao da se lomi između dvaju uporišta – pripada i jednome i drugome i ne pripada ni jednome. Ona je osamljeni stvaralac koji bolno pokušava premostiti granice, ali i ostvariti pripadnost rumunjskoj sredini. Svoj kreativni identitet nastoji potvrditi i unutar novog zavičaja kako bi svom postojanju dala suvislo značenje. Ipak,

žudi za domovinom svojih roditelja te sebe smatra kćerkom *ilirske obale*.

U vrijeme Prvoga svjetskog rata obitelj Verona je izbjegla u Moldaviju, na imanje u Herți. No, Ida ne želi pobjeći iz vrtloga rata, već odlučuje pomoći ranjenoj domovini. Slijedeći brata Artura, koji nakon ulaska Rumunjske u rat 1916. dobrovoljno odlazi na front, Ida se uključuje u humanitarni rad kao sestra Crvenog križa. Njezine težnje za pomaganjem bližnjima dolaze do punog izražaja u njegovanju ranjenika po vojnim bolnicama, kojima s puno požrtvornosti i ljubavi nastoji umanjiti fizičke i duševne boli. Potrošivši ostatke imetka, obitelj je kraj rata dočekala u nezavidnoj situaciji, a Ida u ljeto 1920. zauvijek napušta rodnu Rumunjsku i sa sestrom Marie nastanjuje se u djedovoj kući na Prčanju, koju im je majka oporučno ostavila.

Ida Verona je bila osamljeni stvaralac. Život bez rada smatrala je 'valom što se gubi u moru'. Vrlo rano, već u četrnaestoj godini, s velikim je poletom počela pisati stihove. U početku su to bile pjesme prigodnog karaktera, pisane za pojedine svečanosti ili dobrotvorne priredbe, pretežno na francuskom jeziku. No, one su odavale njezinu istinsku pjesničku dušu i visoku kulturu. Ubrzo je počela objavljivati u rumunjskim časopisima i francuskim književnim revijama. Nakon zbirke od 20 pjesama tiskane 1882. u Braili, tri godine kasnije izlazi joj u Parizu temeljno pjesničko djelo - zbirka *Mimosas*, u kojem većinom problematizira pitanje uloge žene u ondašnjem društvenom poretku. Suprotstavlja se tadašnjem neravnopravnom tretiranju žene u višoj građanskoj klasi (kojoj je i sama pripadala) te srčano poziva muškarce iz građan-

skog staleža da se ugledaju na seljake i radnike koji su uzor obiteljskog zajedništva i ravnopravnosti supružnika, ne samo u radu, bodrenju i veselju, nego i brizi, patnji i utjesi.

Među Idinim književnim uzorima nalazimo velike francuske romantičare Hugoa, Lamartina i Musseta te dramatičara Jeana Racinea. No, bez obzira na sve uzore i svu citatnost koju nalazimo u njezinom djelu, u njemu je neosporno prisutna snaga njezina osobnog izraza, a posebno zadivljujuća virtuoznost kojom vlada 'svojim pjesničkim instrumentom'. Veronina poetska filozofija je pesimistična, što je razumljivo ako uzmemo u obzir njezin senzibilitet, pjesničke ambicije i društveni milje kojem je pripadala, a u kojem su se takve umjetničke preokupacije mogle prihvatiti samo kao predbračna ekstravagancija.

Relativno kratak, ali stvaralaštvom iznimno ispunjen život autorica nagovještava svojom tugom u pjesmi *Jedan dan filozofa*. Kroz omiljeni motiv zalaska sunca mlada pjesnikinja nam otkriva svoju opčinjenost smrću i prijevremenu svijest da je život ispunjen patnjom. U pjesmi *Anch'io sono Poeta* pokušava zatajiti svoju tjeskobu uobičajenu za njezinu dob, pojačanu etničkom i kulturalnom udaljenošću staroga i novoga zavičaja.

I nakon dvije objavljene zbirke, uvidom u pisanu ostavštinu od koje pjesničku dionicu, zahvaljujući prof. dr. Cvijeti Pavlović, ovom prilikom predstavljamo javnosti, nastavila je Ida Verona s pisanjem poezije, no taj je dio njezina literarnog stvaralaštva postupno poprimio prigodničarski karakter. Bile su to pjesme posvećene pojedinoj osobi ili događaju, od kojih se ističu one posvećene bratu Arturu, prigodom njegova vjenčanja, te ona ko-

jom odaje počast znamenitome talijanskom liječniku Arslanu, a iz koje saznajemo o njezinoj teškoj bolesti i liječenju u Padovi. Prigodom posvećenja ove prčanjske župne crkve 8. rujna 1913. napisala je pjesmu u kojoj s dubokom religioznošću pjeva o ovoj crkvi kao 'oazi mira' i zajedništva. U njoj, prema Hergešiću, autorica 'slavi kulturnu simbiozu latinskoga sjaja i snažne slavenske krvi' nadopunjujući svoje panslaventstvo katoličkim osjećajem.

Neke je pjesme namijenila i okrunjenim glavama - rumunjskoj kraljici Elizabeti (poznatoj po književnom pseudonimu Carmen Sylva) te crnogorskom kralju Nikoli I. (u vrijeme Balkanskog rata), koji joj je srdačno zahvalio poslavši joj svoju fotografiju."

Prof. dr. Cvijeta Pavlović, predstojnica *Katedre za poredbenu povijest južnoslavenskih jezika i književnosti*, Odsjek za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, zaslužna je što je Idina poezija vidjela svjetlost dana.

„Upoznati se s djelom književnice Ide Verona u mojemu je dijelu posla ponajprije podrazumijevalo upoznati rukopis. Taj težak zadatak čitanja nekoliko bilježnica, ali i razasutih stranica papira, ispisanih ponekad crnom, ponekad crvenom tintom, uredan ali i precrtavan, ispravljan, u početku krasopisno, a potom - kako je vrijeme odmicalo - rukopisom koji je postajao umoran, neprecizan, nedovršen, taj težak zadatak zahtijevao je uporabu lupe (povećala) i traganje za pravim kutom svjetlosti koja bi obasjala i razjasnila granice pojedinih slova i riječi, bio je izazov istraživanja za mene kao prepisivača i prevoditelja rukopisa s francuskoga, a ponegdje i s talijanskoga jezika, te za akademika Augusta Kovačeca kao prepisivača rukopisa s

Zvonimir Deković, Cvijeta Pavlović, Željko Brguljan

rumunjskoga jezika. Izazov je bio poticajan jer se pred našim očima otvarala duša, otvarala osobnost uistinu osobite i iznimne pjesnikinje hrvatske, crnogorske i rumunjske kulture“, istaknula je Cvijeta Pavlović i nastavila:

„Prema želji nakladnika, ovo izdanje poezije Ide Verone objedinjuje prijepis rukopisa francuskih i rumunjskih stihova i objavljen je u cijelosti, a prati ga izbor pojedinih prijevoda na hrvatski jezik koji ostavljaju prostora za nastavak rada na opusu. Istodobno je pri prijepisu rukopis usporođivan sa zbirkom *Mimosas* (Paris, 1885.) te su označena odstupanja zbirke od rukopisa, čime ovo izdanje (*Poezija*, 2018.) dodatno obogaćuje spoznaje o književnici i njezinu dobu, a poticajan je za daljnje književnopovijesno istraživanje. Svezak *Poezija* objavljen je kao drugi dio jedinstvenoga projekta te se nadovezuje na svezak koji pod perom Željka Brguljana opisuje život i cjelovito djelo Ide Verone.

O razdoblju u kojemu je živjela Ida Verona uobičajilo se pisati kao o razdoblju moderne. No, suvremena znanost o

književnosti danas raspolaže s preciznijim stilsko-povijesnim nazivljem pa se, sukladno povijesti glazbe i likovne umjetnosti, može reći da je Ida Verona književnica ranoga modernizma, pjesnikinja poglavito esteticizma, što podrazumijeva simbolizam, impresionizam, dekadenciju, secesiju. Opredijelivši se za pisanje na jeziku višega obrazovanja, francuskome jeziku kao njegovanome izričaju čitave Europe onoga doba, za uzore je imala s jedne strane nešto starije pjesnike romantičare, zatim europske klasičke od Dantea do tzv. novije književnosti, a s druge strane suvremene filozofe i sociologe, povezujući modernu kritičku misao i društvenu angažiranost s književnom baštinom čitave europske kulture zapadnoga kruga. Njezini su hrvatski vršnjaci-suvremenici književnici Silvije Strahimir Kranjčević i Jagoda Truhelka. I uistinu: poput djela tih hrvatskih klasika, i pjesništvo Ide Verone povezuje motive tjeskobe, sjete, sutona, melanholije s motivima suprotnoga registra jer ona je i pjesnikinja pobune, otpora, nacionalne

snage, zajedništva, ponosa – rumunjskoga, crnogorskoga, hrvatskoga (slavenskoga). Ona je pjesnikinja naroda i pjesnikinja obitelji, a osobito snažne sestrinske ljubavi. Pritom njezini stihovi obiluju snažnom vizualnošću kao svojevrsnim labirintom osobne intimne biografije i povijesti čitave obitelji.

Čitati poeziju Ide Verone znači izdvojiti vrijeme za povezivanje simbola i alegorija jer njezini su stihovi, pretežno uzvišeni francuski aleksandrinci, usporene ritmizacije i visoke koncentracije između izrečenoga i prikrivenoga. Njezini stihovi zahtijevaju usredotočenost i strpljenje, posvećenost sadržaju, kao i ritmu. Stoga je posebno značajno što ih predstavljamo upravo u jednom od njezinih najosobnijih prostora koji pomažu u vizualizaciji njezinih ideja – na Prčanju, koji je ona toliko voljela i koji je poetski opisivala uz mnogobrojne detalje, motive zvukova i mirisa, mnoštva ptica i cvijeća. Ida Verona čeznula je za srećom u spokoju, u bojama, mirisima i zvukovima Boke, gdje se i skrasila u posljednjim godinama života. Nadam se da će tu sreću pronaći

i svaki budući čitatelj njezine poezije, prvi put prevedene na hrvatski jezik“, završila je svoje izlaganje.

Željko Brguljan je u svome izlaganju prisutnima predstavio još jedno područje djelovanja Ide Verone: „Od početka Prvoga svjetskog rata Ida Verona je ponajprije bila posvećena pisanju drama, u kojima je, kao i u njezinoj poeziji, središnji motiv bio uloga žene. U središtu dramskih zbivanja Verona uvijek postavlja superiornu žensku ličnost, koja strada upravo zbog svoje nadmoćnosti, jer je okolina ne može ili ne želi razumjeti. Tako je i u *Aecathe*, dramu u pet činova, u stihu i prozi, o životu Katarine Aleksandrijske, tiskanoj kao rukopis, ali bez oznaka mjesta i godine. Čini se da je Ida u pokajničkoj osobi sv. Katarine prikazala samu sebe.

Dramu *Domnitza* napisala je Ida Verona, prema dataciji na naslovnici, 1914. To je drama u tri čina u kojoj autorica donosi epizodu iz života moldavskog princa Stjepana Velikog (Stefan cel Mare) iz druge polovice 15. st., posebno kroz sudbinu istaknute ženske ličnosti iz rumunjske nacionalne povijesti – Domnitze, kćeri vlaškog princa Rada Lijepog. To je oda domoljublju i uzvišenosti rumunjske žene.

A legendarni junak stare Dacije, kralj Decebel, bio je motiv Veronine treće drame *La Tigedace*. Decebel se hrabro opirao Rimljanima sve do svoje smrti te ga u Rumunjskoj smatraju nacionalnim junakom. Poseban značaj dobio je u 19. st., kada je postao poveznicom s romantičnim idealima nacionalne slobode i otpora imperijalizmu. No, unatoč tome, Verona i u ovoj dramu daje središnje mjesto ženi – tragičnoj sudbini dostojanstvene i hrabre Decebelove kćeri Dochie.

Dramu o Djevici Orleanskoj, *Jeanne d'Arc*, djelo u šest slika, Verona je napisala poslije Prvoga svjetskog rata, oko 1920. i vrlo vjerojatno na Prčanju, gdje se već bila trajno nastanila. O ovome djelu vrlo pohvalno se očitovao Emil Fabre, dramski pisac i upravitelj prestižnoga pariškog kazališta Comédie-Française no, na žalost, nije nikada bilo izvedeno jer je tema, koju su često obrađivali francuski dramski pisci, također bilo i djelo skupo za izvedbu.

Radnja Veronine drame *Créatures d'amour* događa se u Firenci sredinom 14. st., a temelji se na dirljivoj firentinskoj legendi. U središtu zbivanja ove drame ponovno je stradanje žene iznimnih vrlina – firentinske patricijke Ginevre degli Almieri, cijenjenu u njezino doba ne samo zbog izvanredne ljepote, nego i zbog nježnog duha i plemenitosti. Iako biva živa pokopana, ova uzbudljiva drama završava pozitivnim obratom te autorica epilogom poetira u prilog ljubavi.

U Veroninoj dramu *Abdul Hamid* okosnica radnje zbiva se oko sultana Abdula Hamida II. za čijeg vladanja je Otomansko carstvo izgubilo pola stoljeća dugu dominaciju nad Rumunjskom. Ta dugo očekivana neovisnost postala je tema još jedne Veronine drame zasnovane na nacionalnom domoljublju i borbi za slobodu rumunjskog naroda.

Posljednje desetljeće života Verona je provela sasvim povučeno. Njezina jezična mnogolikost, društvene ekskluzivnosti i drugi razlozi lišili su ovu talentiranu književnicu zaslužene pozicije u književnim tokovima svog vremena. Ni kozmopolitizam pjesnikinje, koja je živela u Rumunjskoj pisala francuski, a osjećala naški, nije pogodio njezinu književnu afirmaciju.

Ida Verona preminula je u svojoj kući na Prčanju 29. kolovoza 1925. Ispraćena je na prčanjsko groblje s velikim poštovanjem, a tadašnji prčanjski župnik don Niko Luković progovorio je riječima (citiram): *Ida, ti si ljubila skromnost, volila si da budeš sakrivena svijetu, tvoje misli, tvoj način života, tvoj nastup, da - čitav tvoj život bijaše skromnost, pa skromne bijahu i tvoje posljednje želje. Ti stupaš u vječnost bogata vrlinama... Ido - počivala u miru. Pozdravljaju te ovi čarobni zalivi Boke, naša gola brda, naši zeleni brežuljci, naše božansko more, o kojem si pjevala. Pozdravlja te ružičasta zora i sjajni mjesec. Pozdravljaju te ruže i ostalo cvijeće, koje si tako ljubila i s tolikim umijećem slikala.* (završen citat)

Njezin grob, koji vapi za cvijećem, nedaleko je od ove crkve. Prepoznat ćete ga po mramornoj ploči Idina pisačkog stola s epitaфом koji je sama sastavila.

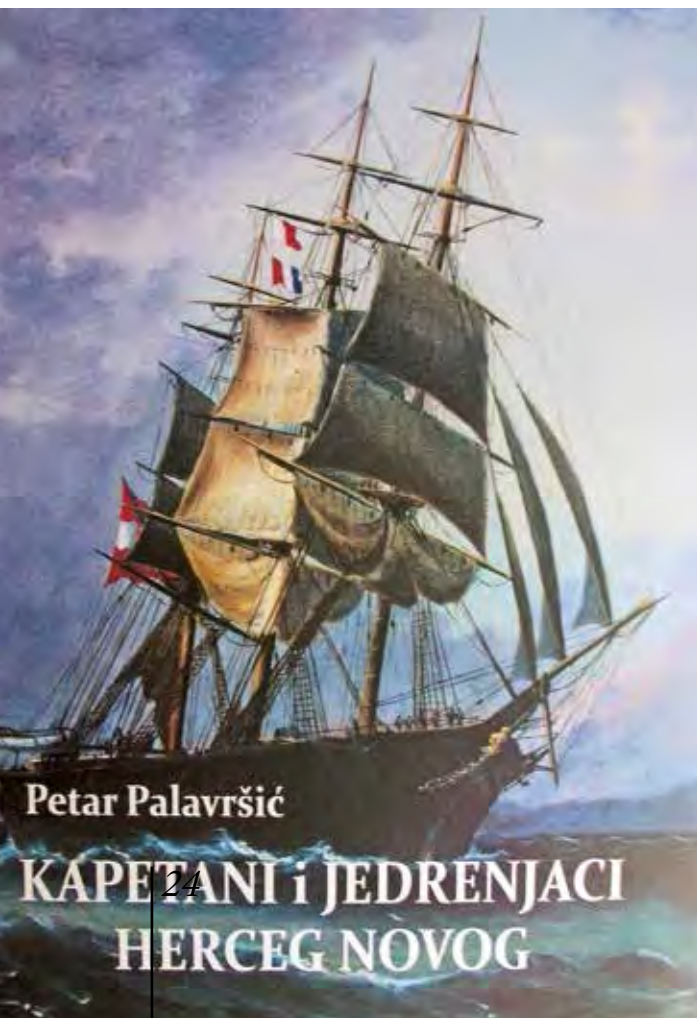
Projekt tiskanja Veroninih djela koji smo davno započeli nailazio je na neuobičajeno puno problema i sve se odvijalo tako da ove knjige ne ugledaju svjetlo dana. To me prisjetilo na Idin stih (citiram): *Ništa ne dugujem svijetu, a ništa od nje ga ne tražim, nego tamu i zaborav... No, mi dugujemo Idi, i taj joj dug danas vraćamo. Negirajući tamu i zaborav, uzdižemo njezino svjetlo književno djelo, upravo ovdje, u ovoj veličanstvenoj crkvi, u kojoj osjećamo Idin duh i uz pomoć njezinih likovnih radova te ponajprije niza anđela – svirača oko glavnog oltara, rađenih prema motivima Giovannija da Fiesole, zvanog fra Angelico. U njima, svojim osjećajem za fine i fluidne harmonije, naša književnica povezuje još svoje dvije velike preokupacije - slikarstvo i glazbu”, završio je Brguljan svoje izlaganje.*

KNJIGA „KAPETANI I JEDRENJACI HERCEG NOVOG“ AUTORA PETRA PALAVRŠIĆA PREDSTAVLJENA JE 9. KOLOVOZA U BAŠTI GRADSKOG MUZEJA MIRKO KOMNENOVIĆ, U ORGANIZACIJI SEKRETARIJATA ZA KULTURU I OBRAZOVANJE OPĆINE HERCEG NOVI.

Pomorski leksikon novljanske općine

Prvi cjeloviti pregled pomorske flote na jedra Herceg Novog i ostalih mjesta novljanske općine, kao i svojevrsni leksikon pomorskih kapetana koji su potekli iz novljanske općine

Piše:
Željko Brguljan

Sveseljem i znatiželjom smo dočekali izlazak iz tiska knjige *Kapetani i jedrenjaci Herceg Novog* autora Petra Palavršića u izdanju Pomorskog muzeja Crne Gore u Kotoru. Ovo je izdanje ne samo značajan doprinos poznavanju ukupnoga bokeljskog pomorstva, nego je i prvi cjeloviti pregled pomorske flote na jedra Herceg Novog i ostalih mjesta novljanske općine, kao i svojevrsni leksikon pomorskih kapetana koji su potekli iz novljanske općine ili su na njezinu području

bili nastanjeni i djelovali, kako je slučaj s mnogobrojnim Perašanima.

Petar Palavršić zapaženi je poznavatelj pomorstva Boke, posebno svega onog što je vezano uz brod i plovidbu. Svoje znanje stjecao je i razvijao ne samo kao dugogodišnji voditelj pomorsko-tehničke zbirke Pomorskog muzeja Crne Gore u Kotoru, nego i kao aktivan pomorac koji je na mnogobrojnim putovanjima obogatio svoje teoretsko znanje o brodu s onim praktičnim te je postao jedan od najboljih poznavatelja tehnike plovidbe broda na našim područjima. Kasnije, kad je postao kustos Pomorskog muzeja u Kotoru, s kojeg je mjesta nedavno i umirovljen, Palavršić je nesebično dijelio, a to i danas čini, svoje znanje s kolegama i suradnicima na posebno kvalitetan način – izmjenjujući mišljenja

i konstruktivno raspravljajući o raznim pomorskim temama.

Knjiga *Kapetani i jedrenjaci Herceg Novog* na gotovo 300 stranica donosi jedanaest tema – poglavlja iz pomorstva Hercegnovske općine. U poglavlju *Ratovi i borbe za Herceg Novi* autor daje kratak pregled burne povijesti Herceg Novog od polovice 14. do 18. stoljeća prateći razvoj grada, od njegova osnutka 1382. pa do konačnog oslobođenja Novog od Turaka 1687., a posebno kroz dramatične trenutke osvajanja grada od raznih sila (Turci, Sveta Liga, ponovno Turci pa Mlečani). Zatim u poglavlju *Počeci plovidbe* donosi podatke o razdoblju postupnog prelaska hercegnovske kraja u jedan od pomorskih središta Boke. U poglavlju *Komunitad od Tople* govori o preduvjetima i osnivanju Topaljske općine 1718. godine, o njezinu razvoju pomorskom trgovinom te ekonomskom doprinosu Novskoj općini. Slijedi poglavlje *Ratovi na Mediteranu i učešće novskih pomoraca* u kojemu autor kronološki niže događaje i ističe osobe koje su obilježile burno razdoblje Herceg Novog od Rusko-turskog rata u drugoj polovici 18. st. preko pada Venecije i Mediteranske kampanje krajem tog stoljeća, a zatim prati pomorsko-trgovačke uspone i padove pomorske trgovine novljanske općine tijekom prve austrijske uprave, ruske uprave, francuske okupacije i druge austrijske uprave Bokom.

U poglavlju *Pomorske trgovačke linije, luke i robe u 18. vijeku* Palavršić donosi podatke o lukama u koje su uplovljavali novljanski brodovi, pregled robe koju su prevozili i s kojom su trgovali te također tipove jedrenjaka kojima su plovili, a zatim u sljedećem poglavlju oslikava život pomoraca na brodovima duge plovidbe. U tome poglavlju

saznajemo vrlo zanimljive podatke koje inače rijetko nalazimo u pomorskoj literaturi: o broju članova posada na pojedinim tipovima brodova, o radu posade na jedrenjacima – postupanju u pojedinim situacijama na moru i u lukama, o njihovim dužnostima, iznosima plaća za pojedine članove posade od kapetana do malog, o prehrani na jedrenjacima tijekom 19. stoljeća, a također piše o prethodnom školovanju i postupcima stjecanja stručnog znanja pomoraca.

Ovaj vrsni poznavalac prilika na moru nastavlja s poglavljem o poznatim kapetanskim obiteljima i njihovim brodovima, s posebnim osvrtom o Novljanima u Trstu, među kojima opravdano posebno ističe Spiridona Gopčevića, moćnoga tršćanskog brodoglasnika.

Gotovo dvije trećine Palavršićeve knjige čini poglavlje *Kapetani Novske opštine* kao glavna tema njegova dugotrajna istraživanja te u njemu autor donosi cjelokupan pregled i podatke o svim patentiranim kapetanima s po-

Kapetan Karlo Andrović

dručja današnje općine Herceg Novi. Osim iz samog Novog i iz Tople, nižu se mnogobrojni kapetani iz Savine, Srbije, Igala, Žvinja, Mojdeža, Ratiševine, Trebesina, Poda, Mokrina, Kamenog, Žlijeba, Sasovića, Kuta, Kumbora, Đenovića, Baošića, Bijeje, Bijelskih Kruševica, Jošica, Đurića i s Luštica. Nakon toga

Govornici na promociji knjige

Kapetan Petar Rađenković

opširnog pregleda u kojemu prvi put možemo pronaći podatke o svakom kapetanu s novljanskog područja, Petar Palavršić u poglavlju *Pomorci, ratnici istraživači* izdvaja nekoliko posebno istaknutih pomoraca podrijetlom iz novljanske općine. To je ponajprije Bijeljanin kap. Petar Želalić koji nakon izgubljene bitke s Turcima pokraj otoka Metelin biva odveden kao rob na admiralski brod kapudan paše „Veliku Sultaniju“. Nakon osam godina robovanja na sidrištu otoka Kos kršćanski su robovi pod vodstvom Želalića nakon žestoke borbe svladali tursku posadu i osvojili brod kojim su u listopadu 1760. uplovili u maltešku luku La Valeta. Također evocira sjećanje na slavnog istraživača Petra Zambelića s Luštica, glavnog istraživača čilanske ratne mornarice koji je na području Mageljanova prolaza i Ognjene zemlje otkrio mnoge prolaze i

otoke koji do tada nisu bili ucrtani u pomorske karte.

Svoju temu Petar Palavršić zaključuje s nekoliko manjih poglavlja u kojima iznosi zanimljive i uzbudljive sadržaje nekoliko sačuvanih brodskih dnevnika novljanskih jedrenjaka (brigantin Rivelliano, barka Graovac), bavi se zaboravljenim lazaretom u Meljinama te vraća uspomenu na nestale u moru – prisjeća se potonulih jedrenjaka novljanske općine i svih onih kapetana i pomoraca koji su tragično završili život u dubinama olujnog mora.

Na kraju knjige autor rezimira zanimljivom statistikom u kojoj saznajemo da je više od 80 obitelji s područja novljanske općine davalo kapetane duge plovidbe i to tijekom dvaju stoljeća. Po mjestima najviše kapetana dala je Topla (56), Podi (46), Baošići (39) te Kumbor i Bijela (35), a sam stari grad Herceg Novi 24 kapetana duge plovidbe. Ova statistika dodatni je argument ne samo da je Palavršićeva knjiga korisno štivo za upoznavanje pomorstva Herceg Novog, nego i da je ona bila nužno potrebna.

Knjiga je bogato ilustrirana portretima brodova i kapetana iz muzejskih i obiteljskih zbirki. Opremljena je popisom brodova i njihovih vlasnika za razdoblje od 1705. do 1902. godine i to po tipovima brodova, azbučnim popisom patentiranih kapetana novljanske općine te popisom korištenih izvora i literature. Iako bismo mogli reći da je nedostatak iz-

danja nepostojanje napomena (fusnota) koje prate tekst i koje spadaju u uobičajenu „aparaturu“ znanstvenih izdanja, to nikako ne umanjuje kvalitetu ovoga značajnog djela jer poznajući autora siguran sam da je svaki podatak višestruko provjerio te da stoji iza njega s potpunom sigurnošću i odgovornošću.

Knjigu *Kapetani i jedrenjaci Herceg Novog* možemo na neki način smatrati krunom Palavršićeva rada u području povijesti pomorstva Boke, u kojoj autor daje onaj segment bokeljskog brodarstva koji se odnosi na njegov uži zavičaj – hercegnovski kraj. Ona je plod dugogodišnjeg istraživanja i prikupljanja podataka i ima višestruku vrijednost. Prije svega predstavlja jedinstveni pregled pomorstva novljanske općine - grada Herceg Novog i okolnih mjesta koji je do sada nedostajao u pomorskoj bibliografiji Boke kotorske. Ovo izdanje je i svojevrsni pomorski leksikon novljanske općine na koji smo dugo čekali i u kojem ćemo od sada moći pronaći potreban podatak o svakom brodu i kapetanu koji su pripadali ovoj općini ili djelovali na području ove općine, a koje drugi autori nisu zabilježili. No, ona će biti i nepresušan izvor podataka i saznanja mnogih zanimljivosti iz višestoljetne pomorske povijesti novljanskog kraja, ali i emocija poticanih od sretnih, a mnogo češće tragičnih sudbina novljanskih pomoraca. Zbog svega toga knjigu *Kapetani i jedrenjaci Herceg Novog* ing. Petra Palavršića smatramo vrijednim prilogom poznavanju pomorstva Boke kotorske i ono će, sigurni smo, postati nezaobilazno štivo onima koje će samo zanimati, ali i onima koji će istraživati kompleksnu povijest pomorstva novljanske regije.

„Dani kraljice Teute u Rizinijumu“

Piše:
Marina Dulović, prof.

URisnu je od 11. do 19. kolovoza održan kulturni program koji je uz više različitih segmenata imao cilj da pokaže brigu o kulturnoj baštini i kulturnoj svijesti, uz veću i snažniju integraciju kulture i turizma. „Naše šanse su velike i vrlo prepoznate u sferi kulturnog turizma i turističke ponude, a predstavljanje kulturnog identiteta i valorizacija uz kvalitetne programe u budućnosti će Risnu učiniti još popularnijom i zanimljivijom destinacijom. Našim programima se promovira opće kulturno obrazovanje, čime je omogućeno svim generacijama, posebice mladima, da idu u korak s vremenom u novi i razvijeni svijet“, istaknula je u ime organizatora Marina Dulović, idejni tvorac ove manifestacije.

Program je počeo sa slikarskom kolonijom „Teuta“ koju je vodio akademski slikar iz Risna Zoran Petrušić. Na poziv njegovog kolege iz Zagreba Igora Modrića, iz Hrvatske su stigle Verena Jakuš i Jelena Kašić, a iz Crne Gore također mlade akademske slikarice Sanja Raonić, Tea Franca,

Namjera organizatora NVO „Bocche di Cattaro“ i pokrovitelja TO Kotor je da se prodajom slika s prve slikarske kolonije „Teuta“ osnuje fond iz kojeg bi se osigurao prostor za kulturni i društveni život Risna

Zoran Petrušić s učesnicama slikarske kolonije

Govornici na večeri posvećenj kulturi u doba Ilira

Ana Aleksić i Dijana Vukić. Vrijedno su radile tijekom sedam dana, a posljednjeg dana manifestacije na glavnome gradskom trgu, u adaptiranom prostoru „pod voltovima“ gdje se nedjeljom prodaju mliječni proizvodi, predstavljajući svoje djelo privukle su veliku pažnju domaće javnosti i turista. Izložba je imala prodajni karakter s ciljem da se osnuje fond iz kojeg bi se u budućnosti financirao prostor za kulturni i društveni život Risna. Otkad je nakon potresa srušen Dom kulture, zadužbina Vasa Čukovića Rišnjana, ovaj mali primorski grad ostao je bez adekvatnog prostora za takve potrebe. Tijekom ljetnih mjeseci, uz ljubaznost zaposlenih na Rimskim mozaicima, organiziraju se različiti programi, ali tijekom zime to nije moguće. Na istom lokalitetu kraj uspavanog mladića, čuvenog Hipnosa - Boga sna, kao prva aktivnost održan je edukativno-kulturni program u kojem su sudjelovali mladi suradnici iz Uprave za zaštitu kulturnih dobara iz Koto-

ra: Bogdan Lompar - arheolog, Jelena Vidović - etnolog i antropolog, Jovana Lalošević - historičarka umjetnosti i Marina Dulović - profesorica. Veče pod nazivom „Kultura u vrijeme Ilira“ započelo je izlaganjem arheologa Lompara na temu historijskog razvoja

Risna s osvrtom na arheološka istraživanja. Jelena Vidović je mnogobrojne posjetitelje uz mitove o kraljici Teuti upoznala s vjerovanjima, običajima, kostimima u vrijeme Ilira, historičarka umjetnosti Jovana Lalošević osvrnula se na umjetničke elemente i vrijednosti iz epoha o kojima svjedoče arheološki nalazi, a prof. Marina Dulović predstavila je temu o muzičkim instrumentima i muzičkoj kulturi u vrijeme Ilira. Muzički je veče obojio flautist Stefan Peričić. Sljedeće večeri program je nastavljen na trgu, uz vokalno-instrumentalni sastav „Lanterna“ iz Podgorice, mitove i legende o „lijepoj kraljici“ i uz predstavljanje slika prve slikarske kolonije. Izložbu je proglasila otvorenom direktorica TO Kotor, Ana Nives Radović, koja je istaknula zadovoljstvo što je upravo TO Kotor bila pokrovitelj ovog projekta koji i u budućnosti treba razvijati s ciljem da vratimo sjaj prošlih vremena kako bi Risna postao turistička destinacija koja zavrjeđuje još veću pa-

Direktorica TO Kotor Ana Nives Radović

rijsko naslijeđe. Naš grad ima što pokazati, a još nedovoljno istražena antička historija, tvrđava kraljice Teute, ilirske i rimske vile i palače, arheološke iskopine, rimski mozaici, turske kule i podmorje, sve to tek treba ispričati svoju priču. Zbog tog razloga smo pokrenuli manifestaciju koja će, vjerujemo, nastaviti i u budućnosti predstavljati i poboljšavati ukupnu turističku i kulturnu ponudu Boke kotorske.“

Sa Sajma starih zanata

žnju. Manifestacija je završena 19. kolovoza još jednim zanimljivim programom - Sajmom starih zanata koji je okupio petnaestak izlagača na trgu, u podnožju stare ulice Gabela koja je nekada bila poznata po mnogobrojnim trgovinama i dućanima, kada je Risan bio trgovačko središte. U ovome programu sudjelovali su: mladi graditelj drvenih barki Vitoimir Vujović iz Prčanja, škrinju risanske nevjeste i unikatni bijeli vez predstavila je Sofija Akrap, Rosa Dabižinović „otvorila“ je škrinju orahovačke nevjeste i ručno tkane rukotvorine, Radojka Čučković napravila je svadbeni konjestar po starim risanskim običajima (s pogačom, pršutom i poklonima, ukrašen i dekoriran po tradiciji), iz zaleđa Risna, Banjana i Vilusa, izlagači su predstavili svoje umijeće i zanatstvo od kamena, drveta, kože... a Mihailo Ognjenović je upravo ispred radnje svog oca predstavio certifikate i alatke od četiri zanata za koja je on bio kvalificiran. Sajam je s obzirom na to da je bila nedjelja i „pazarni dan“ posjetio značajan broj ljudi, a

turisti s raznih strana nisu krili zadovoljstvo ponuđenim programom. Manifestacija je imala nekoliko segmenata, a organizatori su istaknuli: „Namjera nam je da Risan vratimo u duh slavne i daleke prošlosti i da ovom manifestacijom pokažemo da poštujemo naš identitet i kulturno-histo-

Risan

U najsjevernijoj uvali Bokotorskoj zaljeva, između strmih brda planina Orjen i Lovćen koje povezuju i ukviruju slični masivi, nalazi se nekada slavni, a danas mali gradić Risan. Ušuškan u dnu zaljeva, zbog svojih prirodnih ljepota, geografskog položaja, konfiguracije terena, blagoga mediteranskog ambijenta i iznimnoga geostrateškog položaja Risan je u mnogim razdobljima bio meta osvajača i ratnika, određite putopisaca, trgovaca, istraživača, znanstvenika... Današnji grad leži na slojevima ilirske, grčke, rimske, slavenske, turske, venecijanske i austro-ugarske kulture. Iako su se stoljećima unatrag mijenjale mnoge strane uprave, među stanovnicima je uvijek postojala želja za napretkom i razvojem grada koji je nekada imao i do 10.000 stanovnika. Na raskrsnici puteva između Istoka i Zapada, mora i zaleđa, dodirivale su se i sjedinjavale razne civilizacije i kulture. Zahvaljujući protoku trgovine, graditeljstva, zanatstva, i kultura se nesmetano prenosila, a različiti civilizacijski utjecaji ovdje su nalazili plodno tlo za svoj daljnji razvoj. Risan je opstajao i uspio sačuvati ostatke ljudske civilizacije i kulture različitih razdoblja i epoha unatoč osvajačima, ratovima, carstvima i prirodnim nepogodama i katastrofama koje ovaj grad nisu zaobilazile. Posebno važno mjesto historijskog naslijeđa pripada i najranijem spomenu Risna koji datira iz IV. stoljeća p.n.e. Risanski akvatorij bilo je mjesto koje se milijunima godina unazad koristilo kao prirodna luka, o čemu svjedoče antički pisani izvori i zapisi Polibija, Plinija, Ptolomeja, ali i istraživača arheologa koji su se u XIX. i XX. stoljeću bavili istraživanjima na terenu. Bili su to Artur

Evans (1837.) i talijanski dr. Valenti, koji je čitavo pronađeno blago poslao za vrijeme okupacije Italije (1941. – 1942.) u svoju zemlju. Ovaj mali grad dobio je ime po ilirskom plemenu Risoniti. Središte ilirskog naselja bila je tvrđava - akropola koja se danas naziva Teutina gradina gdje je stolovala „lijepa kraljica“ nakon smrti svog muža, kralja Agrona. Njezina moć nije dugo trajala i nakon pretrpljenog poraza od Rimljana, kako legenda kaže, Teuta je skočila u more, a njezino neprocjenjivo blago za kojim se još uvijek traga i danas budi pažnju i maštu znatizeljnika i avanturista. Rimljani su nastavili unutar svojih bedema razvijati grad i podizati raskošne palače i trgove, kiklopske zidove i utvrđenja. U tom razdoblju grad je imao status municipija. Opstajao je vjekovima i predstavljao značajno i dobro utvrđeno mjesto dok ga u VI. stoljeću nije pogodio razoran potres. Tada je veći dio grada potonuo u more. Nakon raspada Zapadnog Rimskog Carstva (476. g.) Risan je i dalje bio važan strateški centar i glavni grad Boke kotorske. Kotor je tu ulogu dobio za vrijeme Bizanta, točnije u VII. stoljeću kada pred najezdom Slavena Rimljani iz tadašnje zaljevske prijestolnice Risna prelaze u Kotor. U vrijeme kada su pomorski gradovi Kotor i Perast doživljavali svoj procvat, Risan je više od dva stoljeća bio pod Osmanskim Carstvom (1482. – 1687.) i to je u historiji zabilježeno kao vrijeme izražene stagnacije. Također, ni čitavo jedno stoljeće pod Venecijom (1687. – 1797.) nije ostavilo ekonomske, političke i kulturne tragove u Risnu kao što je to slučaj s okolnim gradovima i mjestima u Boki kotorskoj koja su svoj procvat, posebice izražen u pomorstvu, doživjela upravo u doba Venecije.

Ivan Bona Bolica (1520. – 1572.) iz spjeva „Opis zaljeva i grada Kotora“ („Descriptio sinus et urbis Ascrivensis“)

„Ilirske muze koje svetinje
Kotora starca,
Rijeke i padinu Vrmca
i stisnute doline
Čuvate, nek mi bude slobodno
vašim što darom
Položaj domovine opisah,
nebeska brda
Iznad nje i oko nje,
obale krivudave,
Risansku luku i same pličine
što dugim ih putem
Uskoro prima takmac vjetrima,
široki Jadran...
...Zaljev u osami je dalekoj,
kojim se Jadran
Okreće valovima istočnim,
grizući žale Ilirske, dulji od svih,
najljepši što ga zovu,
Risanski, tu na prvom pragu,
na samom zdrijelu...
Krajolik domovine i one
oko nje i one nad njom,
Gore nebotične,
obale uvala pune i zaljev,
Risanski, s njime pličake
same što koritom dugim,
Pritokam slično u čas
u Jadransko utječe more...
Rijeka je Risan i tvrđa
tu po tekućici zvana,
Koja pak tragove grada
velikog čuva, po kojem
Naši su preci zaljev nazvali,
sjedište nekoć,
Teute, nakon što kob joj
okrutna ugrabi njena
Agrona, te joj sreće nesta...“

Ana Nives Radović najuspješnija poslovna žena u Crnoj Gori

Direktorica Turističke organizacije Kotor Ana Nives Radović proglašena je za najuspješniju poslovnu ženu u Crnoj Gori za 2018. godinu. Svečana dodjela nagrade Veuve Clicquot Business Woman Award održala se 27. rujna u ekskluzivnom ambijentu hotela Regent Porto Montenegro u Tivtu. "Prestizna nagrada Veuve Clicquot Business Woman Award treći put se dodjeljuje u Crnoj Gori", rekla je Radović gostujući u emisiji Dušana Davidovića "Razgovori nedjeljom" na valovima Radio Kotora.

Ova ugledna nagrada utemeljena je 1972. godine u čast iznimnoj poslovnoj ženi Madame Clicquot, a svake godine dodjeljuje se uspješnim poslovnim ženama diljem svijeta. "Uspjesi Madame Clicquot, njezinih nekoliko izuma u vinskoj industriji, zapravo su olakšali cijeli posao i učinile da ona ne bude samo netko tko je za sebe ostvario nešto, već da je učinila nešto i za cijelu vinsku industriju u budućnosti", objasnila je Radović ističući da se upravo na tome temelji cijela nagrada. "Jer kada govorimo o najuspješnijima - uspjeh se mjeri zarađenim novcem, ostvarenom imovinom, nekretninama koje posjedujuete itd. Međutim, ovdje se ipak govori o uspjehu nekoga tko je učinio nešto, odnosno u obzir se uzimaju žene koje ne pridonose samo svom osobnom boljitku, već njihova uloga ima neki širi društveni karakter", objasnila je Radović. Ona je rekla da je izabrana za najuspješniju poslovnu ženu u Crnoj Gori zbog edukativnog rada i prenošenja znanja uz širokim utjecaj na društvo.

"Uspijeh ne promatramo kao nešto što je samo naše, jer svi smo proizvod nekog društva i svi tom društvu trebamo opet nešto vratiti ako želimo da budemo vrednovani na način na koji bi to trebalo u smislu naših kvalifikacija, našeg znanja...", objasnila je Ana Nives Radović i dodala da su ovu nagradu uvijek dobivale žene koje su dale najviše doprinosa društvu u odnosu na ono što su same za sebe ostvarile, a da su drugi zapravo imali koristi od njihovog rada.

Danas je prestižna Veuve Clicquot Business Woman Award zastupljena u 27 zemalja, a kompanija Energy Star International ovu prestižnu dodjelu već treću godinu zaredom organizira u Crnoj Gori. U Crnoj Gori, nominirane su iznimne žene: Sanja Lekić – vlasnica preduzeća „Alfa Ton Lekić“ i BLT Medical Montenegro, Ana Nives Radović – direktorica Turističke organizacije Kotor i Ivana Jovović – vlasnica tvornice torti i delikatesa „Čarolija“.

"Postoji Međunarodna organizacija koja predlaže kandidatkinje lokalnim i regionalnim organizacijama. Veuve Clicquot ima svoje predstavništvo u

Zagrebu, Crnoj Gori, umreženi su i koordiniraju u odabiru osoba koje su se tijekom prethodnih godina istaknule u radu koji je bio vidljiv na javnoj sceni i to u projektima i u poslovima koji su imali utjecaj na šire društvo.

Tri posljednje koje smo bile nominirane s cjelokupne ženske poslovne scene u Crnoj Gori dostavile smo svoje biografije organizaciji i stručnom žiriju koji se temelji na kvalifikacijama iz poslovnog svijeta, ali i iz svijeta koji vodi računa o tome kako se humanitarni i društveno-odgovorni procesi odvijaju. Na osnovi toga žiri je glasovao nezavisno. Dakle, četiri člana žirija su se opredijelila koja od nas tri biti predstavnica Crne Gore na daljnjem natjecanju", rekla je Radović te dodala da biografija ne sadrži samo ostvarenje u jednoj godini, već ukupan pristup radu, tj. svemu onome što su u prethodnom razdoblju najuspješnije poslovne žene učinile kako bi pokazale da ne rade samo za sebe, već za širu društvenu zajednicu.

"Ja sam treća natjecateljica iz Crne Gore kojoj dalje slijedi regionalno natjecanje koje će se dogoditi krajem studenoga u Ljubljani. Jedna od predstavnica Slovenije, Hrvatske, Crne Gore i Srbije odlazi na europsko natjecanje u Parizu, odakle je zapravo i krenula cijela priča", objasnila je Radović.

Radio Kotor

Ana Nives Radović prva s lijeva

Jedriličari iz Boke uspješni na Barcolani

Barcolana je još jednom potvrdila da je izniman sportski događaj na jadranskom i mediteranskom prostoru. Jubilarna 50 Barcolana oborila je sve rekorde po broju registriranih brodova koji su sudjelovali na regati.

Na startnoj liniji se moglo vidjeti više od 2.688 jedrilica i na tisuće jedriličara i ljubitelja jedrenja koji su se okupili u Trstu 14. listopada da podrže najveću europsku i jednu od najprestižnijih svjetskih regata.

Na regati su sudjelovale i dvije jedrilice iz Boke. TuttaTrieste 2 sa skiperom Milošom Radonjićem bila je 12. u ukupnome plasmanu i druga u klasi. Kompletan vikend je bio izvrstan imajući u vidu da je ekipa prethodnog dana pobijedila na GoToB regati, u jakoj konkurenciji slovenskih brodova.

Skiper Niko Vuksanović s Bokeljkom bio je 229. u ukupnome plasmanu, a u klasi 15 članovi posade su uz sina Marka bili i Tivčani Rino Tripović i Ilija Belan.

Boka News

Bokeljska mornarica gostovala u Piranu i Trstu

Nakon više godina od svoga posljednjeg gostovanja u inozemstvu, Bokeljska mornarica Kotor je sredinom listopada gostovala u Piranu i Trstu. Organizator putovanja bila je Zajednica Talijana Crne Gore, koja njeguje bliske veze s talijanskom regijom Friuli Venezia Giulia, kao i s talijanskom zajednicom „Giuseppe Tartini” iz Pirana.

„Još krajem kolovoza Bokeljska mornarica dobila je poziv da sudjeluje na jubilarnoj 50. Barcolani, najvećoj jadriličarskoj regati u svijetu, koja se tradicionalno svake godine održava u Trstu. U četvrtak 11. listopada popodne mornari i rukovodstvo Bokeljske mornarice, zajedno s folklornom grupom

i članovima Gradske muzike Kotor otputovali su iz Kotora autobusom, prvo za Piran, a zatim za Trst.

U Piranu su srdačno dočekan od predstavnika lokalne vlasti i tamošnje talijanske zajednice. Druženje u Piranu proteklo je u vrlo ugodnoj atmosferi, a folklorna grupa Mornarice izvela je na Tartinijevom trgu splet igara i plesova iz Boke kotorske.

Ipak, glavni događaj bilo je sudjelovanje na Barcolani u Trstu. U subotu, 13. listopada, glavni odred Mornarice, praćen zvucima Gradske muzike Kotor, prodefilirao je ulicama Trsta, a u 11 sati postrojio se na glavnome gradskom trgu Piazza Unità d'Italia, gdje je admiral Antun Sbutega, nakon predaje raporta od strane komandanta odreda prvog majora Gracije Abovića, izvršio smotru.

Mornari su zatim otplesali tradicionalno kolo, koje su mnogobrojni gledatelji okupljeni na trgu ispratili burnim pljeskom. Zatim je Glavni odred ponovio postrojenje i uz pratnju Gradske muzike nastavio defilirati s razvijenim zastavama Crne Gore i Mornarice ulicom uz obalu, pozdravljen od mnogobrojnih građana i turista. U sjedištu Barcolane, gdje je priređeno čašćenje, Mornaricu je pozdravio predsjednik Barcolane i izmijenjeni su prigodni pokloni. Rukovodstvo Mornarice je imalo i susret s rukovodstvom Nautičke akademije (Accademia nautica) iz Trsta. Na povratku odred je ponovno prodefilirao ulicama i trgovima Trsta koji su zahvaljujući Barcolani i lijepom vremenu bile puni ljudi. Time je Mornarica na najbolji način demonstrirala svoju višestoljetnu tradiciju najstarije organizacije pomoraca, ali i zajednički duh koji povezuje zemlje na obalama Jadranskog mora”, priopćeno nam je iz Bokeljske mornarice.

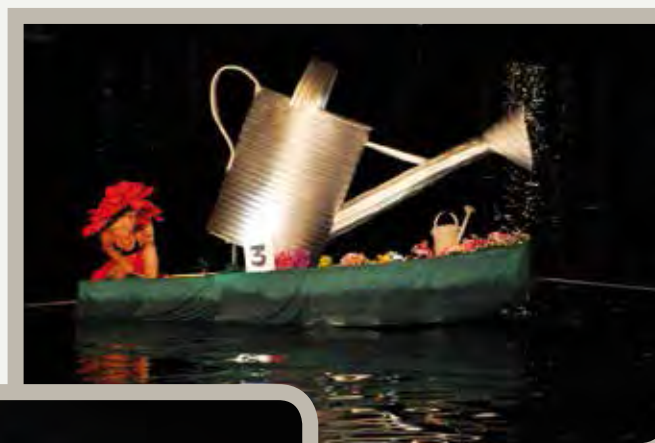
Radio Kotor

“Kotor u slikama” pobjednička barka Bokeljske noć 2018.

Fešta nad feštama, tradicionalna Bokeljska noć 2018., stara dva stoljeća, održana je 18. kolovoza u akvatoriju kotorskog zaljeva podno zidina drevnog Kotora pred oko deset tisuća posjetilaca. Gradska muzika Kotor i jedrilice Jedričarskog kluba “La-

hor” najavili su defile ukrašenih barki koje su se u tri đira predstavile publici. U povorci je sudjelovalo 42 barki iz Kotora, Tivta, Herceg-Novog.

Prema odluci žirija u sastavu: Vlasta Mandić, Lana Bokan i Goran Moškov, pobjed-

nička barka Bokeljske noći 2018. je barka “Kotor u slikama”. Druga nagrada pripala je kreaciji „Mamula 2020.”, a treća barci „Eko Boka”.

Kulturni centar Nikola Đurković i Turistička organizacija Kotor su organizator i suorganizator manifestacije, a dodijelili su i

šest nagrada kreacijama: “Nema ljubavi bez bola”, “Ulice, grad djeteta”, “Prije do Marsa nego do zaobilaznice”, “Đardin za čakule”, “Jadran junior” i “Zaštite nam mjesto i mi ćemo vam doć”.

Tradicionalno, na kraju manifestacije priređen je veličanstven vatromet, a slavlje je do ranih jutarnjih sati nastavljeno na svim kotorskim trgovima.

Boka News

Ribarska fešta spustila zavjesu na ovogodišnju sezonu u Budvi

Uz mediteranski zvuk, bogat kulturno-zabavni program, ribu, vino i pivo, 6. listopada je ispred zidina budvanskoga Staroga grada održana tradicionalna ribarska fešta – 53. Dan širuna.

Pučkom feštom, koja se već više od pola stoljeća tradicionalno organizira u Budvi, službeno je spuštена zavjesa na ovogodišnju ljetnu sezonu u metropoli turizma. Više stotina posjetilaca zabavlja se uz program za koji se pobrinula Turistička organizacija Budve i Klub za sportski ribolov 'Širun', koji je prije pola stoljeća osnovao ovu atraktivnu feštu. Program je počeo defileom Gradske muzike Budve i NVO „Feštađuni“. Uslijedio je dječji i omladinski program u sklopu kojeg su nastupili Škola za osnovno muzičko obrazovanje, Predškolska ustanova „Vini Pu“, Gimnastički klub „Budva“, časopis za djecu i omladinu „Krug mladih“, Rock sastav „Avis“ i mnogobrojni solisti.

Mještani i posjetitelji, koji su došli ispratiti ovogodišnju sezonu, mogli su besplatno degustirati ribu, vino i pivo. Organizatori su pripremili 1.500 kilograma ribe, 1.000 litara vina i 500 litara piva, a mnogobrojni posjetitelji u redovima su čekali kako bi okusili ribu po kojoj nosi ime ova tradicionalna manifestacija.

Nastupila je ženska vokalna grupa „Harmonija“ uz igrokaz „Feštađuna“, klapa „Jedinstvo“ iz Bara, folklorni ansambl KUC „Stefan M. Ljubiša“, a neizbježne su bile i sportske igre skidanje pršuta s grede u gradskoj luci, igre na bini, potezanje konopa ispred bine.

Zvijezda ovogodišnje pučke fešte je bio Goran Karan.

Boka News

Dubrovnik "pokriven" sa 170 kamera, nadziru javne površine

Videonadzorni centar Grada Dubrovnika, iz kojeg se uz pomoć 170 kamera na 48 mjesta nadziru dubrovačke javne površine, predstavljen je 15. listopada.

Dubrovački gradonačelnik Mato Franković istaknuo je tom prilikom kako svrha uvođenja tog sistema nije revnija naplata kazni za prekršitelje, nego održavanje reda na javnim površinama. "Želimo ubrzati promet, održati protočnost i imati bolju kontrolu svega što se događa. U konačnici, ako dođe do prekršaja, idemo i s kažnjavanjem. Ovaj je sustav kompatibilan s aplikacijom 'Dubrovnik Visitors', koji nam daje parametre za bolju procjenu gužve s gostima u našem gradu. Tako ćemo na kra-

ju imati gotovo 100-postotno predviđanje mogućih situacija", rekao je Franković.

Najavio je kako će se iz videonadzornog centra upravljati i semaforima na ključnim gradskim prometnim tačkama. "Za to će trebati vremena i dodatna edukacija kako bismo uspostavili aktivno upravljanje prometom", rekao je Franković.

Pročelnik Upravnog odjela za promet Grada Dubrovnik Đuro Šutalo objasnio je kako nadzor istodobno obavljaju prometni redari kontrolirajući stanje na prometnicama i komunalni redari, koji nadziru dječja igrališta i odlagališta otpada. "Većinom je riječ o fiksnim kamerama, ali imamo i kamere za snimanje 360 stupnjeva. Imamo sjajan pregled i noću i danju. Sve se snima na server koji snimke čuva više od mjesec dana pa se mogu naknadno pregledati", rekao je, dodajući da kamere snimaju prekršaj koji se unosi u sistem, a "kazna stiže na kućnu adresu vlasnika vozila".

Šutalo je podsjetio kako se kamerama koristi i du-

brovačko-neretvanska Policijska uprava za nadzor i kažnjavanje nepropisnog parkiranja, praćenje stanja u prometu te povećanje sigurnosti, suzbijanje kriminala i otkrivanje počinitelja.

"Na svim ulazima i izlazima iz grada te pod svakom kamerom jasno je označeno da je to područje pod videonadzorom, čime poštujemo sve zakonske odredbe. Ako građani smatraju da je nešto sporno, naznačena je i e-mail adresa na koju se mogu obratiti", rekao je Šutalo.

U prostoriju centra može ući samo određeni broj zaposlenika, a opremljena je sigurnosnim kamerama kako bi se u svakom trenutku zaštitili osobni podaci građana.

Grad Dubrovnik jednoj tvrtki za najam kamera za videonadzor na godinu plaća 230.000 kuna.

Boka News

Suveniri s riječima iz bokeljskog dijalekta

Pitura, škerca, bokun, kogumica, traversa, škatula, vešta... samo su neki od romanizama tipičnih za područje Boke, koji su se našli na suvenirima koje je osmislio Kotoranin Jovan Roganović.

„Ideja je nastala u razgovoru s društvom. Prvo sam htio osmisliti majicu za sebe. Međutim, onda su mi prijatelji tražili da napravim i njima slične i tako je sve krenulo. Trenutno u ponudi imam majice u tri boje, šolje, cegere za kupovinu, odnosno borše i stolnjake (tavalje) u različitim dimenzijama”, objašnjava Roganović.

On ističe da je svaki jezik obilježje identiteta te da mu je namjera da promovira bokeljski dijalekt i na taj način pridonese da se on ne zaboravi.

„Pametni telefoni i Internet su pridonijeli da se ljudi udalje od knjige. Smatrao sam da, ako se nešto učini da bude vizualno, identificirano i primijećeno, može skrenuti pažnju i izazvati interes. U priči s prijateljima zaključio sam da kada ljudi vide riječi na, recimo, majicama, ali i na drugim suveni-

rima, izvlače ih iz svoje memorije gdje su ih nekada potisnuli. Tako se opet podsjetite pa mislim da se na taj način može djelovati i na druge u cilju očuvanja bokeljskoga govora”, dodaje Roganović. „Činjenica je da je ovo mali biznis i tu je čovjek dosta limitiran u smislu financijskih sredstava. Imao sam ideju da u asortiman uvrstim peškire, odnosno šugamane, koji ne bi bili printani nego bi riječi bile tkane, ali taj posao iziskuje velika financijska sredstva, tako da za sad to nije moguće realizirati”, kaže Roganović. On je istaknuo da se za suvenire, osim Bokelja, zanimaju i ljudi iz dijaspore, ali i stranci. „Oni koji vide moje suvenire često pitaju za značenje pojedinih riječi, čak daju prijedlog da uz suvenire ide i prijevod. Meni se to ne čini dobrom idejom budući da mnoge riječi koje se nalaze na suvenirima nemaju adekvatan prijevod ili zamjenu u jednoj riječi. Za suvenire se zanimaju i ljudi iz dijaspore. Na moje veliko zadovoljstvo pakete sa suvenirima šaljem diljem svijeta”, zadovoljno ističe Roganović.

Suvenire prodaje i online, preko društvenih mreža Facebook i Instagram, ali ih još uvijek nema u prodaji u kotorskom suvenirnicama. Razlog je što bi im tada cijena morala biti puno veća. “To onda zapravo i nije suvenir ako je za njega potrebno izdvojiti veću svotu novca”, zaključuje Roganović.

Radio Kotor

Fešta od rogača u Donjoj Lastvi

Osma, već tradicionalna, „Fešta od rogača“, u organizaciji Hrvatske krovne zajednice „Dux Croatorum“, održana je 6. listopada u Domu kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi. Manifestacija je održana uz potporu Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Općine Tivat, Turističke organizacije Tivat i Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore.

U prepunoj dvorani Doma kulture posjetitelji su uživali u notama dubrovačke klape „Kaše“ koja je, izvodeći poznate dalmatinske pjesme, izmamila emocije nazočnih. Posjetitelje je zabavljao i Poly Gjurgjević uz pratnju maestra Saše Gajića, a večer je svojim izvedbama uvećao i kantautor Slobodan Kovačević, kojeg je publika odlično prihvatila. Uz dobru glazbu posjetitelji su imali prigodu uživati i u dobru hranu. Feštalo se do duboko u noć uz pjesme

Olivera Dragojevića, Meri Cetinić i ostalih proslavljenih izvođača.

„Svaki put kada dođem u Tivat osjetim neku bliskost; vjerojatno je to zbog mora i nekoga mogaavnog imidža, koji je još uvijek prisutan u meni. Svi su pjevali i čini mi se da ih je ispunila ova toplina i poruka i ja sam uživao u tome, a oni – nadam se još i više“, istaknuo je Slobodan Kovačević. On često surađuje s hrvatskom nacionalnom zajednicom u Crnoj Gori, a potporu je uvijek pružao i Hrvatskoj građanskoj inicijativi: „Ja sam uvijek bio građanska opcija i meni je kozmos mali. Više od 15 godina proveo sam u Splitu, gdje sam ostavio mnogo pjesama i ljubavi. Meni je ovo druženje logično, čak možda i imperativno i poželjno, a iznad svega je najvažnija ta energija, poruka i misija među ljudima. Ja se nadam da sam prepoznat u tome i da sam jasan sa svim tim što poručujem i što pjevam.“

Radio Dux

Posjet delegacije iz Istočne Slavonije Hrvatskom nacionalnom vijeću Crne Gore

U sklopu Sajma knjiga u Podgorici delegacija u sastavu: akademik Milorad Nikčević sa suprugom, potpredsjednik Društva hrvatskih književnika Mirko Čurić i tajnik Matice hrvatske - ogranka Osijek Josip Cvenić - boravila je u Boki kotorskoj te su tom prigodom posjetili i Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore u Donjoj Lastvi.

Goste je u posjet primio predsjednik HNV-a Zvonimir Deković, koji im je predstavio aktivnosti hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori, probleme s kojima se susreću, kao i kulturne znamenitosti i nematerijalnu baštinu koju Hrvati u Boki njeguju.

Gosti su predsjednika Dekovića upoznali s književnom aktivnošću i djelatnošću u istočnoj Slavoniji u sklopu Društva hrvatskih književnika i Matice hrvatske Osijek. Bilo je riječi i o djelovanju ogranka Matice hrvatske u Boki kotorskoj.

Prigodom posjeta razmijenjeni su prigodni darovi, a delegacija iz Osijeka darovala je značajne naslove Hrvatskoj knjižnici „Ljudevit Gaj“. Posjet delegacije intelektualaca iz Osijeka svakako je u znaku najave prilike za lijepu suradnju i buduće projekte iz područja književnosti.

Radio Dux

Hrvatska – Nećemo blokirati CG na EU putu zbog spora oko školskog broda 'Jadran'

Republika Hrvatska nijednu zemlju neće blokirati na putu prema Europskoj uniji (EU), već će dosljedno inzistirati na ispunjavanju svih kriterija. To je Portalu RTCG odgovoreno iz Ministarstva vanjskih i europskih poslova Hrvatske na pitanje hoće li službeni Zagreb blokirati našu zemlju zbog spora oko školskog broda 'Jadran'.

Komentirajući spor oko školskog broda 'Jadran', iz hrvatskog ministarstva su rekli da je to dio "još neriješenog pitanja vezanog uz sukcesiju vojne imovine Republike Hrvatske i Crne Gore".

"Republika Hrvatska dala je određene prijedloge i inicirala cjelovito rješavanje ovog pitanja, koje uključuje i vlasništvo školskog broda 'Jadran'", rekli su iz tog resora. Na pitanje može li spor oko 'Jadrana' utjecati na dobrosusjedske odnose dviju zemalja te bi li Hrvatska mogla blokirati Crnu Goru na putu ka EU, odgovorili su: "Republike Hrvatska podržava Crnu Goru i njen put prema EU, kako je to činila i u pogledu članstva Crne Gore u NATO-u. Zahvaljujući tome dvije zemlje su danas saveznice u NATO-u. Republika Hrvatska neće nikoga blokirati na putu prema EU, upravo obrnuto, no dosljedno će inzistirati na ispunjavanju svih kriterija."

Govoreći o tome hoće li uskoro biti pokrenute aktivnosti na rješavanju pitanja Prevlake, iz hrvatskog ministarstva nam je priopćeno da postoji "samo pitanje utvrđivanja bivše međudržavne granice na kopnu i pitanje razgraničenja na moru između Republike Hrvatske i Crne Gore".

Prevlaka

"Trenutno je na snazi i primjenjuje se privremeni režim razgraničenja na kopnu i na moru, utvrđen Protokolom uz južnu granicu između Republike Hrvatske i tadašnje SRJ iz 2002. Iako dvije države još nisu usuglasile način kako će trajno riješiti pitanje granice, smatramo da treba dijalogom doći do dogovora o granici", priopćio je službeni Zagreb. Podsjećaju da je Vlada Republike Hrvatske imenovala novi sastav Komisije za granice o čemu je, kako navode, obaviještena i crnogorska strana. "Time su s hrvatske strane stvoreni preduvjeti za nastavak rada na tom pitanju", navode iz ministarstva.

Istaknuli su da, kad je riječ o problemima s granicama, Republika Hrvatska potiče sve kandidate za članstvo u EU "da se što više angažiraju i, po najprije bilateralno, pronađu rješenja u skladu s međunarodnim pravom".

Portal RTCG

Školski brod Jadran, nagrađena fotografija Stevana Kordića

Kotorski ljetni karneval – tradicija duga 500 godina

U Kotoru je 4. kolovoza održan 17. Internacionalni ljetni karneval. Glavna gradska prometnica podno zidina drevnog Kotora bila je scena na kojoj se predstavilo tidesetak karnevalskih grupa iz Italije, Hrvatske, Makedonije, Srbije, Slovenije, Budve, Tivta, Kotora...

Karnevalsku povorku promatralo je više tisuća posjetilaca koju su predvodili članovi FECC-a (Federacije europskih karnevalskih gradova). Inače, 2018. je godina jubileja i tradicije, 500 godina kotorskog karnevala. Fešta je nastavljena na Trgu od oružja uz muzički program, a goste su zabavljali 'Toč' i 'Trio gušti'.

Pokrovitelji karnevala bili su Ministarstvo turizma Crne Gore, Općina Kotor, Nacionalna turistička organizacija i Turistička organizacija Kotor.

Boka News

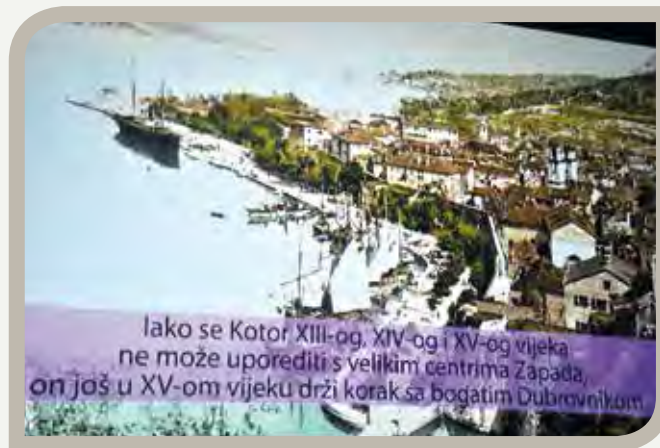

Dr. Lenka Blehova Čelebić: Filmom „Kotorski misal“ ovo kapitalno djelo smo približili široj javnosti

„Stručnjaci i znanstvenici znaju da se ‘Kotorski misal’ čuva u Berlinu od 1930. godine, ali ovo je prvi put da smo ovo kapitalno djelo na novi način uspjeli približiti široj javnosti, dakle putem filma koji je snimio dr. Gojko Čelebić. Željeli smo istaknuti činjenicu da je Crna Gora bila u središtu tadašnje kulture i da je od davnina pripadala kulturnim europskim tokovima. Mi se trudimo da razbijemo predrasude da je Crna Gora bila neka zabit. Imala je vrlo složenu i tešku historiju pa su mnoge logične stvari pale u zaborav. Želimo promijeniti tu sliku jer posao svakog historičara i stručnjaka je da postojeća znanstvena saznanja upotpuni, da razvija znanja o kulturnoj prošlosti“, rekla je za Boka News dr. Lenka Blehova Čelebić nakon promocije dugometražnog filma „Kotorski misal“ koja je 22. kolovoza održana u Tivtu.

„Kotorski misal“ (Misal sv. Jakova od Lođe) pisan je na pergamentu i jedna je od najstarijih knjiga koje su bile u uporabi na tlu današnje Crne Gore, počevši od XII. stoljeća (prije 1200. godine). Ova knjiga na 348 rukopisnih stranica svojom tematikom, značajem, epohom iz koje potječe i suvremenim znanstveno-kulturnim vrednovanjem pripada svjetskoj kulturnoj baštini.

„Kotorski misal“ pisan je tzv. beneventanom, pismom nastalim u VIII. stoljeću u talijanskome manastiru Monte Kasino, koje je korišteno do XIII. stoljeća, ponajprije u južnoj Italiji. Ovaj neprocjenjivo vrijedan pisani spomenik kulturne baštine Crne Gore dospio je 1930. u Berlin. „Manuskript

‘Kotorskog misala’, vjerojatno je nastao u poznatom skriptoriju u Bariju, najvjerojatnije po narudžbi Kotorske biskupije koja je dugo stoljeća bila sufraganska u odnosu na Barijsku nadbiskupiju“, rekla je dr. Lenka Blehova Čelebić.

Na pitanje postoji li mogućnost da se „Kotorski misal“ vrati Crnoj Gori, Blehova Čelebić je rekla da je to pitanje diplomacije, kulturne politike... „Mi ne znamo na koji je način ‘Misal’ stigao u Berlin 1930. godine, ali znamo sve druge tokove o kojima upravo govori film koji je snimio Gojko Čelebić. U Europi je postojalo mišljenje da treba spasiti vrijedne stvari i rukopise s ugroženih područja koja su bila nestabilna. Nisu samo Nijemci kupili vrijedne rukopise, već i pape koji su skupljali rukopise u Vatikanu kako bi ih spasili. Poslije pojave Hegela koji je smatrao da je kulturni duh posebno prisutan u srednjoj i sjevernoj Europi, Hegelijanci i njihovi sljedbenici skupljali su rukopise u južnoj Europi i dopremali ih na takozvana sigurna mjesta. U Velikoj Britaniji se tako čuva ‘Dubrovački misal’. U Berlinu postoji zbirka Vuka Karadžića i rukopisi koje je dopremio i vjerojatno ih mijenjao ne toliko za novac, već za druge vrijedne rukopise koje je vraćao nazad“, rekla je dr. Lenka Blehova Čelebić.

Za potrebe snimanja filma rukopis „Kotorskog misala“ proučavala je tri mjeseca, a posebno su je fascinirali podaci koji su upisivani u misal, a upućuju na kotorske građane za koje je trebalo služiti misu, zatim podaci o društvenim, vjerskim i političkim prilikama srednjovjekovne epohe na prostoru današnje Crne Gore te likovni oblik misala, što je pitanje za historičare umjetnosti, kao i male sličice kojima počinju tekstovi.

Dr. Lenka Blehova Čelebić izrazila je zadovoljstvo i zahvalnost Centru za kulturu Tivat koji je imao sluha da podrži ovakav projekt.

Boka News

Dubrovnik ograničio broj kruzera, dnevno će uplovljavati samo dva

Dubrovnik je dobio “bitku” s kruzerima, a već od iduće godine u najpoželjniju kruzersku destinaciju ne samo u Hrvatskoj nego na Mediteranu dnevno će uplovljavati samo dva kruzera koji će u grad dovesti najviše 5.000 turista.

“Ugovori s kruzerskim kompanijama potpisani su za iduću godinu tako da ćemo tijekom cijelog tjedna od ponedjeljka do nedjelje imati najviše dva kruzera dnevno. Nekad će biti samo jedan, nekada će dva stići istodobno ili jedan ujutro, a drugi poslijepodne. Tome smo težili, a sada smo i ostvarili”, zadovoljan je dubrovački gradonačelnik Mato Franković koji dodaje da još preostaje rješavanje prometnih gužvi za koje je, uvjeren je, kriva liberalizacija taksi tržišta zbog koje je u Dubrovniku ove sezone radilo više od tisuću taksista.

Naime, nakon što je dubrovački gradonačelnik Mato Franković prošle godine krenuo u razgovore s najvećim kruzerskim kompanijama svijeta, okupljenim u udruženju CLIA, problem velikih gužvi zbog istodobnog uplovljavanja i do sedam kruzera s kojih bi u obilazak grada odjednom krenulo i po 10.000 putnika počeo se rješavati. Boljim rasporedom

uplovljavanja putničkih brodova već je ove sezone ublažen problem zbog kojeg je Dubrovnik nekoliko puta dospio na naslovnice vodećih svjetskih medija kao nepoželjna destinacija zbog neizdrživih gužvi, piše Jutarnji list.

Koliki je problem veliki broj putnika s kruzera napravio Dubrovniku dovoljno govori činjenica da se našao na “tapetu” UNESCO-a u kojem su razmišljali da ga proglašaju ugroženom kulturnom baštinom. UNESCO-ovi stručnjaci izračunali su da u historijskom gradu istodobno može biti najviše osam tisuća turista, no gradska uprava odlučila je da tu brojku čak i prepolovi.

“Ključ uspjeha svake destinacije je upravljanje, a mi smo to napravili ostvarivši kontakt s vodećom svjetskom grupacijom CLIA, koja okuplja sve ključne svjetske organizatore kružnih putovanja. Dogovorili smo bolji raspored dolaska i odlaska brodova s kružnih putovanja čime smo značajno rasteretili grad i više nema negativnih slika u medijima sa zakrčenim ulazima i blokiranim Stradunom”, rekao je Franković i dodao da Dubrovnik može primiti i više gostiju s kruzera, no da moraju biti pravilno raspoređeni.

www.cdm.me
Boka News

Maslinari iz Boke drugi na Svjetskom prvenstvu u branju maslina

Pobjedom hrvatskog tima, Postira i Dola, i obranom naslova svjetskih prvaka te svečanom dodjelom nagrada u subotu na večer završeno je 2. svjetsko prvenstvo u branju maslina, koje se od 11. do 14. listopada održalo u mjestu Postirama na otoku Braču, izvijestili su organizatori.

Drugo mjesto osvojila je četveročlana ekipa iz Boke kotorske koju su činili članovi Maslinarskog društva "Boka": Ivan Mirković i Marina Marić Benaković iz Tivta, kao i Ivan Đukić i Jelena Božić iz Kotora.

Događaj kojem su glavni ciljevi širenje maslinarske kulture, razmjenjivanje iskustava, druženje između predstavnika maslinarskih zemalja, ali i zemalja koje nemaju toliko razvijenu maslinarsku tradiciju, drugu godinu zaredom organizirali su Turistička zajednica Postira i Poljoprivredna zadruga iz toga bračkog mjesta.

„Prezadovoljni smo odazivom zemalja, ove godine ih je bilo čak jedanaest“, rekla je direktorica Turističke zajednice Postira Ivana Jelinčić. Oni se, dodala je, međusobno jako dobro druže i slažu bez obzira

na to što su na natjecanju jedni drugima velika konkurencija. „Iako ovim prvenstvom nastojimo promovirati turizam otoka Brača, Postira i maslinarstva, bit svega je emocija koju ovi ljudi nose sa sobom kući, to je vrednije od ičega drugog“, istaknula je.

Na 2. svjetskom prvenstvu uz hrvatski tim nastupili su i timovi iz Crne Gore, Francuske, Slovenije, Nizozemske, Mađarske, Velike Britanije, Švedske, Španjolske, Bosne i Hercegovine i Sjedinjenih Američkih Država.

Hrvatski tim, sastavljen od četvero berača iz Postira i Dola, u stoljetnom Maslinarskom vrtu svetog Josipa iznad Postira u zadanom vremenu od 45 minuta uspio je ubrati 67 kg maslina. Bilo je to gotovo 11 kg više od drugoplasiranoga Maslinarskog društva Boka, čija je kašeta na vaganju težila 56,6 kg. Treće mjesto na postolju osvojio je slovenski tim s 51,6 kg ubranih maslina. Posljednje mjesto, s tek 36,8 kg ubranih maslina, pripalo je vjerojatno najveselijem timu prvenstva, predstavnicima Velike Britanije. „Mislili smo da nam dobro ide sve dok nismo vidjeli hrvatski tim, tada smo shvatili da naša tehnika možda nije baš na svjetskom nivou. Ali zaista smo uživali“, izjavio je Mark Fitzpatrick, zaslužan za prvi nastup engleskog tima na Svjetskom prvenstvu.

Organizatori ističu da je i drugo izdanje Svjetskog prvenstva u branju maslina donijelo mnogo smijeha, druženja, izmjenjivanja (i stjecanja) iskustva, a sve u duhu slavljenja masline i maslinova ulja s kojim stanovništvo Postira i Brača, najmaslinarskijega dalmatinskog otoka, žive već tisućama godina.

Hina

Hrvatski pjesnici boravili u Boki

U povodu „IV. međudržavnog susreta hrvatske književnosti“ pjesnici iz Hrvatske, Hercegovine i Italije krajem rujna boravili su u Boki te su tom prigodom posjetili i Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore u Donjoj Lastvi.

Susretu su nazočili predsjednik HNV-a Zvonimir Deković, potpredsjednica Vijeća Ljerka Sindik, pjesnik iz Boke Miroslav Sindik, kao i učenici hrvatske nastave u Crnoj Gori. Domaćini su im predstavili aktivnosti hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori, probleme s kojima se susreću, kao i kulturne znamenitosti i nematerijalnu baštinu koju Hrvati u Boki njeguju. Tom prigodom razmijenjeni su prigodni darovi.

Tijekom boravka gosti su obišli otok Gospe od Škrpjela, gdje su se u razgovoru s vodičem i s don Srečkom Majićem upoznali s poviješću ovog otoka, kao i s pričama koje se vezuju uz njega. Gosti su se tom prigodom imali prilike upoznati i porazgovarati s veleposlanikom Republike Hrvatske u Crnoj Gori Veselkom Grubišićem.

Don Anton Belan je gostima pokazao katedralu sv. Tripuna i upoznao ih s njenom bogatom poviješću, dok ih je monsinjor Ilija Janjić, kotorski biskup, proveo kroz crkvu bl. Ozane, a također su posjetili i crkvu sv. Klare. S prof. Dijanom Milošević i vodičem obišli su Stari grad, kao i druge znamenitosti Kotora. Za kraj posjeta sudionici književnog susreta su prošetali marinom Porto Montenegro.

Posjet pjesnika iz Hrvatske, Hercegovine i Italije je dokaz još jedne lijepe suradnje, novih prijateljstava i budućih kulturnih projekata. Pjesnici su bili u sastavu: Stjepan Šešelj, Domagoj Vidović, Boris Njavro, Frano Vlatković (Dubrovnik - Neretva), Vinko Grubišić (Hum - Hercegovina), Antonio Sammartino, Lucio Caruso, Gianluca Miletta, Nico Pasciullo (Molise - Italija).

Radio Dux

Državni tajnik Zvonko Milas posjetio Hrvate u Boki kotorskoj

U petak 28. rujna državni tajnik Zvonko Milas s hrvatskim članovima Međuvladinog mješovitog odbora za zaštitu manjina između Republike Hrvatske i Crne Gore posjetio je kotorskog biskupa mons. Iliju Janjića.

Biskup Janjić izaslanstvu je ukratko izložio povijesni pregled Kotorske biskupije i naglasio veliki doprinos Hrvata iz Boke kotorske u stvaranju i razvoju bogate kulturne baštine tog područja. Državni tajnik je zahvalio biskupu Janjiću na djelatnoj potpori u očuvanju identiteta Hrvata u Boki kotorskoj.

Hrvatsko izaslanstvo primio je i gradonačelnik Tivta dr. Siniša Kusovac sa suradnicima. Razgovaralo se o suradnji dviju država, koja se uz nacionalnu održava i na lokalnoj razini, a koja obuhvaća različita područja poput obrazovanja, kulture, gospodarstva i turizma. Na sastanku je bio i predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore Zvonimir Deković koji je ukazao je na potrebu trajnog rješenja korištenja Doma kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi za potrebe hrvatske zajednice.

Gradonačelnik Kusovac je iskazao spremnost za pomoć u pronalaženju primjerenog rješenja. Državni tajnik Milas zahvalio se gradonačelniku Kusovcu na dosadašnjoj potpori hrvatskoj zajednici te izrazio nadu u buduću dobru suradnju.

Istoga dana državni tajnik Milas održao je sastanak s predstavnicima hrvatske nacionalne manjine

u sjedištu HNV-a u Domu kulture „Josip Marković“. Predsjednik HNV-a hrvatskom je izaslanstvu predstavio aktualno stanje te najvažnije aktivnosti i izazove, naglasivši još jednom važnost iznalaženja trajnog rješenja korištenja Doma kulture, koji su 1922. godine sagradili tamošnji Hrvati. Govorio je o načinima, mogućnostima i izazovima u očuvanju iznimno bogate nematerijalne kulturne baštine pripadnika hrvatske nacionalne manjine iz Boke kotorske, od kojih se na poseban način ističe Bokeljska mornarica.

Državni tajnik je naglasio da će Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske zajedno s drugim hrvatskim institucijama i nadalje podupirati rad i djelovanje HNV-a i hrvatskih udruga u Crnoj Gori na očuvanju i razvijanju svoga hrvatskoga identiteta.

www.hrvatiizvanrh.hr

Crna Gora i Hrvatska ostvaruju uspješnu bilateralnu suradnju

Ministar održivog razvoja i turizma Pavle Radulović sastao se 5. rujna s veleposlanikom Hrvatske u Crnoj Gori Veselkom Grubišićem.

Posebnu pozornost tijekom sastanka sugovornici su posvetili održavanju ministarske konferencije

„Zadužbina budućnosti“, koju organizira Ministarstvo održivog razvoja i turizma, i sastanka ministra turizma u Dubrovniku, u sklopu mehanizma suradnje inicijative Narodne Republike Kine i zemalja Centralne i Istočne Europe „16 + 1“. Tijekom razgovora ministar Radulović i veleposlanik Grubišić su bilateralnu suradnju Crne Gore i Hrvatske ocijenili uspješnom te razmotrili mogućnosti za daljnje unapređenje suradnje, posebno u području turizma.

Kako su zajednički konstatirali, potrebno je uložiti dodatne napore na polju stvaranja i unapređenja uvjeta za produženje turističke sezone i zajedničkog promoviranja turističkog potencijala dviju zemalja. Sugovornici su se suglasili da u sljedećem razdoblju Crnu Goru i Hrvatsku očekuje nastavak dobre suradnje u svim značajnim područjima.

www.gov.me

Održana 44. Lastovska fešta

44. po redu Lastovska fešta održana je 4. kolovoza ispred crkve i Doma kulture „Ilija Marković“ u Gornjoj Lastvi. Fešti je prethodilo Kolo Bokeljske mornarice, koje je odigrano na oduševljenje domaćih i furešta, u pratnji Glazbeno-prosvjetnog društva Tivat.

Mnogobrojne posjetitelje zabavljao je Next band iz Omiša izvodeći poznate dalmatinske pjesme. U Domu kulture svi zainteresirani su mogli pogledati izložbu fotografija „Poljoprivredni pejzaž Gornje Lastve“.

Radio Dux

Papa Đukanoviću: Znam da radite na miru, želim da tako i nastavite

Proces europske integracije, međuetnički i međureligijski suživot, konflikti i očuvanje životne sredine su teme o kojima su razgovarali papa Franjo i predsjednik Crne Gore Milo Đukanović prilikom susreta početkom listopada, priopćeno je iz Službe za informiranje Svete Stolice, koje je prenijela La stampa.

“Znam da radite na miru, želim da tako i nastavite.” Ovim riječima je papa Franjo dočekaao predsjednika Crne Gore Milo Đukanovića na audijenciji u Apostolskoj palači koja je u četiri oka trajala nešto duže od pola sata. U priopćenju je navedeno da je za vrijeme “srdačnog razgovora istaknuto zadovoljstvo dobrim odnosima između Svete Stolice i Crna Gore, koji su učvršćeni Temeljnim ugovorom iz 2011. Naglašen je i pozitivni doprinos katoličke zajednice crnogorskom društvu.” Nakon toga se razgovaralo “o situaciji u zemlji i procesu europske integracije, kao i o temama od regionalnog interesa kao što su zalaganje za promociju međuetničkog i međureligioznog suživota i očuvanje naslijeđa. Na kraju su razmijenili stajališta o nekim međunarodnim pitanjima, s posebnim osvrtom na rješavanje konflikata.”

Prilikom razmjene poklona papa Franjo je predsjedniku uručio skulpturu maslinove grančice, dokumente o njegovu pontifikatu - Evangelii Gaudium, Amoris laetitia i Gaudete et Exultate, kao i encikliku Laudato si' - i poruku za Međunarodni dan mira 2018.

Milo Đukanović poklonio je papi monografiju o Crnoj Gori i crnogorsku kapu. Nakon zaključnog rukovanja šef države se sa suprugom i delegacijom sastao s državnim tajnikom kardinalom Pjetrom Parolinom i monsinjorom Ričardom Galagerom, tajnikom za odnose s državama.

Antena M

Petnaest desetljeća Bokeljske mornarice na fotografijama u Splitu

Pomorski muzej Crne Gore početkom listopada u Splitu se predstavio izložbom „15 decenija Bokeljske mornarice na fotografijama”, koja je otvorena u Pomorskom muzeju u ovom hrvatskom gradu.

Izložba je dopunjena i prezentacijom filma Kolo Bokeljske mornarice, autora Dušana Vulekovića.

Autori Ilija Mlinarević i Slavko Dabinović ovim projektom predstavili su u Splitu samo dio bogate historije jednog od najstarijih udruženja pomoraca na svijetu Bokeljske mornarice, čije višestoljetno postojanje svjedoči o bogatoj pomorskoj i kulturnoj prošlosti Kotora i Boke.

Na otvorenju su govorili: direktor Pomorskog muzeja Crne Gore Kotor Andro Radulović, koautor izložbe Slavko Dabinović, direktorica Hrvatskoga pomorskog muzeja Split Danka Radić. Izložbu je otvorila Ivana Tadinac Šećer - predstavnica gradonačelnika Splita Andre Krstulovića Opere.

Hrvatski pomorski muzej Split
i Pomorski muzej Crne Gore, Kotor
s radošću Vas pozivaju na otvorenje izložbe

“PETNAEST DESETLJEĆA BOKELJSKE MORNARICE NA FOTOGRAFIJAMA”

autori izložbe:
Slavko Dabinović i Ilija Mlinarević

Na izložbi će govoriti:
dr. sc. Danka Radić, ravnateljica HPMS
Andro Radulović, ravnatelj PMCG, Kotor
Slavko Dabinović, koautor izložbe

3. listopada (srijeda) 2018. u 19 sati

Hrvatski pomorski muzej Split
Tvrđava Gripe, Glagoljaša 18

Veselimo se Vašem dolasku!

Na izložbi su bili prisutni predstavnici Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Hrvatske ratne mornarice.

Suradnja između Pomorskog muzeja iz Splita i Pomorskog muzeja Crne Gore iz Kotora obnovljena je izložbom posvećenoj Viškoj bitki iz 1866. godine pod nazivom „Ljudi od željeza na brodovima od drva” u organizaciji Pomorskog muzeja Crne Gore, Hrvatskog muzeja Split i Arheološkog muzeja u Splitu koja je bila otvorena 2017. godine u palači Grgurina.

Radio Kotor

2. - 7. 7. 2018. Sudjelovanje na Reviji tradicijske odjeće

Ove godine na Reviji je sudjelovalo 19 djevojkica iz 17 zemalja: Kanade, SAD-a, Njemačke, Rumunjske, Bolivije, Meksika, Švedske, Mađarske, Austrije, Crne Gore, Srbije, Čilea, Italije, Makedonije, Australije, Kosova i zemlje domaćina Bosne i Hercegovine. Svečanoj 5. reviji tradicijske odjeće i izboru najljepše Hrvatice u narodnoj nošnji uz predsjednika Vlade Hercegbosanske županije Ivana Jožića nazočili su mnogobrojni gosti, a među njima i ministri u Vladi Hercegbosanske županije: Stipan Šarac, ministar financija i Petar Galić, ministar znanosti, prosvjete, kulture i športa u Vladi Hercegbosanske županije.

Hrvatsko građansko društvo imalo je i na ovogodišnjoj Reviji predstavnicu Hrvatica iz Crne Gore. To je bila Rozalija Francesković s pratiljom Sarom Grbac, obje iz Tivta.

10. 7. 2018. Nazočnost na otvorenju Dubrovačkih ljetnih igara

Podizanjem zastave Libertas uz stihove Himne slobodi ispred crkve sv. Vlaha svečano su otvorene 69. Dubrovačke ljetne igre.

Na poziv organizatora Igara na otvorenju su bili prisutni i predstavnici HGD CG, Danijela Vulović i Krunoslav Težak. Ceremonija otvorenja Dubro-

vačkih ljetnih igara izrasla je na kolektivnoj memoriji poklada, razdoblja u godini kada su putujući glumci, trubaduri i drugi mogli ući u Grad i sve do Pepelnice zabavljati građanstvo svojim predstavama i nastupima. Knez Dubrovačke Republike daje glumcima ključeve Grada i time im simbolično dopušta nastupe u Gradu.

Ovogodišnju ceremoniju režirao je **Saša Božić**, koji je potpisao i scenarij, a sve u skladu s naglaskom 69. Igara na razvoju publike, pokazujući kako Grad i Igre čine i umjetnici i njegovi građani. Glazbu su izveli Zagrebačka filharmonija pod ravnanjem maestra **Tomislava Fačinija**, Dječji zbor WDR

iz Dortmunda, Akademski zbor Pro musica iz Mostara, Dubrovački komorni zbor, Mješoviti zbor Libertas i ženska klapa FA Linđo. Dubrovački gradonačelnik **Mato Franković** u svom je govoru istaknuo kako su umjetnici glas svog vremena i zrcalo u koje se trebamo zagledati kako bismo se otkrili. „Ovo je vrijeme da se i mi Dubrovčani sagledamo realno i s dužnom skromnošću. Lijepo je što se dičimo našim Gradom i naslijeđenom baštinom. Hvalospjevi na račun ljepote našega Grada od inozemnih medija, priznanja i oduševljenje turista nisu nam više ni novost niti nas, bez lažne skromnosti, iznenađuju. No, kamen, ma kako čvrsto i lijepo isklesan bio, ne čini grad. Grad su njegovi ljudi“, rekao je Franković. Otvorenju su nazočili mnogobrojni visoki uzvanici poput predsjednika Hrvatskoga sabora **Gordana Jandrokovića**, ministrice kulture **Nine Obuljen Koržinek**, ministra unutarnjih poslova **Davora Božinovića**, predstavnika diplomatskog zbora te mnogi drugi.

26. 7. 2018. Posjet veleposlanika R. Hrvatske

Veleposlanik R. Hrvatske u Crnoj Gori Nj. E. Veselko Grubišić posjetio je Hrvatsko građansko društvo u Kotoru i u razgovoru s predstavnicima Društva Tijanom Petrović, urednicom časopisa Hrvatskoga glasnika i Tripom Schubertom, savjetnikom UO-a, upoznao se s aktualnom situ-

acijom u Društvu, posebno s aspekta financijske situacije koja je vrlo nepovoljna i značajno utječe na realizaciju planiranih aktivnosti u 2018. godini. On je izvijestio sugovornike da će novi natječaj za raspodjelu neutrošenih sredstava biti objavljen tijekom rujna. Posjet je iskoristila urednica časopisa za finalizaciju intervjua za novi broj Glasnika koji treba izići iz tiska tijekom mjeseca kolovoza.

10. 8. 2018. Novi broj Hrvatskoga glasnika

Unatoč financijskim problemima, iz tiska je izašao novi dvobroj 157/158 Hrvatskoga glasnika - glasila Hrvata Crne Gore. U ovom izdanju, uz ostalo, dan je intervju s veleposlanikom Hrvatske u Crnoj Gori Veselkom Grubišićem, tekstovi o proslavi 25 godina postojanja Dubrovačko-neretvanske županije, pisali smo o uspjehu hrvatske nogometne reprezentacije na Svjetskom prvenstvu u Rusiji, proslavi blagdana svetog Antuna, a tu su i stalne rubrike: Aktualnosti, Kronika Društva, Po bokeški, Antiki fagot, kao i redoviti serijali.

13. - 18. 8. 2018.
Sudjelovanje na manifestaciji u
Sv. Filipu i Jakovu

U povodu Dana općine Sv. Filipa i Jakova i blagdana sv. Roka (16. kolovoza), a u organizaciji KUD-a Sv. Roko i pod pokroviteljstvom Općine te visokim pokroviteljstvom predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar-Kitarović u ovome općinskom središtu održana je impresivna, veličanstvena peterodnevna manifestacija pod nazivom „Prvi susret Hrvata iz europskih zemalja - Do budućnosti tragovima vlastite prošlosti“.

Na manifestaciji koja je okupila i zblížila predstavnike hrvatskih nacionalnih manjina sudjelovali su predstavnici Hrvata iz sedam zemalja: Austrije, Mađarske, Rumunjske, Slovačke, Crne Gore, Bosne i Hercegovine (oba entiteta), Vojvodine i Srbije.

Hrvatsko građansko društvo je u ime hrvatske zajednice u Crnoj Gori uputilo četiri predstavnika, koji su se predstavili u bokeljskoj nošnji. To su: Ljerka Sindik, Neda Radojčić Petrić, Ljubomir Gržetić i Darko Čavor. Njihov nastup financijski su pomogli Hrvatsko nacionalno vijeće i Turistička organizacija grada Kotora.

28. 8. 2018.
Pripreme za gostovanje
u Čakovcu

Održan je razgovor s prof. Ivom Brajakom, voditeljem mandolinskog orkestra i Predragom Šušićem, voditeljem folklornog ansambla u povodu poziva Hrvatskoga sabora kulture o nastupu na 25. susretu hrvatskih folklornih ansambala 20. listopada u Čakovcu. Dogovoreno je da se obratimo zahtjevom određenom broju institucija u Kotoru i Tivtu za sufinanciranje putnih troškova, kao i roditeljima za moguće njihovo sudjelovanje u tome.

31. 8. 2018.
Sastanak Uredništva

Na sastanku Uredništva dogovorene su moguće teme za sljedeći dvobroj Glasnika i zaključeno da se sve radnje završe do faze pripreme pa ako to dopusti financijska situacija da se časopis prosljednji na tisak.

Vremeplov Hrvatskoga kulturnog društva „Napredak“

Priredio:
Tippo Schubert

Sjećanje najstarijeg Kotoranina Bogoboja Bora Cicovića o prvome Hrvatskom društvu u Kotoru

Prvo hrvatsko društvo u Kotoru osnovano je 30. siječnja 1898. godine, pod nazivom „Hrvatski dom“. Nalazilo se na Pjaci od rive (danas Trg od oružja) na prvom katu, u jednoj od zgrada koje danas ne postoje, a nalazile su se ispred današnjeg hotela „Vardar“. Društvo je u toj zgradi radilo do 1918. godine, kada su te zgrade srušene.

„Hrvatski dom“ preseljen je na prvi kat obližnje zgrade u kojoj je u prizemlju bila prodavaonica „Bata“, kasnije „Borovo“.

Cicović je proveo svoje djetinjstvo u novim prostorijama Društva, kod svog donda Pera Čobanovića, koji je bio domaćin — domar Društva.

Cicović je za Hrvatski glasnik prenio svoja sjećanja o radu Hrvatskog društva:

HRD „Napredak“ 1901.

- Društvo je imalo dvije sale i tri prostorije, kao i kafe kuhinju s bifeom.

„Hrvatski dom“ je početkom 1921. godine promijenio ime i preregistrirano je u Hrvatsko radničko kulturno-prosvjetno društvo „Napredak“ Kotor.

Prelaskom u nove prostori- je Društvo je svoju djelatnost proširilo i prilagodilo različitoj dobi članstva. Imalo je malu pozornicu, održavale su se predstave, razni šaljivi skečevi, kao i marionete za djecu. S djecom je radio Nino Homen iz

Prčanja, firmopisac i bojadi- sar. Popodne su se održavali matinei za djecu. Društvo je imalo i tamburaški orkestar. Održavali su se maskenba- li, kao i kostimirani plesovi, svake godine slavio se Božić... Društvo je imalo svoj klavir.

U Društvo nisu dolazili samo članovi, već i svi građani, bez obzira na nacionalnost i vjero- ispovijest, kao i mnogobrojni učenici viših razreda gimnazi- je i pomorske škole. Svi oni su mogli koristiti biljar, karam- bol, karte, šah, domine. Svake

subote na večer igrala se tom- bola.

Osim članarine, prihodi Društva su bili od tih igara, kao i od ulaznica za priredbe, tombole i od usluge bifea.

Društvo je imalo čitaonicu gdje se čitao dnevni tisak, kao i ilustracije, koje su dolazile iz Zagreba i Beograda.

Po meni, Kotor (Stari grad) u to doba bio je jedna velika familija.

Sjećam se velikog slavlja u Kotoru kada je 1928. godi- ne proslavljena 30. obljetni- ca Društva. Tada je Društvo dobilo novu zastavu. Svečani blagoslov zastave obavljen je pred katedralom svetog Tri- puna uz prisutnost velikog broja građana. Zastavi je ku- movala Antica Jedlowska, su- pruga Kotoranina dr. Josipa Jedlowskog, odvjetnika koji je živio u Zagrebu, a izradile su je i izvezle časne sestre u Zagrebu.

Istom zgodom postavljena je u nadsvođenom predvorju ka- tedrale spomen-ploča prvome hrvatskom kralju Tomislavu obilježavajući time 1000. go- dišnjicu hrvatskog kraljevstva (925. - 1925).

Proslava Božića 1931.

Društvo je 1929. godine, po naređenju vlasti, moralo iz naziva izbrisati riječ „radničko“, pa je dalje djelovalo kao Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo „Napredak“.

Društvo je prestalo raditi 1941. godine, dolaskom talijanske i njemačke okupacije. Pero Čobanović, moj dondo koji je bio domaćin — domar Društva, sve vrijedne stvari, kao što je klavir, biljard i drugo, predao je u samostan crkve svetog Antuna, kod fratara, a zastavu je čuvao neko vrijeme kod sebe pa je po dogovoru članova uprave predao gospođi Ani Prelesnik. Ona je zastavu potajno prenijela u Dubrovnik i predala Petru Miloševiću, bivšem predsjedniku Društva koji je u to vrijeme tamo živio, a on je zatim zastavu predao na čuvanje Dubrovačkoj biskupiji, tako da do danas nije pronađena.

Formiranje Hrvatskoga kulturnog društva „Napredak“ u Donjoj Lastvi

Nakon skoro 60 godina hrvatska populacija u Tivtu, na inicijativu don Branka Sbutege, organizira se u novoo osnovano Hrvatsko kulturno društvo „Napredak“. U Donjoj Lastvi održana je 24. 4. 1998. godine obnoviteljska Skupština, kao podružnica najveće udruge Hrvata u svijetu s više od 60 podružnica i sjedištem u Sarajevu. Skupštini je nazočio prof. dr. mons. Franjo Topić, predsjednik Središnjice HKD „Napredak“ iz Sarajeva, kao i Zvonimir Marković, veleposlanik R. Hrvatske u Beogradu te predstavnici podružnica HKD „Napredak“ iz Pule, Viteza, Travnika, Splita i Dubrovnika. Za predsjednika je izabran Silvio Marković.

Maskenbal 1931.

Odcjepljenje od Središnjice „Napretka“ iz Sarajeva

Rukovodstvo Društva odlučuje da se odcijepi od Središnjice HKD „Napredak“ iz Sarajeva i formiraju, na temeljima HKPD „Napredak“ iz Kotora i Hrvatskoga tamburaškog društva iz Gornje Lastve, utemeljenog 1917. godine, Hrvatsko kulturno društvo „Napredak“ - Tivat.

Nakon formiranja Društva, za samo nekoliko dana, više od 300 Hrvata s područja Tivatske i Kotorske općine potpisali su pristupnice i na Skupštini jednoglasno odlučili da žele imati svoju nacionalnu Udrugu.

Društvo se na samom početku susrelo s puno problema. Jedan od najvećih je nedostatak prostorija za rad, koji traje tri godine, ali uz sve ostale probleme, na sreću, ne paraliziraju se aktivnosti. Naprotiv, u ovom razdoblju počinju mnoge

Prva lokacija HKD „Napredak“ u zgradi sadašnjeg hotela Vardar

važne aktivnosti Društva. Na zahtjev Društva da se preko graničnog prijelaza Debeli brijeg omogući prelazak na dan Svih svetih i Dušni dan, 15. 10. 1998. stiglo je odobrenje MUP-a RCG. Potrebno je bilo samo dostaviti popis ljudi koji žele preći granični prijelaz. Nakon toga „Debeli brijeg“ ostao je stalno otvoren.

Iste godine, potkraj listopada, Društvo je u Kotoru organiziralo proslavu 100. obljetnice osnutka istoimenog Društva. Organiziran je znanstveni skup pod imenom „Multikulturalnost, nacionalna i vjerska tolerancija kroz vjekove u Boki“, na kome su bile prisutne istaknute ličnosti političkog i kulturnog života bivših jugoslavenskih republika. Među gostima su bili dr. **Slobodan Lang**, savjetnik predsjednika RH, konzul RH u Beogradu. Skup je otvorio **Ljuđid Junčaj**, ministar za manjinske narode u Vladi RCG. Govorili su: **Vojslav Nikčević**: „Zapad i Istok u Boki kotorskoj“, **Vanda Babić**: „Kulturna društva u Boki kotorskoj“, **Branko Banjević**: „Kulturna tolerancija u Boki“, **Jasna Petrović Pavlović**: „Relacije mornarica van Boke“, **Rade Perković**: „Iseljenici iz Boke“, **Milo Pavlović**: „Relacije između konfesija u Boki“ i **don Srećko Majić**: „Vjerska tolerancija u Boki“. Izlaganja su imali i gospoda dr. **Slobodan Lang**, dr. **Novak Kilibarda**, **Budimir Dubak**, **Drago Pilsel** i **Slobodan Franović**. Na skupu su sudjelovali i: **Lale Brković**, **Nail Draga**, **Ibrahim Berjasi**, **Avdul Kurpejović**, **Orhan Šahmanović**, **Nikola Camaj**, **Mladen Lompar** i **Sefket Krcić**.

Istoga dana na večer održana je svečana akademija u Centru za kulturu u Kotoru, uz bogat kulturno-umjetnički program. Akademiji je prethodila izložba slika **Antona Peana** i **Miljenka Sindika** te predstavljanje

knjige **Vande Babić** „Hrvatska književnost Boke kotorske do preporoda“. Čitavu proslavu pratila je RTCG i HTV.

Iste godine, u suradnji s don **Ivanom Galićem**, pokrenuta je akcija u Republici Hrvatskoj za skupljanje sredstava za gradnju pastoralnog centra u Tivtu.

Društvo je organiziralo mnoge kulturne manifestacije. Klapa „Jadran“ sudjelovala je na koncertima u Zadru, Zagrebu, Puli i Dubrovniku.

Početak 1999. godine u Društvu se formira folklorna skupina, koja nastupa u Zagrebu na Bokeljskoj noći i na Cetinju na proslavi Dana ljudskih prava u organizaciji Crnogorskoga helsinškog odbora. U svibnju mjesecu 2000. godine u Dubrovniku je organiziran koncert „Boki s ljubavlju“. To su bile samo neke od važnijih aktivnosti u prvim godinama rada.

Početak 2001. Društvo, uz velike napore, dobiva svoj prostor (36 m²) u središtu Tivta. Od Ministarstva za manjine Republike Crne Gore dobiva računalo, a od Hrvatske matice iseljenika i drugih donatora dobivaju se knjige pa je uskoro formirana biblioteka s više od 1.000 naslova.

U Društvu je najaktivnija folklorna sekcija. Folklorna skupina, dvije godine zaredom, sudjelovala je na smotri folklora u Metkoviću, na kojoj je izvodila škaljarsko i dobrotsko kolo, a zatim na 36. međunarodnoj smotri u Zagrebu i na Tjednu hrvatskih manjina.

U sklopu Društva formirana je i bočarska sekcija. Dvije ekipe sudjelovale su na Tradicionalnoj olimpijadi u Tivtu.

Osim spomenutih sekcija, u Društvu djeluje i pjesnička sekcija. Pjesme polaznika te sekcije nalaze se u zbirci pjesama „Slavuj na dlanu“, u izdanju KLD „Rešetari“ iz Rešetara u Republici Hrvatskoj.

Potkraj 2001. godine Društvo je u suradnji s Hrvatskim građanskim društvom Crne Gore iz Kotora formiralo koordinacijsko tijelo za suradnju dvaju Društava. Posebno treba spomenuti inicijativu za političko djelovanje Hrvata, a to je bio povod za formiranje 2002. godine Hrvatske građanske inicijative, jedine hrvatske stranke u Crnoj Gori.

Od aktivnosti Društva treba spomenuti i formiranje tamburaškog orkestra i muške i ženske klape te zbora.

Međutim, zbog neriješenog pitanja financiranja i potrebne potpore od državnih vlasti, a i nesuglasica u sklopu Društva, HKD „Napredak“ prestaje s radom u 2008. godini.

Ponovno formiranje HKD „Napredak“

U Kotoru, u polivalentnoj dvorani crkve sv. Pavla, održana je 20. lipnja 2015. godine izborna Skupština podružnice Hrvatskoga kulturnog društva „Napredak“.

Inicijativu je pokrenula grupa građana iz Kotora i Tivta, predvođena don Ivom Ćorićem, a podržala ju je Središnja uprava HKD „Napredak“ iz Sarajeva.

Skupštinu je otvorio Don Ivo Ćorić, koji je uz ostalo rekao: „Mnogi od nas se vrlo dobro sjećaju one Skupštine koja se dogodila u Tivtu 1998. godine i kakvo je oduševljenje vladalo među svima nama kada se poslije Drugoga svjetskog rata prvi put obnovila jedna Udruga s hrvatskim predznakom u Crnoj Gori.“

Skupštini je nazočio generalni predsjednik HKD „Napredak“ iz Sarajeva, dr. prof. mons. Franjo Topić, koji se obratio prisutnima evocirajući uspomene iz Tivta, uz potporu inicijativi o ponovnom formiranju ove značajne Udruge Hrvata.

Osim njega na Skupštini su bili prisutni Vladan Lalović, savjetnik u Ministarstvu znanosti, Hrvoje Vuković, konzul R. Hrvatske u Kotoru, Maja Križanović, konzulica R. BiH u Crnoj Gori, Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog Vijeća, Srđan Keković, predsjednik Sindikata CG, Tripo Schubert i Dario Musić, čelnici HGD CG, Aleksandra Milić, predstavnica Sekretarijata za kulturu Općine Kotor i mnogobrojni građani iz Kotora i Tivta.

Skupština je izabrala novo rukovodstvo, a za predsjednika je izabrana Kristina Luković. Usvojeni su novi ciljevi Društva. Uz promicanje duhovnosti, hrvatske kulturne baštine i nacionalne svijesti, Napredak je preuzeo brigu za mlade uz mentorske programe, jačanje gospodarske pozicije Hrvata u Crnoj Gori

i suradnju sa znanstvenim, kulturnim, odgojno-obrazovnim, gospodarskim i sindikalnim organizacijama u zemlji i inozemstvu. Društvo ima 92 člana i surađuje sa svim za-

vičajnim društvima u Crnoj Gori čiji pluralizam obogaćuje ne samo kulturni pejzaž, nego i pridonosi raznovrsnosti ponude i bogatstvu ideja.

*Tradicionalna svečanost na Mulu koja se obavlja svake godine
u ponedjeljak nakon Duhova*

BLAGOSLOV MORA

**Kao čisto ribarsko naselje, Muo prilikom ove
svečanosti posvećuje ovaj dan moru i ribolovu**

Piše:

Ilko Marović

Gotovo svako naše mjesto ima neke posebne svečanosti, čiji postanak datira u daleko doba. One su od davnina usko povezane s tradicijama pojedinog naselja i sa životom i radom njegova stanovništva. Ali dok se kod nas donedavna posebno strogo pazilo na stare običaje u svakome mjestu, u posljednje doba oni se sve više zanemaruju i odbacuju tako da će puno toga lijepog, baš našega, bokeškog, pasti u potpuni zaborav. Stoga je pohvalno kad danas još uvijek mnoga naša naselja održavaju ono što su naslijedila od starih i kada po tradicionalnom običaju obnavljaju one svečanosti koje doduše imaju lokalni značaj, ali su karakteristične za naš narodni folklor uopće.

Jedna od takvih lijepih svečanosti bez sumnje je i tradicionalna svečanost na Mulu koja se obavlja svake godine u ponedjeljak nakon Duhova. Kao čisto ribarsko naselje, Muo prilikom ove svečanosti posvećuje ovaj dan moru i ribolovu.

Muljani se spominju već u 14. stoljeću kao „piskatores“ koji prodaju ribu u Kotoru. Sam naziv toga bokeljskog toponima Muo, prema P. Skoku, je leksički ostatak latinske riječi „moles“ (gen. – is) u značenju gat, lučki nasip, vez...

Muo se tada prvi put spominje kao ribarsko naselje, da bi se to isto ponovilo i u kasnijim spisima, za vrijeme mletačke vladavine.

Kao većina danas primorskih naselja u Boki i Muo je nekoć bio na uzvisini, dalje od mora radi sigurnosti od gusara, gdje se još i danas nalaze ostaci starih kuća, crkva sv. Kuzme i Damjana iz 13. stoljeća i groblje. Tek kasnije, ali prije druge polovine 17.

stoljeća, i to je gornje selo postalo obalno tako da je na karti Coronellija (1689.) Muo označen kao obalno naselje s dvadesetak kuća. Što zapravo znači - preci su davno, sklanjajući se od gusarske opasnosti, pobjegli od mora da bi mu se potomci ponovo vratili, sada kao izvoru života i živjeli od toga istog mora i blagodati koje im ono donosi.

Dok su živjeli pod brdom, mještani su se uglavnom bavili zemljoradnjom i stočarstvom, da bi se otkad su se spustili na obalu sve više bavili ribarstvom i pomalo zapostavljaju druge djelatnosti. Ali su oni ipak ostali vjerni svojim starinskim običajima, koje prenose na more. Tako npr. Blagoslov baština radi plodnosti polja na Duhove prenose na obalu kao blagoslov ribarskih mreža, barki i mora, pomoraca i ribara. Tu svečanost koja traje više od četiri stoljeća nazivaju RUSALJIMA, odnosno RIBARSKIM DANOM ili DANOM RIBARSKOG ZAVJETA.

Današnje naselje Muo sastoji se od dva niza kuća, od gornjeg na brijegu, sa starinskim danas prizemnim kućama i donjeg, nanizanog uz obalu s novijim kućama na kat, tako da to nije zapravo ni selo ni grad. Muo je prigradsko naselje, koje ima svoju općinu u razdoblju od 1809. do 1945. godine. Međutim, u najnovije vrijeme, poslije masovne prodaje zemlje strancima, gradi se puno novih zgrada i Muo pomalo gubi prvobitan izgled, nije više samo niz kuća uz more, sada nove niču na svim geografskim dužinama i širinama, odnosno i na livadama, gomilama i klizištima.

Muo se nekad sastojao od tri posebna naselja, a to su: Peluzica, Kličići i Muo. S vreme-

nom se naziv Kličići potpuno izgubio, dok su se preostala dva zadržala do danas.

Malo sam se udaljio pričom, zato bih se ponovno vratio Rusaljima, blagoslovu mora. U ponedjeljak nakon Duhova u 6 sati ujutro kreće iz stare župne crkve, odnosno sv. Kuzme i Damjana, velika procesija uz sudjelovanje vjernika iz mjesta i okolice. Procesija polazi sve do prčanjanske granice, gdje se čita sv. Evanđelje, pa se zatim vraća kroz mjesto, koje je okićeno zastavama i zelenilom dok je cesta posuta cvijećem. Duž cijele obale su vezane barke. Mužari pucaju i prate procesiju sve do škaljarske granice gdje se opet čita Evanđelje. Dok procesija prolazi mjestom, na raskrsnicama, izvorima i bunarima, pa i mnogim kućama, lijepe se voštani križići. Mnoge kuće ističu na vidno mjesto okićene svete slike pred kojima se pali tamjan, a ribari iznose mreže i

ribarski alat na cestu da bi ih križonoše dotaknule križem, za sretniji i beričetniji lov. Procesija se zatim vraća u crkvu bl. Gracije, pred kojom se čita sv. Evanđelje. Po očitnom Evanđelju svećenik se spušta na obalu da bi blagoslovio more, potapajući tri puta križ i moleći Boga za obilan ribolov. Zatim slijedi služba Božja u crkvi koju dupke ispunio pobožni svijet.

I ove godine točno po tradicionalnom običaju, ovu lijepu svečanost obavio je muljanski župnik, don Robert Tonsati. Uz prisutnost nešto više od tridesetak vjernika, poslije sv. mise svećenik se lijevim stepenicama spustio do mora. Potapajući križ u more tri puta, molio se za ribare, mornare i putnike. Istaknuo je kako je ovo prigoda da se kao i u svakoj sv. misi sjetimo živih i mrtvih pomoraca i ribara. „Za žive molimo blagoslov da im bude dobro na moru, a za mrtve pokoj i sjećamo se sa zahvalnošću svega onoga što su teškim radom nama ostavili kao vrijedno naslijeđe i iskaz njihove osobne vjere i zahvalnosti za primljene milosti!” Za razliku od puno godina unazad, kada su duž čitavog mula bile vezane gajete, leuti i drvene barke s mrežama, ove godine uz rivu su bile četiri barke i to sve plastične. Zatim smo se vratili drugim krilom stepenica pred crkvu. Tu smo na stamboriju izmolili preostale molitve.

Malo je poznato da su početkom sedamnaestog stoljeća i Muljani, poput Peraštana, organizirali natjecanja u gađanju kokota. Poslije završene ceremonije blagoslova mora, ribari su vezivali kokota za pajulu od barke i postavljali ga na more, na udaljenosti od sto pedeset metara. S obale su ga gađali štucem (puškom) stojeći, klečeći ili štucem prislonjenim na vile. Nakon natjecanja

odlazilo se u Malu Rijeku, na kraju mjesta prema Prčanju. Tu su svi odrasli muškarci na čelu s pobjednikom, koji je morao častiti vinom, proslavljali praznik, a uz kokota peklo se i janje na ražnju.

Gađanje kokota potvrđuje stari običaj prinošenja žrtve i vjerovanja u moć kokota. U ovoj muljanskoj priči kokot je predstavljen kao zaštitnik od svih ribarskih nedaća. Gađanje traje cijelo osamnaesto i devetnaesto stoljeće da bi se dogodila zatim zanimljivost nekoliko godina prije Prvoga svjetskog rata. I te godine, kao i prethodnih, poslije završenih crkvenih obreda počelo je gađanje kokota. Potrajalo je dugo, za puškom su se izmijenili skoro svi mještani, već su im „crijeva počela krčiti od gladi”, a kokot se i dalje ponosno šepurio na pajulu. Otisnula se barka od obale, skinuli su

kokota s pajula, usmrtili ga i zajedno s janjetom dali na pečenje.

Što se zapravo dogodilo?

Muljani mirni i miroljubivi, nikad nikog nisu ubili, što se kaže ni mrava nisu zgazili, počeli su se buniti zašto kokota ubiti. To je potrajalo nekoliko godina, dolazi do sve viših podjela među mještanima, jedni su da se i dalje gađa kokot, drugi su protiv, i u godinama prije Prvoga svjetskog rata dogodilo se da je više bilo protivnika ubijanja kokota pa ga zato nitko nije ni pogodio. Predsjednik muljanske općine, uz mala negodovanja, donio je odluku da se od sljedeće godine prekine taj običaj gađanja kokota. Tako je prekinuta tradicija duga tri stoljeća.

Ali zato ova lijepa tradicija blagoslova mora traje i dalje i, ako Bog da, neće se prekidati.

Ostavština obitelji Visković u Perastu ⁽⁵⁾

Piše:

Marija Mihaliček

Nekad bogata pokretna kulturna baština prikupljena u palačama pomorskih i plemićkih obitelji iz Boke kotorske osipala se i nestajala tijekom vremena. Ono što je ostalo poslije izumiranja nasljednika, migracija, ratova, potresa, a najviše nebrige za ovaj najosjetljiviji segment kulturnog naslijeđa, danas se samo malim dijelom sačuvalo kao privatno obiteljsko naslijeđe ili u fragmentima ako je naslijeđe postalo dijelom muzejske i arhivske građe u baštinskim ustanovama ili je kao dio crkvenih riznica postalo javno dostupno svjedočanstvo prošlosti...

Nepokretna imovina poznatih pomorskih obitelji – palače i kapetanske kuće – od ruševina sve više postaje dio suvremenog života, dobivajući nove namjene i turističku valorizaciju. To nije slučaj s pokretnim kulturnim naslijeđem koje je u tom pogledu na margini zanimanja i još nije prepoznato kao kulturna i muzejska vrijednost. Zato sam iznijela potrebu prezentiranja

primjera obiteljskih ostavština u primorskim mjestima Perastu, Dobroti, Prčanjju i istaknula njihov značaj kao svjedočanstva pomorske tradicije, kulturološkog i civilizacijskog identiteta vlasnika, stanovnika ovog prostora. I ovaj segment naslijeđa dio je svjetske kulturne baštine koji zahtijeva adekvatnu zaštitu, održavanje i stvaranje uvjeta za prezentaciju u kulturno-turističkoj ponudi. Ipak, danas se može govoriti o izvjesnim pomacima u kulturnoj infrastrukturi u domeni muzejske prezentacije na području Kotora, ali bez vraćanja u funkciju Memorijalnog muzeja obitelji Visković u Perastu koji od 1979. godine ne postoji.

Kulturno-historijsko naslijeđe ove obitelji dragocjeno je i mora se konačno shvatiti da je nedopustivo razdvajanje bogate arhivske, bibliotečne građe i muzejskog materijala od ambijenta kome pripada, od obiteljske palače. To je moralna obveza društva prema onima koji su kulturnu baštinu stvaranu generacijama svojih predaka od XVI. do polovine XX. stoljeća ostavili da bude javno kulturno dobro u neodvojivoj cjelini. Arhitektonski kompleks Viskovića devastiran je desetljećima, a

vrijedne pokretne pohranjene su u Muzeju grada Perasta. O palači Visković se posljednjih desetljeća razmišlja kao o nekretnini – ruševini koja ima veliku tržišnu vrijednost zbog njezina položaja i atraktivnosti, a da se zadovoljenje njezine memorijalne, historijske i kulturne vrijednosti rješava s nekoliko kvadrata „memorijalne sobe“.

Ostavštinu Viskovića prikazala sam i u svjetlu prioritnog razvoja kulturnog turizma, s golemim potencijalom koji nosi njezina jedinstvenost – spoj arhitekture i ambijentalnih vrijednosti i muzejskog, bibliotečnog i arhivskog sadržaja koji joj pripada, po čemu je jedinstvena u ukupnoj kulturnoj baštini Boke kotorske i države Crne Gore.

Revalorizacija kompleksa Visković: najstarijeg stambenog dijela jedne od najljepših primjera fortifikacije – kule, palače uobličene početkom XVIII. stoljeća i rekonstruirane i dograđene u XIX. stoljeću, bit će u potpunosti ostvarena samo preko ponovno uspostavljene izgubljene memorijalne muzejske funkcije i kulturnom namjenom za ostale prostore palače.

Za čitatelje Hrvatskoga glasnika HGDCG priređujemo serijal u nekoliko nastavaka iz magistarske teme „Porodična kulturna baština u turističkoj ponudi - Ostavština porodice Visković u Perastu“, koja je obranjena 2011. godine na Fakultetu za turizam i hoteljerstvo u Kotoru, a publicirana 2016. godine pod naslovom: „Ostavština porodice Visković u Perastu“, u izdanji OJU „Muzeji“ - Kotor, uz potporu Ministarstva kulture Crne Gore, po programu za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara.

Nepokretna baština Viskovića

Kompleks palače Visković, koji se nalazi u priobalnom dijelu u sredini Perasta, sastoji se od nekoliko arhitektonskih građevinskih cjelina koje su građene u razdoblju od XV. do kraja XIX. stoljeća. Svaka etapa sukcesivne građe donosila je izmjene: dogradnje, pregradnje, otvaranja i zatvaranja otvora...¹

Istraživanja 1982. godine (tehničko snimanje i analiza arhitekture palače prethodili su izradi projekta restauracije Memorijalnog muzeja Viskovića), dala su rezultate koji bacaju više svjetla na kronologiju nastanka pojedinih dijelova kompleksa palače.² Naime, ranije se smatralo da je najstariji dio kompleksa palače kula, koja se u arhivskim izvorima spominje prilikom obrane Perasta 1654. godine.

Istraživanjem je utvrđeno da je najstariji dio, koji pripada prvoj fazi s kraja XV. stoljeća, kuća na dva kata s potkrovljem, pokrivena jednovodnim

¹ O arhitekturi palače Visković: G. Brajković, A. Tomić, M. Milošević, Z. Radimir, *Neki manje proučeni primjeri građanske i crkvene arhitekture spomeničkog karaktera u kotorskoj opštini*, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru XXXV - XXXVI, Kotor 1987. - 1999., 105 - 106; P. Butorac, *Kulturna povijest grada Perasta*, Perast, 1999., 423 - 425; I. Lalošević, *Fortifikacioni sistem Perasta*, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru XLIII - XLVI, Kotor, 1995. - 1998., 123 - 153.

² Istraživanje su proveli suradnici Općinskog zavoda za zaštitu spomenika kulture Kotor, pod rukovodstvom arh. Svetislava Vučenovića.

Kompleks Visković

krovom. Na zapadnom dijelu su postojale stepenice između prvog i drugog kata ovoga najstarijeg objekta.³

Dogradnja kule s drvenom međukatnom konstrukcijom, s vidljivim puškarnicama (koje se nalaze na tri vanjska zida, jedino ih nema na južnom zidu kule), rađena je u nekoliko faza, ali se ne zna završetak tog objekta. Pretpostavlja se da je kula završavala drvenom konstrukcijom pa je zbog propadanja tog materijala tijekom vremena došlo do izmjena. Prvobitna kula imala je drvenu međukatnu konstrukciju koja je u vrijeme baroka zamijenjena kamenim svodovima.

Kompleks je uobličen 1718. godine za vrijeme pukovni-

³ Rezultati istraživanja palače Visković, uz Arhitektonski projekt (postojeće stanje).

ka Frana Viskovića (1665. - 1720.) kada je sagrađen najzanimljiviji i najljepši barokni dio palače prema moru i lođa, koja čitavom kompleksu daje poseban akcent, s nizom otvorenih arkada prema lijepo uređenom vrtu. Tri polukružna portala u prizemlju, urađena od kamena u „bunjato“ tehnici, ukrašavaju ulaze u kompleks. Portal na sjeverozapadnoj strani je glavni ulaz kroz koji se dolazi preko zasvođenog stubišta, na terasu. Na portalu je rustično uklesan grb bratstva Dentali u obliku ribe, kojem je pripadala porodica Visković, i inicijali „FCCV“ (Frano collonelo conte Viscovich). Desno od ovog portala je drugi, kroz koji se ulazi u prizemlje lođe i konobu, sa strečnije klesanim grbom i godinom 1718. Treći portal se

Kula i palata Visković

Kula Visković

nalazi na obrambenom zidu prema moru, a ukrašava ga najljepši od svih kamenih porodičnih grbova (još dva su bila iznad ulaza u stariji i noviji dio palače). Noviji dio kompleksa – palače sastoji se od četiri nivoa: prizemlja s podrumskim prostorijama (konoba); prvog kata s prijemnim prostorijama i salonima; drugog kata koji se sastojao od spavaćih prostora; potkrovlja s kuhinjom i prostorijom za posluhu.

Istraživanje kronologije nastanka kuće Visković, provedeno 1982. godine, dovelo je do novih saznanja vezanih uz najraniju arhitekturu stare palače i kule, ali ne i kompletnoga graditeljskog kompleksa. Naime, tada je provedeno istraživanje na samom objektu dok je izostalo arhivsko istraživanje o sukcesivnoj gradnji, posebno intervencijama u XIX. stoljeću, koje mijenja saznanja o kronologiji nastanka arhitektonskog kompleksa Visković. U posljednjem desetljeću XIX. stoljeća Frano Visković poduzeo je značajne graditeljske zahvate na dogradnji i uređenju palače iz XVIII. stoljeća, što smatramo relevantnim za daljnja istraživanja sukcesivne gradnje kompleksa.⁴

Osim toga, istraživanjima iz 1982. godine i Studijom graditeljskog naslijeđa Perasta nije obuhvaćen dio koji se oslanja na opisani kompleks. Naime, uz postojeću staru palaču sa sjeveroistočne strane dozidao je 1895. godine Frano Visković krilo s prostranom dvoranom, na prvom katu.⁵

Uz izmjene kompleksa palače Visković, krajem XIX. stoljeća, Frano Visković je zaslužan i

za značajne graditeljske aktivnosti na javnim prostorima Perasta: oblikovanje trga ispred crkve sv. Nikole, kada je dao podići stup kao pandan onome Zdravstvenog ureda iz vremena Venecije i uređenja ograde oko peraškoga groblja pokraj crkve sv. Mihovila, 1892. godine, za vrijeme gradnje obiteljske grobnice Viskovića.⁶

Današnji izgled palače je rezultat djelovanja vremena i intervencija iz 90-ih godina, kada je potpuno skinut krov i srušene drvene međukatne konstrukcije, što je omogućilo prodor vode. Neriješeni status palače učinio je da je potpuno izostala briga svih subjekata pa su ukrasni elementi, skulptoralno obrađeni dijelovi i grbovi, postali laki plijen prilikom provala.⁷ Ipak, potrebno je u praćenju sudbine nepokretne ostavštine Viskovića tijekom protekla četiri desetljeća istaknuti i jednu akciju u organizaciji nevladine organizacije „Expediatio“ i švedske asocijacije za brigu o naslijeđu, koja je donekle ublažila potpuni dojam zapuštenosti palače. U tijeku Trećega radnog kampa u Perastu,⁸ 2004. godine, izvršena je konzervacija i restauracija drvenih vrata i metalne ograde, kao i uređenje vrta ispred palače. Ovaj simboličan pomak, u odnosu na zapuštenost kompleksa, potaknuo je i rekonstrukciju

⁶ Ugovor o gradnji grobnice sklopili su Frano Visković i Vito Milošević u Perastu, 2. veljače 1892.

⁷ Grb porodice Visković s ulaznih vrata bio je otuđen, ali je u akciji SUP-a otkrivanja kradljivaca kamenih fragmenata iz Perasta i drugih mjesta vraćen i nalazi se u Muzeju grada Perasta.

⁸ Cilj ovih volonterskih kampova (prethodna dva su bila na peraškoj tvrđavi Sv. Križ) je zaustavljanje degradacije arhitektonskog naslijeđa, promoviranje upotrebe tradicionalnih materijala i tehnika i poticanje organizacija i lokalnog stanovništva na očuvanje arhitektonskog naslijeđa.

⁴ *Contratto per rialzo della casa vecchia*, 1895. PAV II XX.

⁵ Tipo in dettaglio dimostrante la ricostruzione della casa nel comune catastale di Perasto marcata col civico numero 62 di proprietà degli Signori Conti Viscovich da Perasto, Cattaro, Settembre 1895.

*Grb Viskovića iznad portala
(ogradni zid, ulaz s mora)*

krova lođe, a u suradnji sa Zavodom za zaštitu spomenika kulture izvršena je analiza slikane unutrašnjosti i urađena nova krovna konstrukcija.⁹ U isto vrijeme je prizemlje novog krila palače Visković iz XIX. stoljeća adaptirano za sjedište Mjesne zajednice i Društva prijatelja Perasta.

Urbanistički projekt Perasta je pred planere i lokalnu upravu postavio odgovoran zadatak koji dugi niz godina radi, na osnovi Studije zaštite graditeljskog naslijeđa, Regionalni zavod za zaštitu spomenika iz Kotora. Ova studija je zakonska i temeljna osnova za izradu plana, koji treba istaknuti njegovu historijsku, arhitektonsku i ambijentalnu vrijednost. Jedan od koraka ka rješenjima projektiranog i osnovnog razvoja Perasta bio je i Kontakt plan iz 1999. godine, u kome se u dijelu prijedloga intervencija za ruševinu palače Visković ističe potreba potpune i pažljive rekonstrukcije zgrade i njezino vraćanje

⁹ Tijek i rezultati ovih aktivnosti objavljeni su u publikaciji *Vrata u tradicionalnoj arhitekturi Boke kotorske i njihova restauracija*, 2006., i na www.expeditio.org.

*Stub na pjaci sv. Nikole u Perastu,
poklon Frana Viskovića*

u prvobitnu muzejsku funkciju.¹⁰

Konačno, Urbanistički projekt grada Perasta je kao nacrt plana za 2010. godinu u završnoj fazi – fazi javne rasprave, nakon čega će biti realizirano usvajanje, kada će dobiti obvezujuće zakonsko značenje. Uvidom u Projekt saznajemo da je palača Visković svrstana u kategoriju „značajnih objekata s prenamjenom“ u hotel (zajedno s palačama Smekja, Martinović i Krilović). Za kompleks palače Visković ovim planom je predviđen „hotel s memorijalnom sobom porodice Visković (nastojati povezati ovu cjelinu s dijelom koji predstavlja mjesni centar – mjesni ured, škola, vrtić)“.¹¹ Očito je da su se planeri rukovodili preporukom iz master plana za Boku kotorsku, u kome stoji da se palače u priobalnom dijelu, zbog dostupnosti i blizine obale, na-

¹⁰ *Urbanistički projekt grada Perasta – Kontakt plan*, koji je priredio Centar za planiranje urbanog razvoja, 1999., str. 21.

¹¹ Urbanistički plan grada Perasta, inovirani nacrt 2010.

*Unutrašnjost obiteljske grobnice
Visković na groblju sv. Mihovila u
Perastu*

Detalj grobnice Visković

mijene za turistički smještaj – hotele. Smatramo da je svakako palaču Visković trebalo prenamijeniti u kulturnu ustanovu kakvu je projektom dobila palača Mazarović, a za pokretnu baštinu Viskovića planirati više od „memorijalne sobe“.¹² Da bismo ovo mišljenje argumentirano potkrijepili, dat ćemo u daljnjem tekstu pregled cjelokupnoga pokretnog fonda ostavštine Visković.

¹² Ove primjedbe su tijekom javne rasprave dostavljene Sekretarijatu urbanizma SO Kotor.

*SPOMEN NA HRVATE
NA KRAJNJEM JUGU ČILEA*

Duh Hrvatske u antarktičkome krugu Čilea

**U čast tim požrtvovanim ljudima,
voditeljica splitskoga ureda
HMI-ja Branka Bezić Filipović
predložila je postavljanje
spomen-ploče u povodu 140.
obljetnice dolaska Hrvata na
antarktički pojas Čilea**

Najjužnija točka na kojoj su se Hrvati naseljavali, stoljećima gonjeni siromaštvom, gladi i očajem, na karti svijeta pripada antarktičkome krugu države Čile, točnije otočju Navarino i Lennox. Riječ je o izrazito nepristupačnim zonama do kojih treba od, primjerice, Punta Arenasa kao najjužnijega grada kontinenta putovati čak trideset sati brodom, a od Splita je, primjerice, udaljeno 14.000 kilometara zračne linije.

Dakle, prije 140 godina, kad su prvi Hrvati tamo dolazili, prevaljivali su desetke tisuća kilometara, i to najčešće parobrodima. Vožnje od Brača, odakle se najviše ljudi tada iseljavalo, na čileanski Lennox i Navarino nedaleko od rta Horn, trajale su po nekoliko mjeseci i bile vrlo mukotrpne pa se nerijetko događalo da naši iseljenici već putem do Južne Amerike preminu.

Trbuhom za kruhom

Inače su bili vođeni željom za zlatom iako je u osnovi egida puta bila „trbuhom za kruhom“. No, zlatna groznica krajem devetnaestoga stoljeća uzbudila je svijet pa su tako skromni Bračani i drugi Dalmatinci, oni kod kojih je na stolu uvijek falilo „oli zeja, oli uja“, znali preploviti parobrodom pola svijeta od svoga škrtog škoja te bi došli u Južnu Ameriku i ostatak života proveli mokrih nogu u plicaku oceana, tražeći sitom zlatne grumenčice. Od njih se nikad nisu obogatili, ali su dobili ono što doma često nisu imali - čestit obrok!

U čast tim požrtvovnim ljudima, koji su svojoj djeci i potomcima htjeli pružiti dostojanstveniji život barem u tu-

đini, voditeljica splitskoga ureda Hrvatske matice iseljenika Branka Bezić Filipović predložila je postavljanje spomen-ploče u povodu 140. obljetnice dolaska Hrvata na antarktički pojas Čilea. U tome je dobila svesrdnu potporu splitsko-dalmatinskoga župana Blaženka Bobana, što je urodilo malom tematskom misijom Bezić Filipović u pratnji predsjednika Županijske skupštine Petrolava Sapunara.

– Duboko se divim tim ljudima, našim precima, koji su bili toliko žilavi i opstojni. Inače sam važnost postavljanja ove ploče uvidjela prije tri godine, kad sam također boravila u Čileu, na proslavi stote obljetnice hrvatskog društva u Punta Arenasu. Tada sam u pratnji čileanske mornarice (jer drukčije nije moguće) bila na Lennoxu i uočila da postoji spomen-ploča iz 1978. godine, ali je u duhu tadašnjih političkih okolnosti na njoj stajalo da su tu došli prvi Jugoslaveni. Smatrala sam da treba korigirati taj dio jer su u pitanju Hrvati, štoviše, isključivo Dalmatinci, i to najviše s Brača i iz još nekoliko manjih mjesta

– objasnila je Bezić Filipović, zadovoljna što je i naš župan prepoznao važnost razjašnjenja tog nesporazuma.

Iznimno neugodna klima

Na spomen-ploči prvim iseljenim Hrvatima pokraj čileanskog Antarktika, južno od Ognjene zemlje, stoji zapisan tekst autorice Branke Bezić Filipović na hrvatskome i španjolskome jeziku: **POVODOM 140. OBLJETNICE DOSELJENJA HRVATA IZ DALMACIJE, KOJA JE JUGU ČILEA POKLONILA DIO SVOG DUHA. SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA 2018. GODINE.**

Povijesni kontekst doseljavanja prvih Hrvata na to otočje južno od Ognjene zemlje – gdje, usput rečeno, više odavno nema ni zlata ni stanovnika jer je klima iznimno neugodna – također je uzbudljiv. Krajem 19. stoljeća, naime, kad su tamo živjeli Indijanci plemena Yagan, čileanska vlada odobrila je koncesije radi eksploatacije ugljena i zlata te razvoja stočarstva. Otočić Picton je na „plodouživanje“ dobio Thomas Bridges, Englez koji je osnovao grad Ushuaiu. Nuevu je dobio Hvaranin Ante Miličić, a Lennox Stipe Lončarić. Na Lennoxu je tada zlato tražio i Ivo Borić pa je jedan potok po njemu dobio ime Arroyo Boric. Borić je inače bio jedan od petsto Hrvata koji su tijekom nekih mjesec dana, u razdoblju od prosinca 1891. do veljače 1892., zajedno pronašli ukupno 115 kilograma zlata! Tijekom dvije godine, od 1891. do 1893., na čileanskim otocima Pictonu, Nuevi, Lennoxu i Navarinu ukupno je pronađeno tonu i pol zlatnoga grumenja! Vijest o bogatim nalazištima brzo se pročula pa je to bio jedan od razloga masovnijeg dolaska Dalmatinaca na jug Čilea.

Prednosti života u Patagoniji

Prvi koji su došli tako daleko na jug bili su braća Paravić i Petar Zambelić 1878. godine, praćeni poslije mnogobrojnim Dalmatincima, najvećim dijelom s otoka Brača, ali i iz Mimica i iz okolice Omiša. – U to vrijeme čileanska vlada davala je povlastice onima koji su imali volju otići tamo živjeti. Tko se upisao kao kolonist, dobio je zemlju za male novce, materijal za gradnju kuće i stoku, s odgodom plaćanja od tri godine. Vlada je 1884. tiskala letke na kojima su, osim povlastica, bile navedene prednosti života u Patagoniji. Osim zlata i kamenog ugljena, istaknuto je da nema epidemija bolesti te da je neizmjereno dobra klima pogodna za uzgoj povrća. Ovo zadnje bilo je preuveličano jer se čak i Charles Darwin, prolazeći tim krajevima, pitao kako je moguće da netko zamijeni sjeverne krajeve za ovako negostoljubiv predio – kazuje Branka Bezić Filipović, uz napomenu da su zime na tom dijelu Čilea, pokraj Južnog pola, hladne i duge, a ljeta

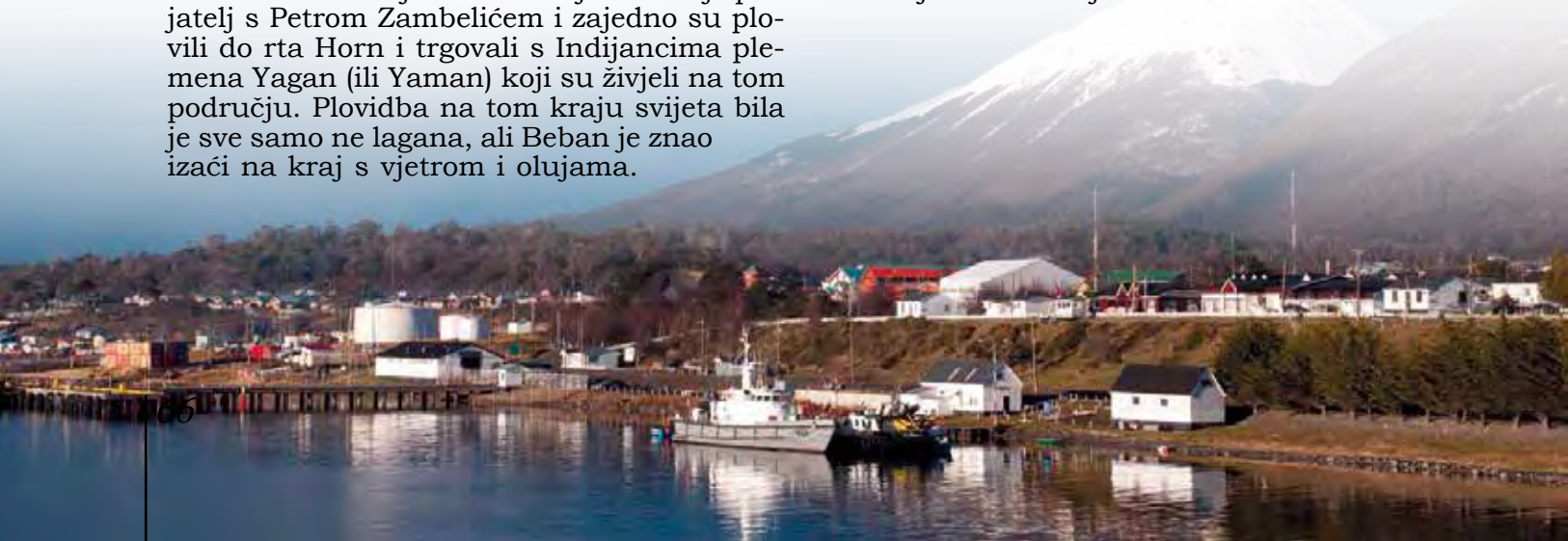
kratka, nalik splitskim zimama uz puno vjetra.

– Pa ipak, do početka dvadesetog stoljeća u tome negostoljubivom kraju broj stanovnika je porastao za čak petnaest posto, od čega su trećinu stanovnika činili stranci, a od njih trideset posto Hrvati. Vrijeme je pokazalo da su hrvatska djeca bila najbolji dar novoj domovini jer ih je veliki broj stasao u uspješne i školovane ljude – istaknula je naša sugovornica i inicijatorica postavljanja ploče na muzeju otoka Navarina te autorica mnogobrojnih publikacija na temu Hrvata i naših tragova u svijetu. – Bilo da je riječ o traženju zlata u vodi i na vjetru, bilo da je riječ o stočarstvu, ribarstvu i plovidbi nemirnim morima, jezičnoj barijeri, stalno lošem vremenu, naši ljudi su prolazili sve prepreke. Nisu imali vremena za kukanje jer su se borili za svoj život i život svojih obitelji. U vremenu teške komunikacije, s domovinom su ih vezivala imena vlastite djece, nazvane po nonama i djedovima. Pa, zaslužili su barem spomen-ploču – zaključila je voditeljica splitskoga ureda Hrvatske matice iseljenika.

Naša imena na karti svijeta

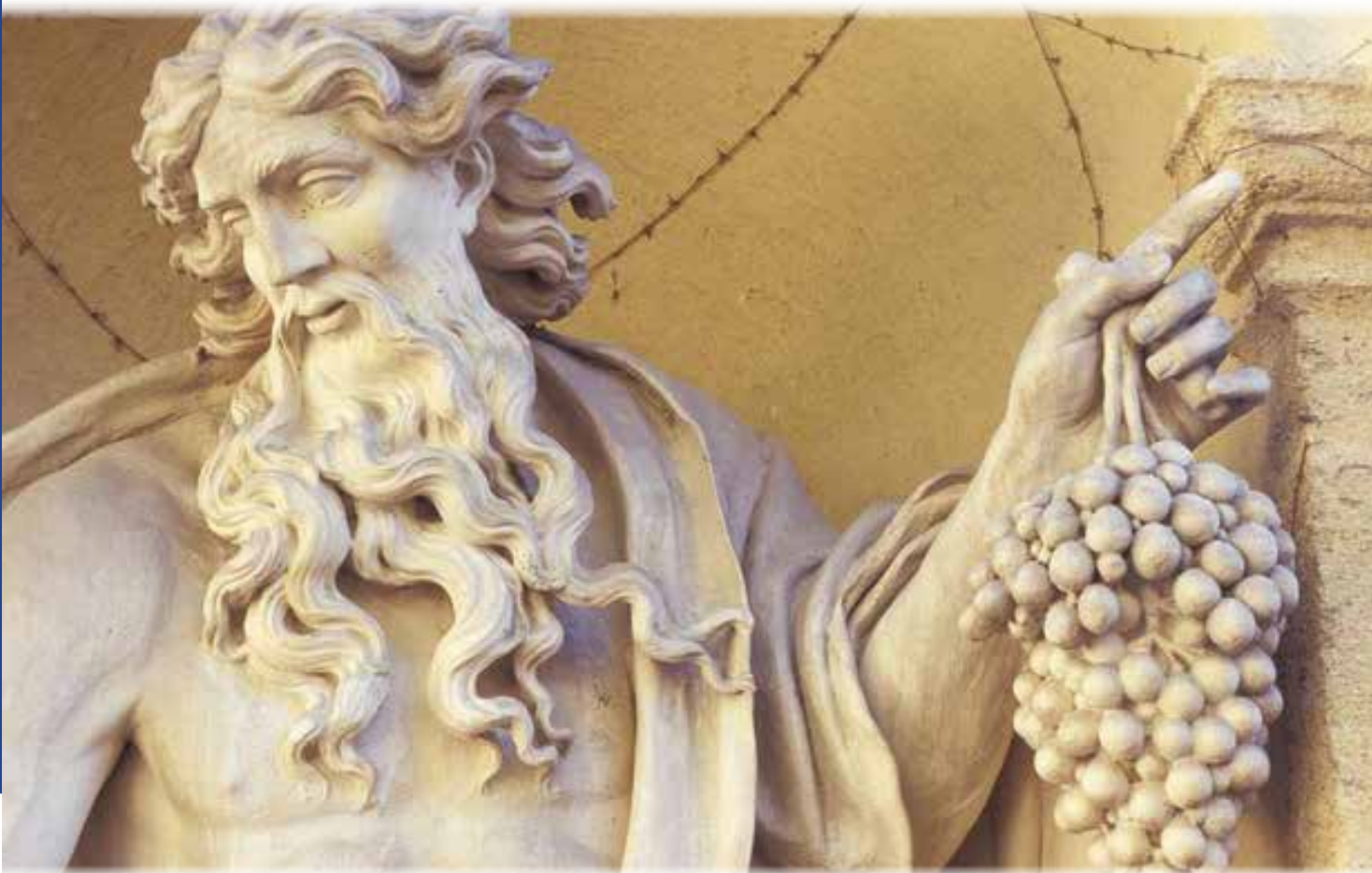
Na otoku Navarino neki lokaliteti nose hrvatska imena, poput luke Puerto Beban i uvale Caleta Beban, nazvanih po Fortunatu Bebanu (rođenom 1851. godine) koji je tamo došao sa Zlarina još u 19. stoljeću. Bio je prijatelj s Petrom Zambelićem i zajedno su plovili do rta Horn i trgovali s Indijancima plemena Yagan (ili Yaman) koji su živjeli na tom području. Plovidba na tom kraju svijeta bila je sve samo ne lagana, ali Beban je znao izaći na kraj s vjetrom i olujama.

Čak je i izumio način plovidbe na izlazu iz Kanala Brecknock, gdje su se često događali brodolomi. Njegove upute prenosile su se usmenim putem i spasile su mnoge živote pa se to mjesto kolokvijalno zove Paso Beban.

Marzamin di Teodo

Dionis

Piše:

Mašo Miško Čekić

Risan se duboko unjedrio u padine Orjena, niz koje se slivaju pitke vode, uz koje se putuje ili bježi, kojima stižu putnici dobrih, a i drugih namjera, trgovci sa robom iz dalekih krajeva, razbojnici, vojske, mirotvorci i čudaci, a bogovi tu često zastanu da se čuda i ljepote nagledaju.

Ima tome skoro 2.500 godina kako je Rizon zabilježen u knjigama i na putnim mapama tadanjeg svijeta. I čudesni zaliv postade Risanski, za dugo vremena.

Sa besmrtnim bogovima, koji iz Grčke stigoše u potrazi za novim, ljepšim i mirnijim prebivalištem, stigli su i smrtnici gradeći kule i gradove na obalama Risanske rijeke, donoseći iz stare domovine sve što ovdje nijesu zatekli.

Donijeli su i vinovu lozu, kazuju hroničari, mada mislim da je tu bila od vazda.

Bez grožđa bi se još i moglo, ali bez vina nikako, pa je vinova loza brzo zaposjela obronke bokeških brda, prišunjala se i ravnicama i tu ostala.

Sa lozom i vinom stiže i bog Dionis.

Sada je vinska priča kompletna: vinogradi, berba, bahanalije - mošt, vino, svečanosti...

Sve u slavu Dionisa, hvaljenog i zabranjivanog, voljenog i osporavanog, sina Boga i smrtnice.

Hramove posvećene Dionisu u Boki kotorskoj tek valja otkriti, a njegov kućni brončani kip je otkriven ljeta Gospodnjega 2013. na Carinama, srcu starog Risna! U jednoj ruci Dionis drži rog izobilja, a u drugoj je čaša sa vinom. Simboli dobrog, bogatog i veselog života.

Sada priča o sadnji prvog pruta loze u Boki kotorskoj više nema nepoznanica ni pretpostavki.

Sam Dionis, vraćanjem među Bokelje, otklonio je sve sumnje.

Za Dionisom je stigao i bog sna Hipnos koji je svake večeri uspavljivao sve živo. Čak je i Zevsu znao da uspava.

Tako se u Risnu živjelo uz bahanalije velikog Dionisa, mir i spokoj slavnog Hipnosa!

I opet, iz početka!

Sve ono čemu su se divili kod Grka, preuzeli su potom Iliri, a poslije i Rimljani.

I naš Zaliv, Risan, lozu i stare bogove, tek malo drugačije nazvane.

Stigli su i novi bogovi, a među njima Medaur, bog zdravlja.

Da izliječi narod od bahanalija?

Ako i jeste, lozu nije dirao.

Kako je vrijeme odmicalo, grožđa i vina bilo je sve više, ali je vazda manjkalo. Lađama su se prevozile mješine i bačve, prazne i pune, prema Boki i iz Boke u svijet.

Tokom cijelog srednjeg vijeka bokeška vlastela stiće bogatstva trgujući vinom. Propisuju se zakoni kojima se sve reguliše: ko, kada, kako, za koga i koliko loze sadi, grožđa bere i vina toči.

Gdje se vino prodaje i pije, ko je vinar, kome, kako i koliko

ko prodaje – sve je zapisano i propisano!

Vlastela može sve, seljaku se broje čokoti. Neposlušnima se pali kuća, oduzima sloboda, protjeruju se... Sve u slavu vina!

Stižu u Boku kotorsku i nove sorte vinove loze koje daju više grožđa. I više vina.

Stigla je i loza sorte Marzamin. Rađa redovno i više od drugih.

I opet vina fali.

Trgovina vinom nikada se ne prekida niti prestaje krijumčarenje vina. Zbog loze se dižu oružane bune, vješa i proganja, a kotorski građani protestuju kada su gradske vlasti ukinule besplatno pijenje vina uz gradsku svetkovinu. Trgovina vinogradima je sve unosnija, a vinogradi su često dio prćije đevojačke.

Tokom 18. stoljeća proizvodi se i do 50 hiljada barila vina. Na samom početku 19. stoljeća, u vrijeme brze smjene austrijsko-rusko-francuske vlasti Bokom, bokeški vinogradi daju (1802. godine) 65.000 barila vina (4,2 miliona litara)!

Opet fali vina, pa se uvozi 15.000 barila!

I pored podsticanja poljoprivrede, u doba Austrijske vladavine, proizvodi se mnogo manje vina: 24.000 barila (1824. godine), a sredinom 19. stoljeća dvadesetak hiljada barila. Naravno, stalno fali vina, ali se Marzamin izvozi!

Drugdje ga zovu Merzamin, Mazemino, Marzemin, Barzemin, Barzamin, Merzemino, ili mu daju geografsko porijeklo kao Marzemin Verona ili neko drugo mjesto odnosno pokrajina.

Kao Marzamin di Teodo, Marzamin od Tivta!

Amfore za vino

Loza Marzamina

Još nije odgonetnuto kada je zasađen prvi čokot Marzamina u Tivatskom polju.

Uvriježilo se mišljenje da je riječ o autohtonoj sorti što znači da joj je Tivatsko polje pra - domovina. Drugi su govorili da je sadnice donio neki mornar iz daleke Jermenije, treći su tvrdili da je Marzamin stigao iz Koruške. Kako god bilo, vino Marzamin iz Tivta, prepoznatljivo i hvaljeno, vino sa svim odlikama dobrog geografskog područja, osvojilo je Evropu devetnaestog stoljeća. Možda i ranije, ali nije zabilježeno ili dokazi još nijesu otkriveni. Pa, i Dionis je čekao da ga otkrijemo preko 2.000 godina! Po svojoj prilici Marzamin je stigao krajem 16. stoljeća, udomaćio se stotinjak godina kasnije, a onda postao čuveni izvozni bokeški proizvod.

„Ulijte vina, izvrsnoga marzamina!“, uzvikuje Don Giovanni u čuvenoj istoimenoj Mozartovoj operi. Premijera opere održana je u Pragu 1787. godine i od tada vino Marzamin postiže svjetsku slavu, a među botiljama ovog vina tražilo se i ono iz Tivta. Mozart je obožavao vino, a posebno je cijenio Marzamino iz Trentina, pa su

ovo vino nazivali i Mozartovim vinom.

Putopisci, novinari, književnici, agronomi, zaljubljenici u vina ostavili su nam svjedočanstva o ovom vinu i posebno našem, Marzaminu di Teodo.

Tako je dr. Alessandro de Goracuchi u časopisu „Societa Adriatica di scienze naturali“ 1877. godine objavio dva teksta o Boki kotorskoj i u njima podcrtao značaj „vina Marzamina di Teodo koje kao da je iz Malage“.

Njegovo divljenje potvrđuje i Gerard de Cremer u djelu o geografsko-privrednim karakteristikama Austrijske Dalmacije. Među proizvodima sa posebnim značajem iz ove, tada siromašne, austrijske pokrajine Cremer izdvaja „vein von Teodo (Marzamin) ist ein ausgezeichneter...“- samo odlične ocjene.

Giseppe Modrich, pisac i novinar, rođen 1855. godine u Zadru, proputovao je cijeli svijet i napisao više putopisnih knjiga, a među njima i svoje viđenje tadašnje istočne obale Jadrana. I opet, nezaobilazna priča o poznatom i kvalitetnom vinu Marzaminu iz Tivta.

U evropskim razmjerama, slava vina sorte Marzamin, prati se u malobrojnim arhivskim dokumentima od XII stoljeća kada se ova loza uzgaja u Vicenzi i Trevisu. Vino Marzamin, prema brojnosti arhivskih dokumenata, prvi je hit u XV i naročito XVI stoljeću kada se iz sjeverne Italije izvozi u Njemačku, Austriju i Poljsku. Tokom sedamnaestog stoljeća ovo vino, uz Muscat „obožavaju pjesnici i glazbenici božanski“ kako je zapisao Antonio Grandi. Vino Marzamin tada spada među najbolja crvena vina u Veroni i Vicenzi. Miješa se sa drugim vrstama grožđa kako bi se podigao kvalitet, ali je Marzamin uvijek okosnica. Danas se posebno uzgaja u italijanskoj regiji Trentino, ali i u regijama Veneto, Emilia-Romagna, Friuli – Venezia Giulia i Lombardia. Gaji se još u Australiji i na Novom Zelandu.

Pored crvenog (crnog) Marzamina, od 1679. godine spominje se bijela sorta Marzamin koja se i danas uzgaja.

Dilemu o porijeklu Marzamina razriješila je nedavna DNK analiza kojom je dokazano da su roditelji Marzamina

sorte Teroldego i Refosco dal pedunculo rosso, obje autohtone sorte u sjevernoj Italiji. Možda je baš ta činjenica nedostajala za utvrđivanje porijekla tivatskog Marzamina. Preuzimanjem Kotora i većeg dijela Boke kotorske, a potom Budve i Paštrovića, Venecija podstiče proizvodnju grožđa, maslina i žitarica. Na taj način obezbijedivana je hrana za domaće stanovništvo, ali i za pijace Venecije. Vino je bilo, uz kruh, osnova namirnica puka, pa je stalno rastuća

proizvodnja bila neophodna. To se pokušavalo i sa novim sortama. Vjerujem da je tako stigao i Marzamin, a krajem 19. stoljeća nestao, neotporan na pepelnicu (oidium) i vlagu. Marzamin je inače veoma otporna sorta, koja redovno i dobro rađa, a grožđe sazrijeva kasno, pa je ova sorta pogodna za proizvodnju dezertnih vina. Svemu je odolio Marzamin samo ne pepelnici koja je stigla iz Amerike, sa novim sortama, donijetim, opet, zbog potrebe da se proizvodi više vina. U to vrijeme industrijska revolucija je stigla u Boku, a seljaci su se sve češće odriicali poljoprivrede. Istina je da se nijesmo ni trudili mnogo da zadržimo stare vinograde. U to doba sa našeg Primorja gotovo je nestala i Kratošija, nekada veoma zastupljena autohtona crnogorska sorta. Možda je tivatski Marzamin zaista posebna sorta nastala od uvezenog Marzamina i domaće Kratošije. Jer, kad je stigao Marzamin, zatekao je u Tivatskom polju pogodno zemlji-

šte, dobre klimatske uslove sa dugim ljetima, nasade starih sorti među kojima i Kratošiju, kao i viševjekovno iskustvo u gajenju lozom. I Marzamin je uspio!

U svakom slučaju, sorta Marzamin obilježila je istoriju bokeškog vinogradarstva. Vjerujem da negdje u Boki još postoji koji čokot starog Marzamina, a da to ne znamo. Pronaći ga i sačuvati bio bi naučni poduhvat vrijedan pažnje i divljenja.

Vinogradarstvo je, čini se, ispričana bokeljska priča, pa bi i najmanji vinograd Marzamina i poneka, makar uvozna botilja toga vina u butigama, bili skoro kao muzej vinogradarstva, vina i teškog težačkog rada. I početak priče unucima i turistima o slavnom vinu sa geografskim porijeklom: Marzamino di Teodo!

*Iz knjige Maša Miška Čekića
„Antiki fagot“*

Centar za kulturu Tivat 2016.

PO BOKEŠKI...

A, B, C, D, O...

Korađu i davanju ruke

/Lijepim riječima i još ljepšim užancama/

Piše:
Neven Staničić

Onako na prvu, po naslovu, neko bi mogo pomisliti da će ovdje panut prosidba, što bi moglo, kao što do kraja neće bit. Odma da Vam rečem. To bi bila samo jedna od mogućnosti, kad se **o korađu** radi, ali i lijepi primjer, kad je korađ neophodan i to uprav u značenju koji mu najviše pristoji. Brajko moj.

U direktnom prevodu, dun-kve, u pitanju je hrabrost, eli, što jest, ali i nije krajnja priroda od ovoga izraza. Pa pravo recite, eli kod nas **korađozan** čovjek zbilja „tako hrabar“. Oću reć hrabar na taj „junački“ način. Puštimo sad ratove, dizanje buna, juriše i ostale vojne ludosti. Nego ovako svakodnevno. Konačno, đe ste čuli da se hrabrost recimo... daje. Na hrabrost se računa, ko računa. Pa se desi, oli izostane. Imaš ili nemaš. Pa ti hrabri. (!?) Za razliku od korađavanja, kojemu je to osnovna namjena. Dat korađa čovjeku u mucí njegovoj. A prema mucí i korađ. Nekome ljubavni, nekome u bolesti, nekome od milja. Đecu najviše pripada.

Korađat deboto znači i podržat, poduprijet, pogurat, smi-

rit, utješit, obećat na kraju i ono što ne može bit. (!!!) Zna bit veći korađ, korađavat nego bit korađozan kad mu dođe stani, pani. Tren se desi, a trajanje znači.

Korađavanje obavezuje. Za neka treba imat dobroga opravdanja. Najbolje u korađanju je dobra namjera. S' njom se pravdaju i one loše, ili što ispanu loše, mada za njih po bokeški imamo drugijeh izraza. Ostaje za vjerovat, da je sve što se daje, plemenito. Sumnje treba dokazivat.

Vjeruju ljudi doduše, da se s'korađom može rodit, ma je pitanje, što onda do kraja svi i ne ostanemo korađozni. U svakom slučaju treba ga gajit. Poštovat. Zapravo mi se para, da umjesto prevoda, za neupućene, korađu treba dat drugi smisao. Recimo manijere-manira, najboljega običaja. Time i pravdam ove redove. I vazde ga je milo čut. O gledanju da ne govorimo. Intimne su to stvari.

Kao i ovo **sa rukama**. Desna zboru daje, a lijeva dobija. Pa koga koja zasvrbi. Vole ljudi uzet i jednom i drugom, a za davanje je ionako svejedno. Ko oće dat. Za ovu našu priču, trebaju obadvije.

Davanje ruke, prao reć bi moglo bit isto što i korađanje,

lijepa stvar kad se s' riječi pređe na djela. Nisu džabe ruke u pitanju. Velika je to simbolika. Rukama se moli, miri, grli, voli, pozdravlja, zavjetuje, maše, miluje, tapše, tješi, drži, čuva, grije, prima, daje, igra, popravlja, rabota, razgovara... sve se rukama može učinjet. Pa su nam i date, da činimo.

Da pomognemo, makar u prenesenom značenju to bila samo lijepa riječ. I aplauzi se broje...

Ruke se znaju i tražit. Nekad se prose, a nekad se nađu same, ne gledajući. Tražena ruka dobija se po zasluži. Makar bi trebalo.

Naravno da se rukama može i našao učinjet, grijeh. Otimanje. Ali i za to imamo drugijeh riječi i dijelova tijela, po bokeški. Pa kad treba iskrpit ili nafukat, potegnucemo nogom. Vrata zatvorit, guzicom. Obraz izgubit. Nos okinut. Vrat prerezat. Lakat pokazat. Šipak dat, roge učinjet. Očima strijeljat. (Ima li još što, fala bogu, a da ne zaboravimo...) Pa koga što dofati. Sve su to puste posljedice. Ružni završetci.

Davanje ruke, je za početak. Dobar, lijepi početak. Dobro ajde... obećavajući. Korađo...

GOLDEN ODYSSEY

Golden Odyssey

Nakon niza solidno preuređenih već otpisanih savezničkih ratnih veterana, bio je to prvi grčki brod poslije Drugog svjetskog rata koji je u gradnji projektiran isključivo za kružna putovanja.

Piše:
Neven Jerković

Početak veljače 1974. potklizala je sa navoza danskoga brodogradilišta Helsingor Waerft u more novogradnja 404 izgrađena za grčkog brodarka Royal Cruise Line. Imala je 6757 GT i

Athens to Venice			Venice to Athens		
Day	Port	Arrive / Depart	Day	Port	Arrive / Depart
Air Flight			Air Flight		
1	U.S. Departure	Evening	1	U.S. Departure	Evening
2	Athens-Piraeus	Evening (Board Ship)	2	Venice	Evening (Board Ship)
Ship Schedule			Ship Schedule		
3	Athens-Piraeus	Evening	3	Venice	Evening
4	Kusadasi	Early Morning / Afternoon	4	Venice	Early Afternoon
4	Mykonos	Early Evening / Late Evening	5	Dubrovnik	Morning / Afternoon
5	Rhodes	Early Morning / Evening	5	Bay of Kotor	Afternoon-Sail Through
6	Heraklion	Early Morning / Early Afternoon	6	Corfu	Early Morning / Afternoon
7	At Sea		7	Messina	Morning / Evening
8	Naples (Rome)	Early Morning / Evening	8	Naples (Rome)	Early Morning / Evening
9	Messina	Morning / Evening	9	At Sea	
10	Corfu	Afternoon / Evening	10	Heraklion	Afternoon / Evening
11	Bay of Kotor	Morning-Sail Through	11	Rhodes	Early Morning / Evening
11	Dubrovnik	Early Afternoon / Evening	12	Kusadasi	Early Morning / Afternoon
12	Venice	Afternoon	12	Mykonos	Early Evening / Late Evening
13	Venice		13	Athens-Piraeus	Early Morning
Air Flight			Air Flight		
14	Venice	Morning	14	Athens-Piraeus	Morning
14	U.S. Return	Evening	14	U.S. Return	Evening

SEAS OF ULYSSES
14-day Air/Sea Cruise
 A rare opportunity to visit romantic Mediterranean ports; historic Rome. Unforgettable Venice. Medieval

Departures:
 May 28
 July 29, 1981

Dubrovnik. Charming Rhodes, Corfu and Mykonos. And, incredible Athens.

Departures:
 June 9
 August 10, 1981

bila duga 130 metara. Dva MaK diesel glavna pogonska stroja ukupne snage 14560 kW omogućavala su joj plovidbu brzinom od 21 čvora. Krštena imenom GOLDEN ODYSSEY zaplovila je na prvo putovanje sa 509 putnika i

200 članova posade u rujnu iste godine. Nakon niza solidno preuređenih već otpisanih savezničkih ratnih veterana, bio je to prvi grčki brod poslije Drugog svjetskog rata koji je u gradnji projektiran isključivo za kružna putovanja.

Royal Cruise Line, u vlasništvu Periclesa Panagopoulosa, uspješno je poslovao sa još dva broda, ROYAL ODYSSEY i CROWN ODYSSEY, sve do 1989. kada ga je kupio Kloster Cruises, iz kojega se začeo danas veliki NCL. A novcem ove

transakcije Panagopoulos je uskoro osnovao Superfast, još jednu veliku svjetsku legendu putničkoga brodarstva.

GOLDEN ODYSSEY je plovio svim morima svijeta, a u njima nije zaboravio posjetiti ni naš Boku kotorsku.

Zanimljive su četiri njegove dvotjedne plovidbe iz 1982. kada je 5. lipnja i 11. srpnja zaplovio iz Pireja prema Odesi, Jalti, Istanbulu, Izmiru, Mikonosu, Krfu, Kotoru, Dubrov-

niku i Veneciji te 17. lipnja i 3. srpnja istim putem natrag, što je u isto vrijeme ponovio i sljedeće 1983. godine. Godinu dana ranije GOLDEN ODYSSEY je plovio na četiri slična putovanja iz Pireja prema Kusadasiju, Mikonosu, Rodosu, Iraklionu, Napulju, Messini, Krfu, Kotoru, Dubrovniku i Veneciji.

Norwegian Cruise Line je imao velike planove sa revolucionarnim megakrstašima,

tako da je GOLDEN ODYSSEY, nakon pet sezona provedenih u njegovoj floti, koncem 1994. ponuđen na prodaju. Kupac je uskoro pronađen u njemačkom brodaru Deutsche Seetouristik koji ga je od svibnja sljedeće godine, nakon potpunog preuređenja, pod novim imenom ASTRA II unajmio Neckermann Seereisen-u. Zbog problema u poslovanju brod je nakon tri plovidbene sezone u studenom 1997. raspoređen u Genovi, ali je već koncem siječnja sljedeće godine otplovio u remonto brodogradilište „Viktor Lenac“ u Rijeci gdje je obavio kompletan tromjesečni remont. Početkom travnja 1998. ASTRA II započinje ploviti na kružnim putovanjima u najmu Hapag-Lloyda. Naravno, naš stari je znanac i pod novim imenom često uplovljavao u Boku.

Ipak, u studenom 2000. ponovo je raspoređen i prodan brodaru Conning Shipping sa Bahama. Pod novim imenom OMAR II plovi sve do nove promjene vlasnika u veljači 2004. Od tada, u floti Capture Success, i pod imenom MACAU SUCCESS sve do današnjih dana plovi kao brod kockarnica u vodama oko Hong Konga.

Zanimljiva je i sudbina druga dva Panagopoulosova broda. CROWN ODYSSEY je sve do 2007. plovio pod imenom NORWEGIAN CROWN a potom sve do današnjih dana kao BALMORAL, i naravno pod oba imena nastavio posjećivati Kotor. A ROYAL ODYSSEY, nekadašnji izraelski SHALOM, je nakon nekoliko promjena vlasnika i imena konačno 2001. raspoređen i prodan indijskim rezalištima. Do Alanga nikada nije doplovio jer je na putu oko južnoafričke obale potonuo 26. srpnja kod rta Cape St. Francis.

ASTRA II ex- GOLDEN ODYSSEY

TRAGOVIMA BOKELJA PO BESPUĆIMA SVIJETA (1)

Iseljavanje iz Dalmacije započelo je u drugoj polovici 19. stoljeća i to na sve strane svijeta, u Južnu i Sjevernu Ameriku, Australiju i Novi Zeland te Južnu Afriku. Razlozi su bili vezani uz siromaštvo, a cijela regija bila je zapušteni dio Austro-Ugarske, koji je ovisio o vremenskim prilikama i živio je od poljoprivrede. Austrija je nanijela posljednji udarac ionako krhkoj dalmatinskoj ekonomiji kada je Vinskom klauzulom dopustila uvoz jeftinih talijanskih vina i time uništila konkurentnost domaćih.

Boka kotorska u to je vrijeme bila dio Dalmacije, a bila je u prednosti jedino zbog velikog broja pomoraca, no bio je to nesiguran kruh pa su se i Bokelji na jednak način iseljavali. Njihovi tragovi mogu se naći na svim stranama svijeta.

SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

Piše:
Branka Bezić Filipović

Sredinom 19. stoljeća u sjevernoj Kaliforniji pronađeno je zlato na lokaciji Sutter's Mill i započela je takozvana 'zlatna groznica', koja je privukla na stotine ti-

suća ljudi ne samo iz Amerike, nego i iz Europe. Između 1850. i 1860. godine stanovništvo Kalifornije povećalo se za četiri puta. Mnogobrojni Dalmatinci već tada su živjeli u južnim državama, Louisiani, Missisippiju, Alabami i Texasu, gdje su bili ribari, školjkaši

ili pomorci. Mnogi od njih preselili su se u Kaliforniju kada je do njih stigla vijest o zlatu. Oni koji su tek tada krenuli iz Dalmacije trebali su prevaliti daleki put. Jedna mogućnost bila je doći do New Yorka i putovati preko cijele Amerike. Druga je bila brodom do juga

ZDRUŽENO AUSTRIJSKO PAROBRODARSKO DRUŠTVO U TRSTU.
AUSTRO-AMERIKANSKA PRUGA.

Ovo je najbolje i jedino domaće društvo, nolašteno od ministarstva za prevoz putnika iz Trsta za Ameriku. Prebrzi parobrodi prvoga reda od preko 6500 tonolata polaze redovito svakih 15 dana. Hrana je na njima po domaću, tri puta na dan. Ima uvijek friška mesa. — Cijene za prevoz:

iz Splita do	Nevjorka	Kruna	170
" "	Meksika	"	240
" "	Punta Arenas	"	335
" "	Buenos Aires	"	170
" "	Auklanda (Nova Zelanda)	"	375

Prijevoz vinama jest uključena i hrana iz Trsta.

Tko želi potaunje biti upućen; najbolje i najjeftinije putovati, neka se svakako za nabavu putnice obrati kod glavnog agenta na Dalmaciju

JOSIPA RIBOLA u Splitu.

Polazak iz Splita koncem svake sedmice.

Pučki list, 1905.

Južne Amerike, kroz Magellanov tjesnac, pa uz obalu Pacifika na sjever. Taj put je kasnije znatno skraćen otvorenjem Panamskog kanala, ali bilo je to tek 1914. godine.

Prijevoznika, koji su vozili na sve strane svijeta, bilo je u svim većim gradovima na Jadranu, a cijene brodskih karata nisu se mijenjale desetljećima. Usporedbe radi, za prijevoz do Buenos Airesa trebalo je izdvojiti novca u vrijednosti 170 hektolitara vina. Uglavnom se putovalo na dug koji se vraćao nekoliko godina.

Iz tog vremena postoje američki birački popisi, kao i popisi članova društava, pa ipak je teško sa sigurnošću utvrditi iz kojeg mjesta je tko došao jer su mahom bili upisani kao Dalmatinci ili Austrijanci.

Na slici je saloon Dalmatinca (ne znamo odakle je točno bio) Vincenta Milatovicha u Renu u Nevadi 1870. godine.

Johan Provizzo

Ovdi pocivajo costi Johan Provisso koisse
 rodi godine 1818 u Boka Kotor u varoscu,

Erzeg Novi, Provinza Dalmatia I poge
 sovogna svieta na 28 luglia 1860

koi ostavi nankonsebe 2 sina, 2 kceri
 I svoju sprugu u zernu do vieka.

Resquienscant in pace.

Erected by the Slavonic Illyric Society to his memory.

Zbog velikog priljeva došljaka iz starog kraja, 1857. godine osnovano je društvo Slavonic Illyric Benevolent Society of San Francisco. Članovi su uplaćivali članarinu, a Društvo je pomagalo u slučaju bolesti ili izostanka s posla jer bez rada nije bilo ni kruha. Isto tako, Društvo je snosilo trošak sprovoda svojih članova, na dijelu groblja nazvanog

Slavonic Terra. Ovo društvo se ugasilo tek prije nekoliko godina.

Među najstarijim članovima Slavonic društva spominju se sljedeća imena iz Boke: Frank Antonioli, kopač zlata Marco Maina, voćari Marco i Alexander Medin iz Budve, Domingo Mersich iz Risna, John Provizzo iz Herceg Novog dok za Basila Trojanovicha samo piše da je bio iz Boke.

U to vrijeme nastala su i druga pripomoćna društva poput Hrvatske bratske zajednice, a koja postoji i danas i djeluje kao osiguravajuće društvo otvoreno za sve nacije, ali nje- guje hrvatsku baštinu. Njezi- ni članovi bili su kopači zlata Ivan Mandić i Andrija Dabovi- ć, za koje piše da su iz Boke, te Alex Janković iz Mula.

U mjestima gdje su živjeli mnogobrojni radnici postojala je potreba za okupljanjem uza zabavu i hranu pa su neki Bokelji postali vlasnici saloo-

na. Bili su to Kazimir Antonioli iz Budve te Frederick Bralich, Steven Bakočević, John Pavličević i John Ivankovich, upi- sani kao Bokelji.

Puno toga u to vrijeme bilo je društveno prihvatljivo. Koc- kanje i opijanje spadalo je u normalan dio društvenog ži- vota, čak ako je koga trebalo objesiti, brzo se moglo i to do- govoriti.

John Tadich putovao je po Nevadi i opisao je svoja puto- vanja u kojima je spominjao i Bokelje:

U prekrasnom rudarskom mjestu Virginia City sreo sam tri brata Vukovicha iz Boke. Zvali su se Špiro, Krsto i Božo. Špiro je bio vrlo ugledan i uspješan poslovni čovjek. Krsto je bio oženjen djevojkom iz starog kraja i imali su kćerku Mary rođenu u Virginia City. Ži- vjela su tu i dva nećaka braće Vukovich, Milo i Krsto.

Uspješan poslovni čovjek bio je i John Radovich iz Lepetana. On je otišao u stari kraj odakle je doveo prekrasnu suprugu i s njom odselio u San Francisco. Njihova se kćerka kasnije udala za Dr. Clarencea Sappingtona.

Marko Milinovich bio je uspje- šan trgovac alkoholom i utjecaj- jan čovjek.

Marco Medin iz Budve je od rudara postao upravitelj rud- nika. Jednu od svojih kćeri poslao je na školovanje u Sa- mostan sestara milosrdnica u Dubrovnik.

Alex Drobnjak iz Risna bio je zemljoposjednik i vlasnik veli- kog hotela.

O spomenutim osobama pi- sali su i drugi.

O Marku **Medinu** može se naći dosta podataka. Bio je jedan od pionira u Nevadi za vrijeme potrage za srebrom

Marco Medin

San Francisco Fruit Store

"C" Street, Corner of Union

Has on hand and offers for at the lowest cash prices, the following goods, to wit:

100,000 lbs. Flour, best brands;

50,000 lbs. Barley;

4000 gals. Kerosene oil;

4000 gals. Camphene;

2000 gals. Lard oil;

700 boxes Winter apples;

350 boxes Autumn apples and pears;

370 boxes Candy, assorted;

385 Bags Nuts, assorted;

5000 boxes Figs;

100,000 boxes Cigars;

50,000 lbs. Tobacco, assorted;

Letter, note and bill paper;

Envelopes, etc.; paints, oils, and colors; a large assortment of garden seeds; wholesale and retail.

između 1860. i 1870. godine. Tamo je došao iz San Francisc-a gdje je imao prodavaonicu voća (115 Kearny Street) još 1856. godine. Saloon je otvorio na Market Streetu 1859. godine, kao i još jednu prodavaonicu voća 1860. Zatim je otišao u Nevadu gdje je otvorio najveću prodavaonicu voća u toj saveznoj državi pod nazivom *San Francisco Fruit Store*, smještenu u najvećoj zgradi od cigle u Virginia Cityju.

U novinama *Daily Territorial Enterprise*, 10. siječnja 1863. godine, na prvoj stranici bio je objavljen njegov oglas s popisom robe koju je nudio:

Marco Medin u Nevadi je osnovao i vlastitu rudarsku tvrtku *Gold and Silver Mining Company*, a postao je i član 'baseball' momčadi. U novinama *Pacific Pine News* od 14. svibnja 1870. pisalo je da imaju nadaleko najtežu 'baseball' momčad, koja je zajedno težila 2.428 kg, od čega je samo Medin imao 120 kg.

Ali, Marco Medin nije se dugo zadržao u Nevadi, već se 1884. godine s obitelji preselio u Montanu, u gradić Butte, gdje se odmah istaknuo kao ugledan i uspješan poslovni čovjek.

Još u Nevadi, Medin se oženio Irkinjom Sarah Thornton, s kojom je imao šestero djece. Supruga ga je nadživjela i naslijedila je njegovo bogatstvo u nekretninama i dionicama.

Teško je pratiti trag njihove djece, ali poznato je da mu se kći Antoinette udala za Marca Zaricka u Sacramentu u Kaliforniji. Ostali su i dalje živjeli u Butteu pa se kći Sarah udala za J. J. O'Meara, Mamie za Johna Hollanda, Annie za W. A. O'Briana, a sinovi Marco i Tony bili su poslovni ljudi.

Aurora je bio gradić u Nevadi u kojemu je 1864. godine živjelo 10.000 stanovnika, najvećim dijelom kopača zlata. Pucnjava i ubojstva bila su svakidašnjica. Aurorom je vladala John Daleyeva banda od šestero revolveraša, koja

je ubijala sve što im je stajalo na putu. Kada su prešli svaku mjeru, 1864. godine, ugledni građani udružili su se i uzeli zakon u svoje ruke te uhitili četvero članova bande. Guverner Nye poslao im je brzopuz iz Carson Cityja u kojemu je pisalo - *Ne smije biti nasilja*. Samuel Young, jedan od lokalnih dužnosnika, odgovorio mu je - *Sve je mirno i uredno. Četvorica će biti obješena za pola sata*.

S mirnijim vremenima promijenio se i život u gradu pa je izgrađen Exchange hotel u vlasništvu Michaela Vucanovicha i C. Novakovicha, a u prizemlju elegantnog zdanja restoran je otvorio Bokelj Nikola **Troianovich**.

Troianovich se nije tu dugo zadržao, već je 1869. otišao u Treasure City na novo nalazište zlata i tamo je otvorio prvi restoran u mjestu.

U svojim zapisima o putovanju kroz Nevadu i Kaliforniju, Tadich je pisao da je sreo i Bokeljsku obitelj Chiatovich koja se u Boki zvala Čatović. John (Ivan) **Chiatovich** se spominje kao jedan od pionira Landers Countyja iz 1860. godine, gdje su baš Dalmatinci bili prvi došljaci iz Europe. John je bio vlasnik 10 dionica rudarske kompanije Bajazet Mining Company koje su 1864. godine vrijedile 3.000 \$. Bio je vlasnik hotela u mjestu Silver Peak, a bavio se i preradom drva. O Chiatovichima piše i Effie Mona Mack u svojoj knjizi o državi

**NATIONAL
RESTAURANT.**

—o—
N. TROIANOVICH, Proprietor.
—o—

**MAIN STREET,
Treasure City,**

TWO DOORS SOUTH OF THE NEWS OFFICE.

**Treasure City
January 16, 1869
White Pine News**

Nevadi te kaže da je John bio oženjen Kalifornijkom Margaret Woolford i da su 1898. godine dobili sina Cecila. Do tada su imali tri sina i jednu kćer. Za Johna kaže da je došao iz Jugoistočne Europe i da je u početku bio rudar, kuhar i farmer te da je katolik i demokrat. Umro je 1907. godine u dobi od 78 godina.

Njegov sin Cecil završio je pravni fakultet, bio je republikanac i katolik, a oženio je Vivian Truscott iz države Utah 1929. godine. Drugi sin Martin također je spomenut u povijesti Nevade. I on je bio visoko obrazovan, a sa suprugom Nellie Clearly dobio je sina Stanleya (1910. - 1960.).

Adam Eterovich, kroničar bračkog podrijetla, spominje i Bokelje Petera i Eliu **Chielovicha**. Ne napominje jesu li bili u srodstvu. Elia Chielovich bio je poznati trgovac alkoholom u San Franciscu, gdje je proveo najveći dio svog života. Oženio je Irkinju Jane Tewel 1858. godine. Suradivao je s Marcom Milinom, a umro je 1901. godine u dobi od 76 godina. Peter Chiuovich bio je vlasnik saloona u San Franciscu i predsjednik Slavonic Illyric Society 1863. godine.

Eterovich spominje i dvojicu **Davidovicha** iz Paštovića, Johna rudara i Stephena trgovca (umro je 1868.).

Zanimljiva je i životna priča Alexandra Drobnjaka (pretvoreno u **Dromiac**) iz Risana. On je iz Boke krenuo u Egipat i Tursku, a odatle je otišao u San Francisco. Bilo je to 1877. godine i bio je 25-godišnjak. Kao visok, kršan momak uputio se u unutrašnjost sjeverne Kalifornije u potrazi za zlatom. Nakon 8-9 godina odlučio se skrasiti u gradiću Reno te je među prvima uložio teško zarađeni novac u gradnju hotela.

John **Provizzo** došao je iz Herceg Novog u potrazi za zlatom, koje je uložio u farmu. Oženio je kćerku pionirske obitelji Castro, a umro je 1860. godine. Bio je jedan od prvih članova Slavonic Illyric Society i Društvo ga je pokopalo na povijesnom groblju Mission Dolores.

Kao članove Slavonic Illyric Society spominje se i obitelj **Radovich**. Peter je radio u rudniku srebra da bi kasnije otvorio saloon u San Franciscu. Umro je 1883. godine. Chris Radovich također je radio u rudniku srebra, D. J. Radovich vodio je pečenjarnicu 1877. godine, John Radovich imao je bar, a Lazar Radovich iz Risna imao je saloon.

U Nevadi je 1860-ih i 1870-ih bilo dosta **Vucovicha** iz Boke i svi su bili vlasnici barova ili

Restoran Sam's

saloona. Među njima se isticao Spiro Vucovich, ugledni građanin Virginia Cityja. Imao je prodavaonicu hrane, ali i saloon, a 1875. godine oženio je djevojku iz Massachusettsa.

U Virginia City došao je i Luka **Zenovich** iz Krstača, zajedno s trojicom sinova Markom, Peterom i Philipom, tražiti zlato. Marko je tu i umro 1862. godine, dok su se ostali preselili u San Francisco. Luka je otvorio saloon i bio je uspješan u poslu te je izabran za predsjednika Slavonic Illyric Society 1865. godine. Iako je vodio buran život, tipičan za naše ljude u to doba u Kaliforniji i Nevadi, doživio je duboku starost i umro u dobi od 95 godina.

Crkva i njezin okoliš nekad i danas

GLOBE, ARIZONA

Lukini sinovi Peter i Philip također su bili vlasnici saloona. Smatra se da je Philip 1863. u dvoboju ubio Marca Milinovicha, vlasnika drugog saloona. Philip se kasnije prijavio u mornaricu, da bi se na kraju vratio u stari kraj i tamo oženio. Sa suprugom i šestogodišnjim sinom Samom vratio se u San Francisco. Kada je odrastao, Sam je postao vlasnik saloona pod nazivom Sam's koji je i danas otvoren i pretvoren u restoran, koji se nalazi u Financijskoj četvrti.

Rudarske priče i sudbine kasnije se sele u druge krajeve SAD-a pa tako nailazimo na Bokeljske tragove u Arizoni.

Priča o Hrvatima u Arizoni započela je na području gradića Globe, koji se smjestio nešto manje od dva sata vožnje od velegrada Phoenixa, autocestom koja se zove *Su-*

perstition Freeway („autocesta praznovjerja“), a vodi kroz pu-
stinju. Nakon nekog vremena dođe se do planinskih lanaca crvene boje i impresivnih stijena te do prvoga mjestašca koje se zove Miami, a zapravo je riječ o nekoliko kuća uz cestu. Zatim se počinju nazirati

prvi rudnici. Područje je bogato bakrom i malahitom, a pripadalo je Apache Indijancima.

Iz Miamijsa se brzo dođe u Globe, koji su Indijanci zvali *Besh Baa Gowah*, što znači „mjesto metala“. Globe danas ima oko 7.500 stanovnika, a osnovan je 1875. godine kao

rudarski logor. Hrvati su otkrili Globe već početkom 20. stoljeća. Njihovih tragova ima u nazivima **ulica Adriatic** i **Kotor**.

U Globeu je 1916. godine izgrađena crkva *Holy Angels Catholic Church*, koja danas spada u američku kulturnu baštinu. Jedan od prozora na crkvi sponzorirali su tamošnji Hrvati, koji nisu žalili odvojiti teško stečen dolar pa na **vitraju** piše „**rimokatolički Hrvati**“.

Osobito je dojmljivo otići na groblje, gdje postoji hrvatska loža. Tu počiva najviše onih koji su rođeni 1880-ih, a većina ih je živjela tridesetak godina.

Žena je malo, prezimena su hercegovačka ili iz okolice Imotskoga te s jadranske obale. Težak život u rodnome kraju ti su ljudi zamijenili teškim životom u tuđini, gdje su ih dočekali rad u rudniku, Indijanci i prerana smrt.

U splitskome *Pučkom listu*, pod naslovom *Žalostan glas iz Amerike*, objavljeno je pismo Tome Alfirevića, koji je pisao iz Globea 1913. godine. Alfirević je izvijestio ovo - 16. travnja u Miamiu dogodila se grozna nesreća. U rudokopu koji je bio dubok 500 nogu¹ u kojemu je radilo mnoštvo ljudi srušili su se vrhovi unutrašnjih prostorija, te zatrpali cijeli rudokop. Za sreću da nije bilo nego malo vojske (rudara) u ru-

¹ 500 nogu znači 500 feet (stopa), a to je oko 1.500 m.

dokopu, inače bi bilo zakukalo na stotine majaka i u crno se zavilo mnoštvo udovica i male djece. Samo ih je poginulo 6, a ranjeno ih je 25. Od naših Hrvata nije se našao ni jedan u rudokopu kad se je nesreća dogodila. Vele neki: U Americi je dobra nadnica! To je istina, ali se svaki novčić u krvi okupa. Promislite samo radju u rudokopima; u dubini od 500 nogu, gdje ne vidiš ni sunca, ni mjeseca, niti zrake bijeloga dana, već danke boraviš u vječnom sužanstvu; u smradu ugljena i drugih isparina, što te dave u grkljanu.

Kapetana Charlesa Wilkesa zadesila je velika oluja uz obalu savezne države Washington 1840. godine pa je svoj *gig*, mali brod, sklonio u zaštićenu uvalu, koju je iduće godine ucrtao u kartu pod nazivom **Gig Harbor**. Koterski pomorac Sam Jerisich (rođen 1833. go-

dine u Kotoru), privučen pričama o zlatu u Kaliforniji, nekoliko puta oplovio je Rt Horn da bi stigao na američku zapadnu obalu. Tamo se oženio Indijankom Ann s otoka Kuper pa je sa suprugom i kćerkom došao u malu uvalu Gig Harbor 1867. godine. Izgradio je prvu kuću i na taj način pokrenuo naseljavanje pa se danas smatra osnivačem grada. Ann i Sam imali su ukupno osmero djece. Jerisich je održavao dobre odnose s malim plemenom Puyallup-Nisqually Indijanaca. Za Jerisichem su se doselili i drugi Dalmatinci poput Bračanina Joe Doroticha te Hvaranina Johna **Novaka** i Matta **Petricha**. Dalmatinci su se u nedostatku drugih žena ženili s Indijankama pa su im potomke u Gig Harboru zvali *Crnim Slavenima*. Sam je umro 1905. godine, a supruga mu 1926.

SERIJAL

GRBOVI KOTORSKE VLASTELE

XIV VIJEKA

(13)

Piše:**Jovan J. Martinović**

Za istoriju grada Kotora tokom prve polovine XIV vijeka neicrpno vrelo podataka čini prva, zapravo najstarija sačuvana knjiga kotorske notarske kancelarije od 1326 -1335. godine, te druga knjiga isprava za 1329. i period od 1332 – 1337. godine.

Ove dvije knjige, preklapajući se djelimično, pokrivaju razdoblje od 1326. do 1337. godine, a sadrže svaka po osam sveščica razne debljine, koje su ispisivali zakleti gradski notari.

Sadržaj notarskih isprava je izuzetno raznovrstan i zahvata sve oblasti života i društva srednjevjekovnog Kotora. Zapravo su ti unesci minijturni isječci svakodnevnog života visoko razvijene gradske komune Kotora u jednom relativno ograniče-

nom periodu, nešto poput kockica mozaika koje je moguće složiti u suvisle cjeline, kako bi se dobila jedinstvena i višeslojna slika života svih staleža kotorskog društva.

Podaci za plemićke porodice Kotora dobijeni su pažljivim čitanjem originalnih latinskih tekstova notarskih unesaka u kojima se kriju brojni podaci o svim vidovima aktivnosti za svakog pojedinog člana roda, te o rodbinskim odnosima i stepenu srodstva među članovima pojedinih porodica, na osnovu čega su izrađena rodoslovna stabla. Takođe su doneseni i heraldički simboli, grbovi tih porodica sa opisima i grafički prikazanim bojama, te sa fotosima pojedinih sačuvanih primjeraka.

KALIĆ

(CALICH, CHALICH, CALIXTUS, CALISTO)

Pišući o ovoj porodici u svojoj analizi dubrovačkog patricijata, I. Mancken gotovo doslovno prepisuje ono što je o njoj kazao K. Jireček, dodajući da je to bila manja porodica koja je više od 200 godina imala potomke samo u jednoj direktnoj liniji te da se pominje u izvorima od 1279. - 1517. godine, ali uopšte ne kaže da je u 14. vijeku u Kotoru postojala porodica istog prezimena, dok Jireček pod prezimenom "Calixto, Calisto, Calich, Chalichi, Calisci

itd", naglašava da su bili plemići u Kotoru u 13.-14. vijeku.

U listinama sa kraja 13. i početaka 14. vijeka nalazimo nekoliko primjera imena ovoga tipa, kao što su: "Calixtus Pou(er)geni", jedan od kotorskih poslanika prilikom sklapanja mira i prijateljstva između Kotora i Dubrovnika 1279. godine, čija se kuća pominje u kotorskim notarskim ispravama perioda 1326. - 1337. godine, zatim "Petrus de Calixto", možda Povergenov sin, zakleti gradski sudija Kotora

prilikom potraživanja zaloga župana Deše 1281. godine, te "Junius de Calisto" čiji je nećak Marin Filipov bio jedan od hereditara crkve Svetog Lovre u Pladanu, u kojoj je 1324. godine postavljen za opata i rektora Sergije Bolica, kasniji biskup kotorski.

Grb ove plemićke porodice Kotora, prema citiranom Gr-

bovniku kraljevine Dalmacije (pod "Calibi"), izgleda ovako:

Na plavom štitu tanki vertikalni crveni krst, kome gore sa obje strane stoje dvije srebrne šestokrake zvijezde, zatim na donjem desnom polju dvije crvene kose lijeve grede, a na donjem lijevom polju nalazi se srebrni, zlatno obrubljeni orao sa krilima u uzmahu.

U kotorskim notarskim knjigama analiziranog razdoblja pojavljuju se dva muška člana ove porodice, braća Gojša i Paško, kojima ni u jednom slučaju nije naveden patronimik tako da se može samo naslućivati da su sinovi Petra Kalikstovog, gradskog sudije iz 1281. godine, a da im je pomenuti Junije Kalistov bio eventualno stric.

Rodoslovno stablo porodice Kalić izgledalo bi ovako, uz neke pretpostavke:

Kalikst Povergen, 1279.

Petar Kalikstov, 1282.

?

GOJŠA
ž. Mare

Junije Kalistov

|
PAŠKO
—|—

Bela, udata za Nikolu Dragona Baldvinovog	kćerka, udata za Vitu Bobaljevića iz Dubrovnika
---	---

(Po želji autora, tekst nije lektoriran.)

Stjepo Mijović Kočan

Boka izbliza i svisoka (3)

Priredio:
Joško Katelan

O Stjepu Mijoviću Kočanu, njegovom životopisu i djelu suviše je govoriti, a ne reći ništa posebno novo budući da njegova višedecenijska prisutnost u kulturi i umjetnosti njegovo ime svrstava među povijesne figure hrvatske kulture. Naše glasilo je ranije već pisalo o ovome književniku i filmskome redatelju iz Đurinića u Konavlima koji ne prestaje da nas iznenađuje svojim plodnim stvaralačkim zanosom.

Ovoga puta, doista, povod jest nešto novo. Naime, radi se o devet triptiha o Boki, 3x3, koje je ovaj plodni stvaratelj želio objaviti kao „praižvedbu” upravo u Hrvatskom glasniku koji jest, po njegovim riječima najpozvaniji to objaviti. On iste kani objaviti u svojoj slijedećoj pjesničkoj knjizi

za godinu-dvije. BOKA IZBLIZA I SVISOKA- (Bokin lik i krajolik, ogledničko-pjesnički triptisi), napisana je, kako sam kaže, načinom *Izravno u stroj*. To je dakle jedan od sedam njegovih načina pjesničkog djelovanja, sedam načina i tematskih krugova, koji on sam naziva *ritamsko kazivanje*. Za one manje upućene u Kočanovo djelo spomenimo da je BOKELJSKI CIKLUS, koji prethodi ovomu, objavio u knjizi ČIM UMREŠ RODIT ČEŠ SE („Hrvatski Parnas“ *Naklada Đuretić, Zagreb, 2016.*).

Triptih koji predstavljamo u ovom broju nadahnut je velikim eruditom kotorskim, čovjekom koji je ostavio traga u naučnom i kulturnom životu, dugogodišnjim admiralom Bokeljske mornarice. Ako još niste pogodili, riječ je o dr. Milošu Miloševiću.

Ne postoji crnogorski barok

Dok Dobrota spi u fetalnomu zaljevu Miloš u pradjedovskoj palači kako plemenitu čovjeku i priliči od zapisane pljeve zaklanja istine/ arhivske listine i ine povelje od lažljivih slojeva odvaja i štiti/ u noći ovdje u zabiti svašta se može zgoditi/ o i usred bijela dana zgodi se nevjerojatna nakana/ Miloš upravo čita vlastite rečenice utiskane među tvrde korice novonastale knjige o baroku u Boki

Brige se lako udvajaju i doista nikad ne prestaju /ni pokušaji svojatanja/ pridjev «crnogorski» podcrtava i na margini bilježi «ovo je dodano»/ unuci jesu crnogorski ali barok nije/ glasovali smo da bude i država ponosna i prava plačući od sreće kad postala crnogorska ali barok u Boki je hrvatski/ Miloš izlazi iz Akademije ulazi samo u Arhiv i u bogomolju/ Svevišnjemu na volju prepušta sva dalja zbivanja/ on je ozbiljan znanstvenik

Ni Marko Polo ne može naknadno postati Hrvat/ naprosto nije tako/ ako se obmanjujemo manje time smo samo veći/ znali su tako reći i crnogorski i hrvatski preci/ i ti si jedan od njih i ti tako reci/ od obmana očišćen poteci u historijskoj rijeci riječi/ zaljev spi fetalno/ umrljan i umoran/ Miloš u istini spokojan sklapa ruke na počinak

Preminuo istaknuti Bokelj *Rade Perković* (1938.–2018.)

U Splitu je 15. srpnja preminuo Rade Perković, glumac i redatelj, dugogodišnji intendant Hrvatskog narodnog kazališta Split i ravnatelj Splitskog ljeta, osnivač Marulićevih dana, dobitnik brojnih nagrada i priznanja. Rade Perković rodio se 1938. u mjestu Krtola u Crnoj Gori. Glumačku školu završio je 1961. u Sarajevu. Od 1961. do 1963. bio je član Narodnoga pozorišta u Zenici, a od 1963. u angažmanu je u HNK-u Split.

Među utemeljiteljima je splitske Pučke pozornice "Varoš" (1970) i "Teatra dokumenta" (1977, poslije Dramski teatar). Godine 1991. inicirao je osnivanje Festivala hrvatske drame Marulićevi dani u Splitu, koji se kao jedini kazališni festival posvećen hrvatskom dramskom tekstu održava neprekinuto do danas. Kao glumac tumačio je brojne uloge, najviše u splitskom HNK-u, u kojem je proveo najveći dio svoje scenske i ravnateljske karijere, ali i u drugim kazališnim kućama. Prema njegovoj knjizi "Kako osvojiti ženu" (1973.), Marin Carić na scenu je postavio istoimenu monodramu. Ako bi od mnoštva uloga trebalo izdvojiti neke značajnije, među njima bi se svakako našle sljedeće: Edek (S. Mrožek, "Tango"), Brindsley

(P. Shaffer, "Crna komedija"), Maro i Pasimaha (M. Držić, "Dundo Maroje" i "Skup"), Ivanko (Drugi libar Marka Uvodića Spličanina), Bukara (I. Brešan, "Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja"). Kao član Udruženja dramskih umjetnika Hrvatske u Splitu, s Vlatkom Perkovićem režirao je "Kulu babilonsku" D. Roksandića te samostalno "Otrujmo moju ženu" A. Roussina. Osmislio je i režirao scenske kolaže "Satirično

zabavište za odrasle", "Teatar iza zastora" i "Šampion". Intendant Hrvatskog narodnog kazališta Split i ravnatelj Splitskog ljeta bio je u dva mandata, od 1992. do 1999. Omiljen kao otvoren čovjek širokog i dobrog srca, neumoran i vrijedan bio je i nakon umirovljenja organizirajući brojne projekte iz kulture i umjetnosti te potpisujući kao redatelj različite priredbe i javne događaje.

In memoriam *Oliver Dragojević*

(7.12.1947. - 29.7.2018.)

U Splitu je u 71. godini 29. srpnja preminuo omiljeni pjevač svih generacija Oliver Dragojević. Velikan hrvatske popularne glazbe umro je u splitskoj bolnici, izgubivši bitku s teškom bolešću s kojom se proteklu godinu dana nosio strpljivo i u tišini.

Oliver Dragojević rođen je 7. prosinca 1947. godine u Veloj Luci na otoku Korčuli, a njegova glazbena 'fantažija' trajala je od trenutka kada je s pet godina u ruke uzeo usnu harmoniku, svoj prvi instrument. Od tada do

danas prošlo je više od pola stoljeća, a čarolija Oliverove pjesme ne da se nije ugasila, nego i dalje bukti jednakim sjajem.

Iza njega su ostala 23 studijska albuma, mnogobrojne kompilacije, nagrade struke i publike te koncerti u najpoznatijim svjetskim dvoranama kao što su njujorški Carnegie Hall, londonski Royal Albert Hall, pariška Olympia, Opera House u Sydneyu...

Karijeru je počeo daleke 1963. godine kao pjevač i klavijaturist splitske grupe Batali, no prvi uspjeh doživio je na Splitskom festivalu 1974. kada je osvojio

prvu nagradu publike sa skladbom "Ča će mi Copacabana". Nakon toga, iduće godine na Splitu nastupa sa šansonom "Galeb i ja" skladatelja Zdenka Runjića, koja postaje njegov zaštitni znak i početak višegodišnje plodone suradnje najnakladnijeg i najnagrađivanijeg autorsko-izvođačkog dvojca na hrvatskoj glazbenoj sceni. Redaju se hitovi kao što su "Skalinada", "Malinkonija", "Oprosti mi, pape", "Vjeruj u ljubav", "Piva klapa ispo' volta", "Nadalina" (duet s Borisom Dvornikom), "Karoca"..., koji su danas evergreeni hrvatske

zabavne glazbe. Dobitnik je ukupno osam Porina i odličja Reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića.

Svi smo ga na poseban, svoj i drugačiji način doživljavali. Njegove su pjesme i glas obasjavali naše radosti i sreće i bile zračak nade, svjetlo u mraku našim nesrećama i tugama. I onaj tko nikada nije bio u Veloj Luci, Splitu, Dalmaciji, na škoju, tko nije vidio konobu, osjetio miris mora i bora, čuo krik galeba i šum valova... morao ih je doživjeti, vidjeti, čuti i omirisati u Oliverovim nezaboravnim izvedbama.

Posljednji „splitski đir”

Tisuće Splićana pjesmom, molitvom i dugotrajnim pljeskom ispratili su Olivera na njegovo posljednje putovanje ka rodnoj Veloj Luci. Pokraj lijesa s bijelim ružama bila je Oliverova supruga Vesna i sinovi, a izmjenjivali su se njegovi najbliži prijatelji i suradnici, među kojima su bili: Tonči Huljić, Petar Grašo, Goran Karan, Doris Dragović, Stjepan Hauser, Zlatan Stipišić Gibonni, Joško Banov, Tony Cetinski, grupa “Dupini”... *Hvala Olivere! Hvala, legendo!* neki su od povika mnogobrojnih Splićana koji su svoju ljubav i poštovanje Oliveru Dragojeviću iskazivali posebno i dostojanstveno, uz pjesmu i pljeskanje.

Na lijes su bacali cvijeće, kape i navijačke šalove, a mimohod je pjesmom pratila klapa “Kontra” koja je na pozornici na rivi uz trasu kojom je prolazio Oliverov lijes izvodila njegove legendarne pjesme: “Cesaricu”, “Splito moj”, “Moj lipi anđele”, “Još ovaj put”, “Vjeruj u ljubav”, “Moj galebe”... S usana okupljenih također su se mogli iščitati Oliverovi najpoznatiji stihovi.

Uz bakljadu, sirene i brečanje bumbala, velikog zvona na zvoniku sv. Duje, koja su posljednji put brečala davne 1938. godine u povodu smrti Ante Trumbića, lijes s Oliverovim tijelom ukrcan je na katamaran na zadnje putovanje ka Korčuli, a pratilo ga je više stotina plovila i Hrvatska ratna mornarica s dvije topovnjače. Putem su mnogobrojne brodice s Visa, Hvara i drugih otoka došle pozdraviti velikog pjevača. Ukupno se u špaliru između grada Hvara i Paklinskih otoka skupilo više od 500 brodica.

Mirno more, kapetane!

Oliver Dragojević pokopan je u Veloj Luci na Korčuli. Na ispraćaj su mu došli obitelj, prijatelji, suradnici, glazbenici te još tisuće drugih koji su mu htjeli odati počast posljednji put. Dostojanstveno, u tišini, kako i priliči, pozdravili su velikana hrvatske glazbe, možda i najvećeg...

Na početku ispraćaja pjevala je klapa Ošjak, a zatim je Stjepan Hauser s kojim je Oliver surađivao na violončelu izveo možda i najpoznatiju pjesmu “Galeb i ja”.

Pročitano je pismo Velolučani: “Znamo da si neponovljiv i da si veći i od huma, to ti je sinoć rekla ova vala. Nisi bio samo glazbenik, nego i veliki čovjek. Neka ti je laka velolučka gruda, na ovom kutku zemlje okrenutome moru. Neka ti je mirno more! Adio kapetane!” Pri samom ukopu, uz limeanu glazbu i pjesmu “Sjećanje na Velu Luku”, zapaljane su i baklje.

Kovčeg s Oliverovim tijelom prije polaganja u grobnicu pokriven je Torcidinom zastavom na kojoj je ispisana godina 1950. kada je osnovana Torcida. Nakon toga su tajnik Torcide Toni Baletić i predstavnik Hajduka Jurica Gizdić zajednički u Oliverov grob ubacili navijački šal Hajduka. Nakon sprovoda održana je i misa za dušnica u crkvi svetoga Josipa.

Zbogom dragi Olivere! Hvala Ti za svaki stih i svaku emociju koju si podijelio s nama, kojima si nas tješio i hrabrio! Hvala ti za sve što si nam ostavio!

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Časopis bez granica

Časopis Hrvatski glasnik, izdavača Hrvatskog građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore. Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim... ali je i u stalnoj misiji povezivanja dvaju država Hrvatske i Crne Gore

Distribuirana se u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Europi, SAD, Kanadi, Australiji...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe.

Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

ČASOPIS MOŽETE PRONAĆI:

- U katedrali sv. Tripuna u Kotoru
- U uredu HGD CG
- U Tivtu kod Andrije Krstovića

Tiskanje časopisa potpomogli:

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA • DRŽAVNI URED ZA HRVATE IZVAN HRVATSKE • OPŠTINA KOTOR • GRAD DUBROVNIK • ZRAČNA LUKA DUBROVNIK • DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA • PRIMORSKO-GORANSKA ŽUPANIJA • ŠIBENSKO-KNINSKA ŽUPANIJA • MEĐIMURSKA ŽUPANIJA • SREDIŠNJI URED ZA HRVATE IZVAN RH

MEDIJSKI PARTNERI

99,0 MHz i 95,3 MHz

LOKALNI JAVNI EMITER RADIO KOTOR

S ponosom nosimo ime svoga grada!

Izravni letovi iz Dubrovnika!

<p>Croatia Airlines Rim Venecija</p> <p>Vueling Rim</p> <p>Volotea Venecija</p> <p>easyJet Milano</p>	<p>easyJet Edinburgh London Bristol</p> <p>British Airways London</p> <p>Monarch Birmingham London</p> <p>Jet2.com Belfast Edinburgh Leeds Manchester Newcastle Nottingham</p> <p>Norwegian London</p> <p>Thompson Airways Bristol Glasgow London Manchester Newcastle Birmingham</p> <p>Vueling Barcelona</p> <p>Iberia Madrid</p> <p>Norwegian Barcelona Madrid</p>	<p>SAS Kopenhagen Oslo Stockholm</p> <p>Norwegian Bergen Helsinki Kopenhagen Oslo Stavanger Stockholm Trondheim</p> <p>Finnair Helsinki</p> <p>Croatia Airlines Pariz Nica</p> <p>easyJet Lyon Pariz Toulouse</p> <p>Volotea Bordeaux Nantes Marseille</p> <p>Transavia France Pariz</p>
---	--	---

DUBROVNIK AIRPORT
ZRAČNA LUKA DUBROVNIK

☎ headoffice@airport-dubrovnik.hr / ☎ +385 (0) 20 773 100 / ☎ +385 (0) 20 773 322

ISPLATI SE!
kupovina u IDEA prodavnicama

Uvijek mi je usput jer ima više od 100 prodavnica

U Idei uvijek mogu da pronadem domaće crnogorske proizvode

Baš svaki dan pronadem više od 300 artikala na akciji

akcija! KATALOG vikend akcija!

ISPLATI SE!

PERZIONERI
-10% ZA PERZIONERE
SENIOR KLUB
SENIOR BONUS

Perzionerima se posebno isplati

SuperKartica
super cijena

Dokazano dobri i povoljni K plus proizvodi

Sa Super Karticom sakupljam bodove i svaki dan imam preko 1000 Super cijena

What do you get when you combine 55 islands, 1000 kilometers of coastline
and the thickest forests in Croatia?
A perfect blend of the Green and Blue.

primorje county
gorski kotar

www.pgz.hr

Friends are always welcome.

ZG

CROATIA
Full of life

ZAGREB

GRAD KULTURE / CITY OF CULTURE

pogledajte poslušajte osjetite / see listen feel

ISKORISTITE
MOGUĆNOSTI
KOJE VAM PRUŽA
ZAGREB CARD

USE THE
POSSIBILITIES
OFFERED BY
ZAGREB CARD

tel. + 385 (0)1 481 40 51

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA
ZAGREB TOURIST BOARD

infozagreb.hr

